

БИЛТЕН

9-10/ 2003

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Интернет адреса
на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса
на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса
на Агенцијата на Република Македонија за приватизација
<http://www.mpa.org.mk/>

Интернет адреса
на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.org.mk/>

Интернет адреса
на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

Интернет адреса
на Царинската управа на Република Македонија
<http://www.customs.gov.mk/>

Скопје, септември-октомври 2003

СОДРЖИНА

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија - Основни макроекономски индикатори	5
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во земјите – кандидати за прием во Европската Унија	5
Табела 3: Бруто домашен производ (реални стапки на раст)	6
Табела 4: БДП според произведен метод	7
Табела 5: БДП според расходиен метод	7
Табела 6: Основни краткорочни економски трендови	8
Бруто домашен производ	10
Цени	10
Надворешно-трговска размена	11
Краткорочни економски движења – септември 2003 година	14
Табела 7: Приходи и расходи на Централниот буџет на Република Македонија	26
Табела 8: Буџет - Централна државна власт	28
Табела 9: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на Република Македонија	29
Табела 10: Платен биланс на Република Македонија (годишни податоци)	30
Табела 11: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	31
Табела 12: Фонд за здравствено осигурување	32
Табела 13: Завод за вработување	33
Табела 14: Фонд за магистрални и регионални патишта	34
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност – септември 2003 година	35
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност – октомври 2003 година	36
Табела 15: Приватизација на претпријатијата загубари	41
Табела 16: Македонска берза - извештај за тргување од 1.10.2003 до 31.10.2003	42
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност	46
Депозити на физичките лица кај банките и штедилниците	48
Кредитни линии за мали и средни претпријатија	50
Факти за приватизацијата – состојба 30.9.2003 година	56

СТАТИИ

Кратки вести	59
The Economist – Кога исток го сретнува запад	67
The Economist – Заедно во клубот	69
Проф. д-р Димко Кокароски и Дејан Рунтевски – Економските движења во 2004 година	71
Љубомир Михајловски - Анализа на ризик - нов предизвик во царинското работење	76
Ѓорѓи Гоцков - Анализа на девизниот курс на националната валута базирана на "Big Mac" индексот	80
Димитар Богов и Марјан Николов - Зошто на Македонија и се потребни странските директни инвестиции?	84
The Economist – Сега сите заедно...	90
The Economist – Крајот на пензиските претензии	92

ПОЧИТУВАНИ,

Пред вас е новиот двоброј на Билтенот на Министерството за финансии. Се надевам дека ова издание ќе одговори на вашата потреба за точни и навремени статистички податоци за движењата во македонската економија, како и за следење на развојот на економската мисла и стручната дебата за одредени прашања од микро аспект, како и теми од макроекономската политика на земјава. Содржината на Билтенот е збогатена и со интересни и актуелни текстови за светските трендови и за земјите кандидати за членство во Европската унија.

Во периодот од објавувањето на претходниот број на Билтенот до денес, се случија неколку настани значајни за економската политика на земјава, од кои посебно се истакнуваат три документи за кои сметам дека заслужуваат поголема елаборација во јавноста.

Секако, највисок приоритет во овој период претставува навременото донесување на **Буџетот на Република Македонија** за 2004 година. Имено, Владата на Република Македонија веќе го усвои пакетот на закони за Буџетот за 2004 година, со кои се продолжува политиката на рационално трошење на буџетските средства. Согласно со проекциите, во 2004 година буџетските приходи се предвидува да растат со поголема динамика во споредба со буџетските расходи, што ќе доведе до намалување на буџетскиот дефицит во однос на минатата година. Така, дефицитот во централниот владин буџет е проектиран на 0,9% од БДП, што е за 0,5 процентни поени пониско ниво во однос на претходната фискална година, додека пак дефицитот на општиот владин буџет нема да надмине 2,5% од БДП. Целта на буџетската политика е постигнување на фискална одржливост на среден рок и стабилизирање на нивото на јавниот долг во меѓународно прифатливи рамки.

Во финална фаза се наоѓа и **Макроекономската политика на Република Македонија за 2004 година**, во која како приоритетни цели на економската политика за 2004 година се поставуваат: а/ зголемување на инвестиционата активност; б/ зголемување на домашното штедење; в/ интензивирање на структурните реформи; г/ креирање на конкурентен приватен сектор; и д/ усовршување на институционална рамка за функционирање на пазарната економија согласно со критериумите утврдени од Европската унија. Остварувањето на овие цели е најдобриот начин за решавање на најголемиот проблем во земјата - високата невработеност и сиромаштијата. Оваа цел ќе се постигне преку планираното зголемување на вработеноста за 3% како резултат на подобрениот макроекономски амбиент и продолжување на овогодинашниот позитивен тренд во развојот.

Согласно со макроекономската политика, во 2004 година се предвидува натамошно интензивирање на економскиот раст во земјата и пораст на Бруто домашниот производ од 4%. Тука се надоврзува и политиката на ниска и стабилна инфлација, при што предвидената стапка на инфлација (мерена преку трошоците на живот) во 2004 година ќе

Д-р Димко Кокароски

заменик министер за финансии

изнесува 2,8%. Во таа насока, Народната банка на Република Македонија ќе продолжи со примената на монетарната стратегија на таргетирање на девизниот курс на денарот во однос на еврото.

Надворешно-трговската размена ќе биде под влијание на натамошните ефекти од влезот на Република Македонија во СТО и Договорот за асоцијација и стабилизација со ЕУ, додека на полето на структурните реформи, фокусот ќе биде насочен кон одржување на стабилноста на банкарскиот систем и зајакнување на фискалното управување, посебно во здравствениот сектор и пензискиот фонд. Реформите во овие сектори ќе се спроведуваат согласно со препораките на ММФ (FSAP препораките) и Светската банка.

Изминатиот период од годинава, Министерството за финансии во соработка со странски експерти, интензивно беше ангажирано во изработка на **Програма и политики за намалување на сиромаштијата и зголемување на вработеноста во Република Македонија**, во која е инволвирано и искуството од други земји во решавањето на овој горлив проблем.

Овој комплексен документ, кој и понатаму се надградува, нуди широка лепеза на мерки за стимулирање на економијата, борба против невработеноста и намалување на сиромаштијата. Од особена важност е што тој содржи и мерки од краткорочен карактер, а главно е фокусиран кон: политики на пазарот на работна сила, зајакнување и реструктурирање на јавниот систем за вработување, зголемување на флексибилноста на пазарот на работна сила, план за социјална заштита, а особено за надоместоци во случај на невработеност и паричен надоместок, потоа политики за локален развој, економска стимулација преку развој на мали и средни претпријатија и претприемништвото, како и надминување на проблемот со административните бариери.

Очекуваме наскоро Програмата и политиките за намалување на сиромаштијата и зголемување на вработеноста во Република Македонија да биде разгледана на Економско-социјалниот совет. Би сакал да истакнам дека очекувам надминувањето на сите недостатоци и проблеми за најранливиот дел од населението да биде искоординирана акција на сите чинители на економскиот и општествениот развој,

бидејќи само со заедничко ангажирање можеме да ги надминеме заедничките проблеми и да постигнеме оптимистички резултати.

Ова би било едно кратко резиме на документите и настаните кои го одбележаа изминатиот период. Секако, и понатаму останува потребата од натамошно дообјаснување на целите, неопходноста и значењето на овие документи за натамошниот развој на Република Македонија.

Уште еднаш, се надевам дека и овој број на Билтенот ќе најде на широко интересирање кај сите читатели, како кај оние од редот на креаторите на политиката на Владата, академските кругови, така и кај сите други читатели кои во оваа публикација наоѓаат интересни информации.

Во ова издание на Билтенот се наоѓаат интересни текстови за приклучувањето на земјите од централна и источна Европа кон ЕУ, преземени од познатиот неделник "The Economist". Понатаму, тука е поместена и анализата на економските движења и проекции на основните економски параметри за 2004 година, како и запознавање со современите трендови во царинското работење - анализа на ризик. Во услови на с поизразена јавна дебата околу реалноста на девизниот курс, ви презентираме и една интересна анализа на девизниот курс на денарот заснована на "Big Mac" индексот, заедно со истражувањето на проблемот на странските директни инвестиции во Македонија. Делот од статиите го завршуваме повторно со преземени текстови од реномираниот "The Economist", во кои се разгледува прашањето на глобалниот економски бум и неговата одржливост, започнат во третиот квартал од 2003 година, заедно со презентирање на една тема актуелна за Република Македонија, но и за развиените земји, а тоа е неопходноста од пензиска реформа.

Затоа, уживајте во неговото читање.

Со почит,

Д-р Димко Кокароски

заменик министер за финансии

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

Годишни податоци за Република Македонија

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001*	2002*
Реален БДП	%	-7.5	-1.8	-1.1	1.2	1.4	3.4	4.3	4.5	-4.5	0.7
Инфлација (просек)	%	362	128	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8
Инфлација (крај на период)"	%	248.2	55.4	8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1
БДП дефлатор	%	442.1	151.9	17.1	2.9	3.4	1.4	2.7	8.2	3.6	3.4
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	-13.4	-2.9	-1.2	-0.5	-0.4	-1.7	0.0	2.5	-6.1	-3.1
Девизен курс, просек	ДЕН/УСД	23.6	43.2	38.0	40.0	49.8	54.5	56.9	65.9	68.1	64.7
Девизен курс, крај на период	ДЕН/УСД	44.6	40.6	38.0	41.4	55.4	51.8	60.3	65.3	69.2	58.6
Извоз (F.O.B.)	УСД млд.	1.06	1.08	1.20	1.15	1.20	1.31	1.19	1.32	1.15	1.11
Увоз (C.I.F.)	УСД млд.	1.01	1.27	1.42	1.46	1.59	1.91	1.78	2.08	1.68	1.88
Трговски биланс	УСД млд.	0.05	-0.19	-0.22	-0.31	-0.39	-0.51	-0.50	-0.70	-0.53	-0.77
Биланс на тековна сметка	УСД млд.	0.08	-0.27	-0.30	-0.34	-0.29	-0.27	-0.03	-0.07	-0.24	-0.32
како % од БДП	%	-3.3	-7.8	-6.7	-7.7	-7.7	-7.5	-0.9	-2.1	-6.9	-8.7
Девизни резерви	УСД млд.	0.12	0.16	0.28	0.28	0.26	0.33	0.45	0.70	0.76	0.73
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1.4	1.6	2.3	2.2	1.9	2.1	3.2	4.1	4.9	4.1
Надворешен долг ¹⁾	УСД млд.	1.14	1.26	1.44	1.17	1.13	1.47	1.49	1.49	1.48	1.55
како % од БДП	%	45.5	37.2	32.3	26.5	30.3	41.0	40.6	41.5	43.1	42.8

1) Почнувајќи од 1998 година, согласно со новата методологија препорачана од Светската банка, вкупниот надворешен долг ги опфаќа краткорочните, среднорочните и долгорочните кредити.
* Прелиминарни податоци.
Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија

ОДБРАНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ ВО ЗЕМЈИТЕ-КАНДИДАТИ
ЗА ПРИЕМ ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹⁾				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Кандидати за прием во Европската унија	-	4.3	3.9	4.3	21.1	15.8	10.1	7.3	-2.8	-3.4	-4.1	-3.6
Бугарија	4.1	4.8	5.0	5.5	7.5	5.8	2.6	4.2	-6.2	-4.4	-4.6	-4.4
Република Чешка	3.1	2.0	1.7	2.6	4.8	1.8	0.6	3.5	-5.7	-6.5	-5.7	-5.1
Естонија	5.0	5.8	5.0	5.1	5.8	3.6	1.7	2.0	-6.1	-12.4	-12.6	-9.2
Унгарија	3.8	3.3	3.0	3.5	9.2	5.3	4.7	5.5	-3.4	-4.0	-5.7	-5.4
Латвија	7.9	6.1	5.5	6.0	2.5	1.9	3.0	3.0	-9.6	-7.8	-7.3	-6.8
Литванија	6.5	6.7	5.8	6.2	1.3	0.3	-	2.5	-4.8	-5.3	-5.7	-5.9
Полска	1.0	1.4	2.9	4.1	5.5	1.9	0.8	2.2	-3.9	-3.5	-3.3	-3.8
Романија	5.7	4.9	4.7	5.0	34.5	22.5	15.1	12.0	-5.5	-3.4	-4.8	-4.8
Словачка	3.3	4.4	4.0	4.0	7.3	3.3	8.5	8.1	-8.6	-8.2	-6.3	-5.0
Словенија	2.9	3.2	2.2	3.0	8.4	7.5	5.9	5.0	0.2	1.7	0.9	0.4
Турција	-7.5	7.8	5.3	5.0	54.4	45.0	26.0	13.4	2.3	-0.9	-3.2	-1.9

1) Годишен просек.
2) Процент од БДП.
Извор: World Economic Outlook (Recessions and Recoveries), IMF, Washington D.C., September 2003.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година, 1998-2002)

	Земјодел- ство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руди и камен, пре- работувачка ин- дустрија и снаб- дување со елек- трична енергија, гас и вода	Градеж- ништво	Трговија на го- лемо и трговија на мало; поправ- ка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба	Хотели и ресто- рани	Сообраќај, складирање и врски	Финансиско посредување, активности во врска со недви- жен имот, изнај- мување и импуги- рани станарини	Јавна управа и одрбана, задолжи- телна социјална заштита, обра- зование, здрав- ство и социјал- на работа	Импуги- рани банкар- ски услуги	Додадена вредност	Нето- даночи на производ- ство	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
	A + Б	В + Г + Д	Ѓ	Е	Ж	З	S + И + Љ	J + K + Л + Н				
1998	I	2.0	8.3	-15.3	5.4	5.7	-0.9	-0.7	9.5	4.3	5.7	4.5
	II	3.8	6.5	1.3	3.7	3.7	-0.4	-0.3	11.3	4.8	6.1	5.0
	III	3.4	-2.2	16.7	-3.2	15.4	0.5	2.7	16.1	2.7	3.8	2.8
	IV	4.0	-5.3	22.7	-3.2	3.0	0.8	3.1	17.5	1.3	2.5	1.4
98/97	3.3	1.4	7.7	0.4	7.3	26.5	0.0	1.2	13.5	3.2	4.5	3.4
1999	I	0.7	-9.0	14.4	-6.1	31.4	1.5	5.7	-2.3	0.0	-1.9	-0.3
	II	1.6	-5.3	27.0	-4.9	30.6	1.6	5.4	-2.0	3.0	1.1	2.7
	III	1.5	15.6	3.3	10.9	12.9	2.3	2.9	0.7	8.8	7.0	8.5
	IV	-0.2	6.3	1.3	11.2	28.2	2.3	2.6	0.9	6.4	4.5	6.1
99/98	0.9	1.7	10.4	3.0	24.7	17.2	1.9	4.1	-0.7	4.6	2.7	4.3
2000	I	2.4	16.3	4.1	37.7	-7.1	2.4	1.0	0.5	11.4	15.1	12.0
	II	3.6	17.1	-9.9	4.6	-14.8	2.5	1.3	0.8	5.6	9.0	6.1
	III	1.2	1.8	5.3	-8.7	-9.6	2.7	-0.8	1.9	0.6	3.9	1.0
	IV	-3.1	4.5	12.5	-12.7	-13.1	3.2	-1.1	3.7	-0.3	3.0	0.2
00/99	1.0	9.4	2.6	3.0	-11.3	8.5	2.7	0.1	1.7	4.1	7.5	4.5
2001	I	-6.9	-2.8	0.7	-18.9	6.7	3.0	-8.7	-6.9	-6.2	-6.9	-6.3
	II	-12.5	-4.7	-4.9	4.5	-7.1	2.6	-5.1	-8.5	-3.8	-4.4	-3.9
	III	-13.3	-10.6	-22.9	4.4	-14.7	1.4	0.8	-13.1	-6.2	-6.9	-6.4
	IV	-10.3	-0.5	-22.8	9.7	-0.1	1.3	3.7	-13.5	-1.5	-2.2	-1.6
01/00	-10.8	-4.6	-14.4	-0.8	-4.5	-8.3	2.1	-2.3	-10.5	-4.4	-5.1	-4.5
2002*	I	-2.7	-13.9	-11.0	7.6	-8.8	0.6	2.3	6.3	-2.2	-2.2	-2.2
	II	2.2	-7.7	-3.7	6.3	6.9	-0.5	0.7	10.9	-0.6	-0.6	-0.6
	III	3.6	-5.6	0.8	5.8	21.7	-0.4	0.5	15.8	1.0	1.0	1.0
	IV	6.2	5.5	-3.0	6.5	9.4	-0.1	1.9	11.4	4.3	4.3	4.3
02/01	2.3	-5.1	-3.7	-3.7	6.5	7.4	-0.1	1.3	11.0	0.7	0.7	0.7
2003*	I	1.6	3.4	0.6	4.8	7.9	-0.7	2.5	0.9	2.2	2.2	2.2
	II	2.5	3.4	-3.5	5.7	0.9	-0.5	2.1	-6.5	3.0	3.0	3.0

* Претходни податоци
Извор: Државен завод за статистика.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД ПРОИЗВОДНИОТ МЕТОД

По тековни цени		Во милиони денари					
НКД сектор	Назив	1998	1999	2000	2001	2002 ¹⁾	Индекси 2002/2001
A	Земјоделство, лов и шумарство	22,224	23,094	23,756	22,933	24,509	6.9
B	Рибарство	52	29	14	24	48	100.0
B	Вадење на руди и камен	1,584	1,620	1,856	1,312	960	-26.8
G	Преработувачка индустрија	35,202	36,764	40,926	39,587	37,925	-4.2
D	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	8,868	9,203	10,381	10,041	9,146	-8.9
F	Градежништво	11,267	10,880	13,361	11,801	11,893	0.8
E	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	21,914	22,383	25,402	26,076	27,348	4.9
J	Хотели и ресторани	3,063	3,984	3,463	3,410	4,088	19.9
Z	Сообраќај, складирање и врски	14,309	17,233	21,261	21,694	20,610	-5.0
S	Финансиско посредување	7,229	6,977	7,342	7,420	7,427	0.1
I	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	5,206	5,890	7,466	8,304	8,168	-1.6
J	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	12,067	14,351	14,333	14,445	16,145	11.8
K	Образование	8,030	8,769	8,266	8,048	8,688	8.0
L	Здравство и социјална работа	8,310	8,592	8,987	8,690	9,361	7.7
Lb	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4,887	4,967	5,217	5,548	5,553	0.1
	Импутирани станарини	9,058	9,597	10,465	10,631	10,792	1.5
	Минус: импутирани банкарски услуги	5,036	5,017	5,153	4,738	4,160	-12.2
A	Додадена вредност по основни цени	168,235	179,316	197,344	195,230	198,592	1.7
B	Нето даноци на производство	26,747	29,694	39,045	38,611	45,378	17.5
A + B	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	194,979	209,010	236,389	233,841	243,970	4.3

1) Претходни податоци.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД РАСХОДНИОТ МЕТОД

	Во милиони денари				Во %			
	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	209.010	236.389	233.841	243.971	100.0	100.0	100.0	100.0
(по тековни цени)								
Финална потрошувачка	188.702	218.986	221.770	242.795	90.3	92.6	94.8	99.5
Финална потрошувачка на домаќинствата	145.693	175.965	163.788	188.179	69.7	74.4	70.0	77.1
Финална јавна потрошувачка	43.009	43.021	57.983	54.616	20.6	18.2	24.8	22.4
Бруто-инвестиции	41.171	50.683	42.760	48.058	19.7	21.4	18.3	19.7
Инвестиции во основни средства	34.710	38.332	34.716	40.448	16.6	16.2	14.8	16.6
Пораст на залихи	6.461	12.351	8.044	7.610	3.1	5.2	3.4	3.1
Извоз на стоки и услуги	88.143	114.209	99.091	92.674	42.2	48.3	42.4	38.0
Извоз на стоки	67.988	87.161	78.625	71.887	32.5	36.9	33.6	29.5
Извоз на услуги	14.367	9.971	15.894	16.388	6.9	8.4	6.8	6.7
Набавки на нерезидентите во земјата	5.788	7.077	4.572	4.399	2.8	3.0	2.0	1.8
Увоз на стоки и услуги	109.007	147.489	129.780	139.556	52.2	62.4	55.5	57.2
Увоз на стоки	90.554	123.910	107.166	121.574	43.3	52.4	45.8	49.8
Увоз на услуги	18.543	23.579	22.614	17.982	8.8	10.0	9.7	7.4

Извор: Државен завод за статистика.

ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ

Процентуална промена во однос на истот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

	2000	2001	2002	2002			2003							
				K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	K - 1	K - 2	K - 3	Август	Септ.	Окт.	
РЕАЛЕН СЕКТОР														
Производство														
реални промени														
Бруто домашен производ	4.6	-4.5	0.7	-2.2	-0.6	1.0	4.3	2.2	3.0					
Индустриско производство	3.5	-3.1	-5.3	-13.9	-7.7	-5.6	5.5	3.5	4.0	13.8	-7.3	33.5		3.6
номинални промени														
Инвестиции во машини и опрема	20.8	-16.9	16.4	48.1	22.8	-0.6	5.1	-26.3	13.8					
Цени														
Трошоци на живот	5.8	5.5	1.8	3.7	3.5	-0.9	0.9	0.0	0.6	2.2	2.2	2.0		1.5
Цени на производители на индустриски производи	8.9	2.0	-0.9	-1.9	-1.0	-1.4	1.0	1.4	-0.4	-0.8	-0.8	-0.6		-1.9
Конкурентност на индустријата														
Продуктивност	6.0	0.5	3.0	-3.2	6.7	13.9	21.8	20.3	10.3	21.0	0.5	43.0		
Трошоци за работна сила по единица производ	-4.7	-0.7	0.2	2.2	-4.4	-6.6	-13.1	-19.6	-6.6	-17.5	1.1	-27.2		
Реални трошоци за работна сила по единица производ	-12.5	-2.7	1.1	9.1	0.4	-3.6	-15.9	-22.8	-8.6	-18.0	2.0	-26.7		
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи														
цени во САД \$														
Сурова нафта-брент	28.3	24.4	25.0	21.2	25.1	26.9	26.8	31.4	26.1	28.4	29.8	27.0		29.7
Јагнешко месо(c/kg)	261.9	291.2	330.3	311.1	319.2	339.7	351.5	356.7	375.8	394.5	386.6	397.7		416.1
Никел	8,638.0	5,944.7	6,772.0	6,203.0	6,946.0	6,883.0	7,104.0	8,343.0	8,372.0	9,371.0	9,351.0	9,965.0		11,047.0
Бакар	1,813.0	1,578.3	1,559.0	1,557.0	1,611.0	1,516.0	1,554.0	1,663.0	1,641.0	1,753.0	1,760.0	1,790.0		1,921.0
Олово	45.4	47.6	45.3	49.1	45.5	43.0	43.5	45.9	45.6	51.1	49.7	52.1		58.7
Цинк	112.8	88.6	77.9	79.5	78.2	76.6	79.8	78.6	77.4	82.1	81.8	81.8		89.8
Ладно валани челични лимови	385.8	299.2	328.3	280.0	300.0	353.0	380.0	400.0	410.0	478.3	482.5	490.0		490.0
Топло валани челични лимови	295.8	216.5	246.7	200.0	236.7	270.0	280.0	306.7	320.0	324.2	322.5	330.0		330.0
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР														
номинални промени на доларски вредности														
Извоз на стоки (ФОБ)	11.0	-12.7	-3.7	-16.7	-7.2	3.3	6.3	20.7	34.7	8.0	-1.7	14.5		24.0
Увоз на стоки (ЦИФ)	17.9	-19.4	16.3	11.8	13.5	31.3	16	19.6	25.4	6.3	-1.4	17.7		14.2
Трговски биланс (милиони САД \$)	-771	-533	-849	-200	-196	-184	-270	237.2	222.8	192.5	-60.0	-64.8		-86.3
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони САД \$)	-236	-38	-324	-104.3	-59.2	-37.1	-123.9	-115.0	-72.0		-1.9			
Промена во девизните резерви (милиони САД \$), "-" значи намалување	235.6	62	-41.0	-120.0	42.0	69.0	-41.0	-113.0	-62.0	16.0	-15.1	16.0		95.0
Надворешен долг средно. долго. (крај на период во милиони САД \$)	1,438.0	1,444.0	1,549.0	1,417.0	1,482.0	1,491.0	1,549.0	1,543.0	1,629.0	1,641.0	1,600.0	1,641.0		1,691.0

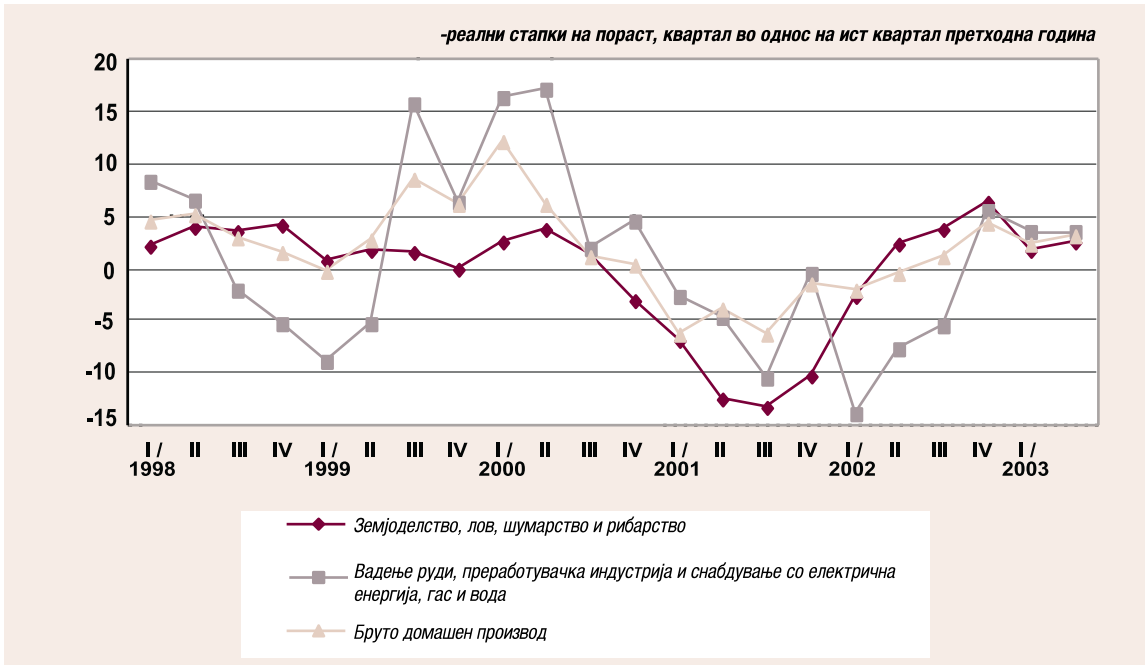
ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ

Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

	2000	2001	2002	2002			2003			Окт.				
				К - 1	К - 2	К - 3	К - 4	К - 1	К - 2		К - 3	Август	Септ.	
Курсеви														
	денар/EURO	60.73	60.91	60.98	60.96	60.96	60.98	61.03	61.31	61.29	61.21	61.20	61.19	61.20
денар/САД \$	65.89	68.04	64.73	69.53	66.50	61.98	61.05	57.18	54.08	54.49	54.94	54.70	52.34	
ВЛАДИНИ ФИНАНСИИ														
номинални промени														
Приходи	22.5	-10.3	10.1	20.5	32.9	26.8	0.1	-5.7	1.8	-10.8	-28.2	1.4	-4.1	
Даночни приходи	22.1	-6.9	14.0	13.1	31.3	23.2	-0.8	-7.8	-2.0	-12.0	-16.8	-6.9	-9.7	
ДДВ	75.2	-1.8	19.8	-4.5	52.0	31.2	40.9	4.5	21.3	-4.0	-13.0	2.9	-2.1	
Расходи	12.7	27.0	-0.1	21.3	-10.0	0.8	3.5	-18.3	-10.2	-18.7	-22.5	-4.0	-13.1	
Тековни расходи	1.8	31.9	17.2	12.0	-16.0	17.9	-3.3	-2.4	7.3	-2.9	-0.2	6.6	-7.9	
Капитални расходи	94.5	28.3	11.8	92.7	3.7	53.4	81.2	-71.2	-54.4	-57.7	-77.4	-14.9	-23.8	
Салдо на централниот буџет (во милиони денари)	6.285	-12.490	7.343	463	-6.411	-4.979	-2.624	337.0	-155.0	-384	-443.0	-514.0	302	
Салдо на консолидираниот буџет (во милиони денари)	5.905	-13.171	-13.019	-1,865	-5,076	-3,866	-2,213							
МОНЕТАРЕН СЕКТОР														
номинални промени (крај на период)														
Нето девизни средства	73.8	57.6	-19.1	2.1	3.3	13.6	-27.7	-18.6	-7.2	3.8	1.8	3.8	1.3	
Кредити на приватен сектор	17.2	7.3	12.7	5.4	7.6	13.1	9.9	9.9	9.3	9.0	9.3	9.0	11.4	
Готови пари во оптек	16.6	48.5	0.0	25.8	32.9	65	0.0	-13.4	-5.2	-13.8	-7.7	-13.8	-9.5	
M1	22.6	5.6	4.6	16.9	23.3	36.3	4.6	-8.6	-3.5	-6.8	-5.8	-6.8	-8.1	
M2	29.4	61.9	-7.0	47.7	60.5	64.6	-7.0	7.3	15.8	13.9	13.7	13.9	12.6	
M4	25.6	56.7	-8.6	42.0	51.7	55.2	-8.6	5.2	12.4	11.4	10.6	11.4	10.7	
Однос на девизните резерви спрема M4 денарски дел	106.3	117.4	93.8	125.3	119.7	104.5	93.8	90.9	91.9	98.8	101.2	98.8	95.2	
Однос на девизните резерви спрема M1	165.0	188.2	150.5	198.8	190.9	168.9	150.5	157.8	161.9	172.1	176.7	172.1	116.4	
СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР														
Пазар на работна сила														
Стапка на невработеност (APC)	32.2	30.5	31.9											
Вкупно нововработени	101,996	90,308	110,401	24,093	27,490	29,980	28,838	22,452	24,193	24,038	4,789	10,712		
Нововработени на неопределено време	63,987	63,346	74,341	15,973	18,492	21,607	18,269	12,693	16,184	15,564	3,359	6,198		
Плати														
Номинални нето плати	5.5	3.5	6.9	4.7	5.0	7.9	8.8	6.3	7.1	3.3	2.5	4.2		
Реални нето плати	-0.3	-1.9	5.0	1.0	1.4	8.8	7.9	6.3	7.1		0.3	2.2		
Потрошувачка кошница	2.4	4.9	3.7	8.1	4.8	1.0	1.3	-1.0	-1.6	0.0	-0.1	-1.1	-1.5	
Социјална заштита»														
Број на пензионери	238,162	244,035	248,168	247,376	247,908	248,219	249,168	249,932	250,820	251,448	251,471	251,589	251,614	
Број на домаќинства кои примаат социјална заштита	75,277	77,309	81,027	80,931	79,552	81,626	81,997	59,658	61,585	62,661	62,963	63,173		
Број на лица кои примаат надомест за невработени	34,618	36,975	45,819	42,636	45,065	48,118	47,456	44,125	45,484	44,596	44,175	44,596	44,970	

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Македонија, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјала, Завод за вработување, World Development Prospects (Pink Sheets), пресметки на Министерството за финансии

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

во милиони САД\$

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	3,450	3,389	3,351	3,390	3,458	3,575	3,730	3,899	3,723	3,755

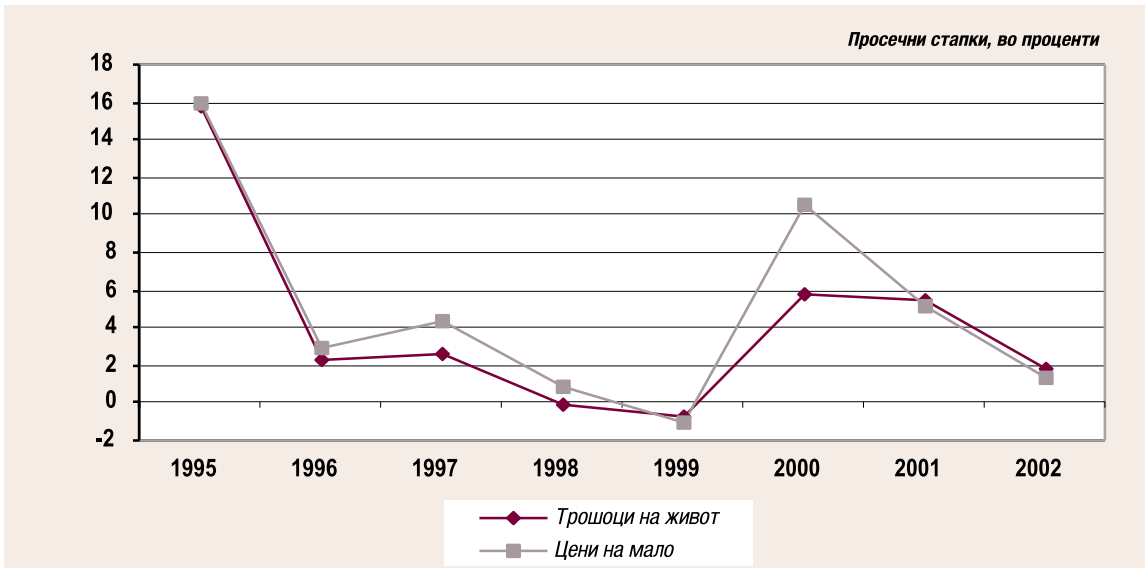
во САД\$ (по глава на жител)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	1,785	1,742	1,705	1,709	1,732	1,781	1,848	1,924	1,830	1,839

1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. Притоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година и е извршена индексација со дефлаторот за секоја наредна година

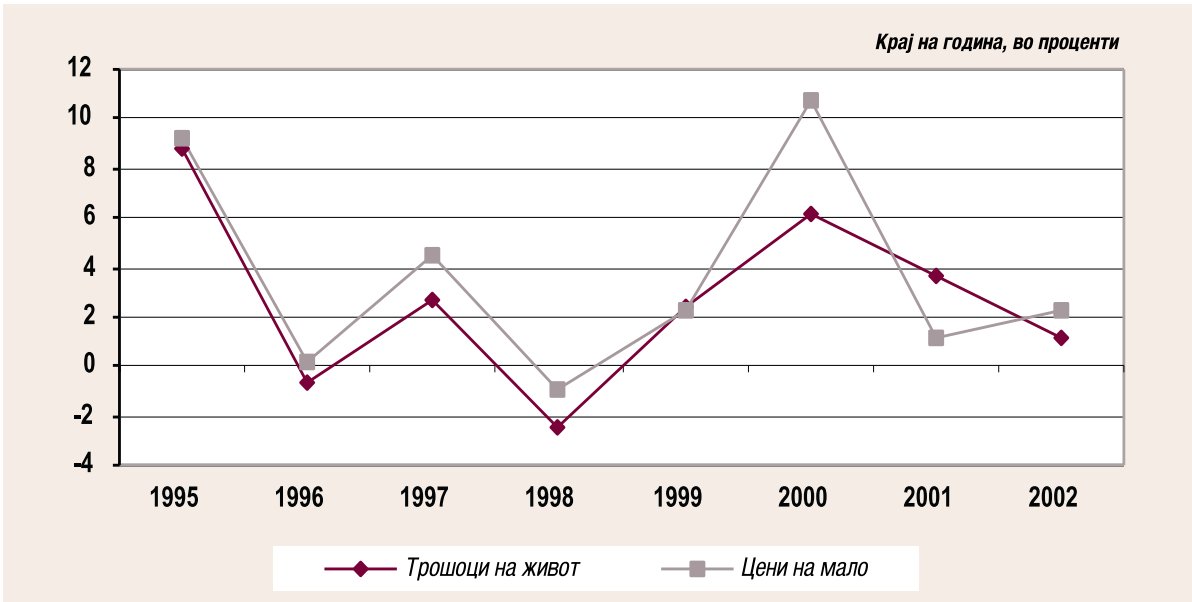
2) Претходни податоци

ЦЕНИ

	просечни стапки, во проценти							
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Трошоци на живот	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8
Цени на мало	15.9	3	4.4	0.8	-1.1	10.6	5.2	1.4

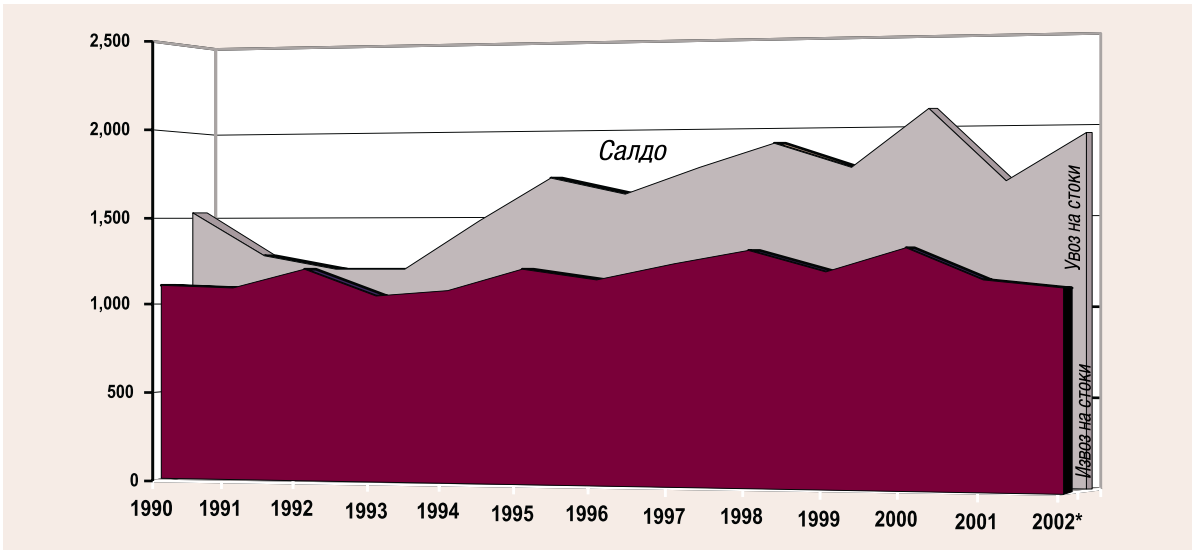
	крај на година, во проценти							
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Трошоци на живот	8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1
Цени на мало	9.2	0.2	4.5	-1	2.3	10.8	1.2	2.2

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

	- во милиони САД \$ -												
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*
Извоз на стоки	1,113	1,096	1,199	1,055	1,086	1,204	1,148	1,237	1,311	1,192	1,323	1,155	1,105
Увоз на стоки	1,531	1,274	1,206	1,199	1,484	1,719	1,627	1,779	1,915	1,776	2,094	1,688	1,952
Салдо	-418	-178	-7	-144	-398	-515	-479	-542	-604	-584	-771	-533	-847

* Прелиминарни податоци

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКА РАЗМЕНА

(во милиони долари)

		Вкупно			Германија			СР Југославија		
		Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
1997		1,236.8	1,778.5	-541.7	199.0	239.0	-40.0	273.6	206.0	67.6
1998		1,310.7	1,914.7	-604.0	286.0	255.2	30.8	240.0	245.6	-5.6
1999		1,191.3	1,776.2	-584.9	254.3	245.8	8.5	254.5	183.9	70.6
2000		1,322.6	2,093.8	-771.2	257.5	253.3	4.2	335.2	190.4	144.8
2001		1,155.0	1,687.6	-532.6	237.5	213.3	24.2	266.8	157.2	109.6
2002		1,115.5	1,995.2	-879.7	234.0	284.7	-50.7	246.4	185.2	61.2
1999	Q1	254.0	345.4	-91.4	69.1	49.5	19.6	26.6	41.5	-14.9
	Q2	250.6	364.9	-114.3	58.4	58.2	0.2	20.3	26.6	-6.3
	Q3	343.4	476.7	-133.3	67.2	59.4	7.8	115.1	46.7	68.4
	Q4	343.5	589.2	-245.7	59.6	78.7	-19.1	92.5	69.1	23.4
2000	Q1	331.1	606.8	-275.7	66.1	80.9	-14.8	78.8	47.8	31.0
	Q2	317.7	481.0	-163.3	56.9	52.7	4.2	76.3	47.3	29.0
	Q3	345.1	470.6	-125.5	70.8	55.0	15.8	82.8	47.3	35.5
	Q4	328.7	535.4	-206.7	63.7	64.7	-1.0	97.3	48.0	49.3
2001	Q1	291.5	400.4	-108.9	69.0	52.8	16.2	62.3	34.9	27.4
	Q2	285.3	416.6	-131.3	52.9	59.0	-6.1	74.1	39.2	34.9
	Q3	295.7	378.9	-83.2	61.9	42.8	19.1	62.9	33.4	29.5
	Q4	282.5	491.7	-209.2	53.7	58.7	-5.0	67.5	49.7	17.8
2002	Q1	244.0	444.2	-200.2	60.9	56.4	4.5	47.2	38.2	9.0
	Q2	264.4	461.7	-197.3	54.0	70.5	-2.7	53.6	47.9	5.7
	Q3	289.1	497.1	-208.0	60.3	77.1	-10.4	55.8	47.9	7.9
	Q4	301.8	597.6	-295.8	57.0	89.2	-32.2	66.4	55.1	11.3
2003	Q1	294.5	531.7	-237.2	66.6	69.2	-2.6	47.2	50.4	-3.2
	Q2	356.1	578.9	-222.8	67.9	73.9	-6.0	76.4	54.8	21.6
	Q3	327.6	520.2	-192.6	70.9	67.3	3.6	71.8	49.2	22.6
2002	I	68.4	155.9	-87.5	17.8	15.7	2.1	13.1	9.6	3.5
	II	82.7	145.7	-63.0	20.6	22.0	-1.4	17.2	12.5	4.7
	III	92.9	142.6	-49.7	22.5	18.7	3.8	16.9	16.1	0.8
	IV	88.9	151.2	-62.3	15.8	20.9	-5.1	19.5	19.3	0.2
	V	76.9	147.5	-70.6	15.1	24.2	-9.1	19.4	12.5	6.9
	VI	98.6	163.0	-64.4	23.1	25.4	-2.3	20.8	13.0	7.8
	VII	113.6	186.6	-73.0	22.1	27.5	-5.4	28.1	15.4	12.7
	VIII	89.0	149.7	-60.7	18.7	20.9	-2.2	21.8	17.2	4.6
	IX	102.6	154.8	-52.2	21.3	20.4	0.9	23.2	14.6	8.6
	X	100.5	184.6	-84.1	16.4	24.1	-7.7	25.0	16.3	8.7
	XI	95.5	183.5	-88.0	19.6	26.5	-6.9	22.8	15.7	7.1
	XII	105.8	229.5	-123.7	21.0	38.6	-17.6	18.6	23.1	-4.5
2003	I	79.0	158.9	-79.9	18.7	22.6	-3.9	11.3	15.0	-3.7
	II	94.7	152.2	-57.5	21.9	21.7	0.2	15.5	15.4	0.1
	III	120.8	220.6	-99.8	26.0	24.9	1.1	20.4	20.0	0.4
	IV	117.4	190.2	-72.8	22.2	21.2	1.0	22.4	15.4	7.0
	V	120.1	207.9	-87.8	23.6	26.5	-2.9	27.3	23.3	4.0
	VI	118.6	180.8	-62.2	22.1	26.2	-4.1	26.7	16.1	10.6
	VII	122.5	190.3	-67.8	24.9	27.1	-2.2	27.1	17.8	9.3
	VIII	87.6	147.6	-60.0	21.4	17.6	3.8	20.3	14.2	6.1
	IX	117.5	182.3	-64.8	24.6	22.6	2.0	24.4	17.2	7.2
	X	124.6	210.9	-86.3	23.1	27.3	-4.2	29.0	19.0	10.0

Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКА РАЗМЕНА

(во милиони долари)

САД			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
117.0	83.4	33.6	43.6	96.0	-52.4	99.0	130.0	-31.0	26.6	69.2	-42.6
174.0	101.6	72.4	91.9	109.1	-17.2	83.1	112.9	-29.8	26.1	90.9	-64.8
136.1	54.7	81.4	77.6	92.7	-15.1	85.9	164.5	-78.6	15.1	91.2	-76.1
165.6	83.0	82.6	90.8	111.1	-20.3	84.1	201.5	-117.4	10.3	191.8	-181.5
99.7	51.5	48.2	88.7	107.7	-19.0	101.4	184.0	-82.6	13.9	139.4	-125.5
77.4	58.7	18.7	81.9	118.6	-36.7	116.9	237.9	-121.0	14.4	125.4	-111.0
34.5	12.5	22.0	21.9	14.6	7.3	20.4	24.8	-4.4	3.0	27.9	-24.9
32.5	12.7	19.8	19.4	23.4	-4.0	23.5	34.1	-10.6	3.3	9.2	-5.9
27.8	12.3	15.5	16.6	26.2	-9.6	18.4	39.6	-21.2	3.9	31.1	-27.2
41.3	17.2	24.1	19.7	28.5	-8.8	23.6	66.0	-42.4	4.9	23.0	-18.1
49.6	16.3	33.3	25.4	29.4	-4.0	19.7	43.1	-23.4	2.6	60.8	-58.2
48.6	16.5	32.1	27.4	29.3	-1.9	18.4	42.3	-23.9	2.7	38.6	-35.9
37.5	23.4	14.1	18.1	25.4	-7.3	23.5	55.3	-31.8	2.1	33.2	-31.1
29.9	26.8	3.1	19.9	27.0	-7.1	22.5	60.8	-38.3	2.9	59.2	-56.3
28.4	13.4	15.0	24.0	19.2	4.8	21.2	40.2	-19.0	2.8	53.4	-50.6
23.4	15.6	7.8	21.4	23.3	-1.9	24.3	38.7	-14.4	3.7	31.7	-28.0
26.9	11.7	15.2	24.3	29.5	-5.2	30.6	51.1	-20.5	3.3	26.9	-23.6
21.0	10.8	10.2	19.0	35.7	-16.7	25.3	54.0	-28.7	4.1	27.4	-23.3
18.0	18.2	-0.2	26.7	24.6	2.1	19.2	46.0	-26.8	3.4	49.4	-46.0
18.9	15.6	3.3	25.1	26.2	-1.1	27.6	49.4	-21.8	3.6	22.3	-18.7
16.5	10.7	5.8	21.2	29.4	-8.2	30.3	52.2	-21.9	3.5	13.3	-9.8
24.6	13.9	10.7	18.7	32.2	-13.5	35.6	56.3	-20.7	3.0	61.1	-58.1
16.7	13.8	2.9	27.2	21.6	5.6	35.1	98.4	-63.3	2.5	25.1	-22.6
13.8	19.1	-5.3	26.6	34.1	-7.5	52.1	75.3	-23.2	3.6	34.6	-31.0
15.7	10.6	5.1	21.4	27.1	-5.7	42.3	54.6	-12.3	3.2	53.4	-50.2
4.4	6.2	-1.8	7.8	7.0	0.8	5.1	16.7	-11.6	1.1	29.5	-28.4
5.9	8.5	-2.6	8.3	8.0	0.3	6.4	14.8	-8.4	1.1	11.4	-10.3
7.7	3.5	4.2	10.6	9.6	1.0	7.7	14.5	-6.8	1.2	8.5	-7.3
5.3	3.6	1.7	6.2	8.6	-2.4	13.5	20.1	-6.6	1.3	2.4	-1.1
3.5	3.6	-0.1	4.4	11.2	-6.8	9.1	17.6	-8.5	1.0	2.4	-1.4
8.1	6.9	1.2	6.7	12.6	-5.9	10.8	22.4	-11.6	1.1	1.8	-0.7
5.8	5.8	0.0	6.9	14.9	-8.0	10.8	27.5	-16.7	1.8	2.5	-0.7
6.5	3.4	3.1	4.9	6.9	-2.0	8.0	28.8	-20.8	1.1	2.5	-1.4
5.5	3.2	2.3	7.3	7.6	-0.3	10.0	19.1	-9.1	1.8	3.3	-1.5
7.2	3.5	3.7	6.0	11.1	-5.1	12.9	14.6	-1.7	1.7	16.9	-15.2
5.3	4.0	1.3	4.6	9.4	-4.8	9.5	18.6	-9.1	0.8	19.0	-18.2
12.1	6.4	5.7	8.1	11.7	-3.6	13.2	23.1	-9.9	0.5	25.2	-24.7
6.7	5.2	1.5	9.2	7.3	1.9	8.2	43.9	-35.7	0.5	1.8	-1.3
5.1	3.9	1.2	7.5	6.0	1.5	11.7	22.9	-11.2	0.5	2.1	-1.6
4.9	4.7	0.2	10.5	8.3	2.2	15.2	31.6	-16.4	1.5	21.2	-19.7
3.5	4.5	-1.0	8.9	10.4	-1.5	17.4	31.1	-13.7	0.9	9.6	-8.7
3.4	6.1	-2.7	8.0	11.7	-3.7	18.5	25.2	-6.7	1.1	17.1	-16.0
6.9	8.5	-1.6	9.7	12.0	-2.3	16.2	19.0	-2.8	1.6	7.9	-6.3
7.2	3.8	3.4	7.3	11.3	-4.0	16.0	21.7	-5.7	1.3	9.8	-8.5
4.2	2.7	1.5	6.3	7.3	-1.0	10.4	14.0	-3.6	1.0	22.8	-21.8
4.3	4.1	0.2	7.8	8.5	-0.7	15.9	18.9	-3.0	0.9	20.8	-19.9
5.8	4.4	1.4	5.6	11.7	-6.1	19.2	24.3	-5.1	2.3	22.9	-20.6

9-10/2003

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

Септември 2003 година

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА
ВО СЕПТЕМВРИ 2003 ГОДИНА

- *Индустриското производство во периодот јануари-септември 2003 година оствари пораст од 7,3%;*
- *Ниска и стабилна просечната стапка на инфлација од 0,9% во првите девет месеци од 2003 година;*
- *Пораст на берзанските цени на главните македонски извозни производи;*
- *Во периодот јануари-септември 2003 година извозот порасна за 20,2% во однос на истиот период од минатата година, со истовремен пораст на увозот од 16,7%;*
- *Надворешно-трговскиот дефицит на Република Македонија достигна износ од 652,6 милиони САД долари;*
- *Во првите девет месеци од 2003 година, дефицитот на Централниот Буџет изнесува 198 милиони денари;*
- *На крајот на септември 2003 година, надворешниот долг на Република Македонија изнесува 1.640 милиони САД долари;*
- *Бруто девизните резерви на Република Македонија се зголемени за 30 милиони САД долари;*
- *Каматните стапки на комерцијалните банки останаа речиси непроменети;*
- *Пораст на вкупните депозити на населението за 0,5% во однос на претходниот месец;*

1. ОПШТИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

По августовскиот пад, во септември 2003 година е регистриран исклучителен месечен пораст на индустриското производство од 71,9% при што зголемување бележат речиси сите позначајни индустриски гранки. Поволните септемвриски движења условија и остварување на релативно висок кумулативен раст на индустриското производство од 7,3% во првите девет месеци од 2003 година во однос на истиот период од минатата година.

Во овој период, продолж и остварувањето на релативно ниски стапки на инфлација, со минимален пораст на трошоците на живот од 0,2% во однос на претходниот месец, додека просечната стапка на инфлација во првите девет месеци од 2003 година изнесуваше 0,9%.

Во доменот на фискалната политика, во периодот јануари-септември 2003 година, приходите на Централниот буџет бележат намалување од 5,1% во однос на истиот период минатата година, пред се како резултат на укинувањето на данокот на финансиски трансакции. Во исто време, вкупните расходи бележат намалување од 18,8%, со што во првите девет месеци од 2003 година, реализиран е дефицит на Централниот буџет во износ од 198 милиони денари.

Позитивните движења се присутни и кај надворешно-трговската размена, која во периодот јануари-септември 2003 година бележи зголемување од 18% во однос на истиот период лани. Притоа, на месечна основа, извозот на стоки се зголеми за 34,2%, додека увозот порасна за 23,5%. Ваквите

движења доведоа до зголемување на трговскиот дефицит, кој во периодот јануари-септември 2003 година достигна износ од 652,6 милиони САД долари. Во исто време, како резултат на остварените курсни разлики, надворешниот долг е зголемен за 41 милиони САД долари, при што на крајот на септември истиот изнесуваше 1.640 милиони САД долари.

Во септември 2003 година, монетарната политика се одвиваше во релативно поволен макроекономски амбиент. Во овој месец, како резултат на зголемената буџетска потрошувачка, интервенциите на НБРМ на девизниот пазар (нето-откуп на девизи), како и пониската побарувачка за готови пари, повторно дојде до кумулирање на вишок на ликвидност во банкарскиот систем, кој делумно беше апсорбиран преку зголемената побарувачка на благајнички записи при фиксирана каматна стапка од 7% на годишна основа. Во делот на каматните стапки, продолжи тенденцијата на намалување на просечната пондерирана каматна стапка, која забележа намалување од 1,1 процентен поен и изнесуваше 7,4%. Бруто девизните резерви забележаа зголемување од 30 милиони САД долари или 3,6% и на крајот на септември достигнаа износ од 847 милиони САД долари.

2. РЕАЛЕН СЕКТОР

2.1 Индустриско производство

Индустриското производство продолжува да бележи значајни месечни флукуации. Така, по августовскиот пад, во септември 2003 година е регистриран исклучителен месечен пораст на индустриското производство од 71,9% при што зголемување бележат речиси сите позначајни индустриски гранки.

Исклучително високото зголемување на месечна основа, покрај ниската споредбена основа (индустриското производство во август забележа пад од 26,7%) е резултат на нормализирањето на состојбите во челичната индустрија и продолжувањето на редовното производство, како и на одличните перформанси на прехранбената индустрија.

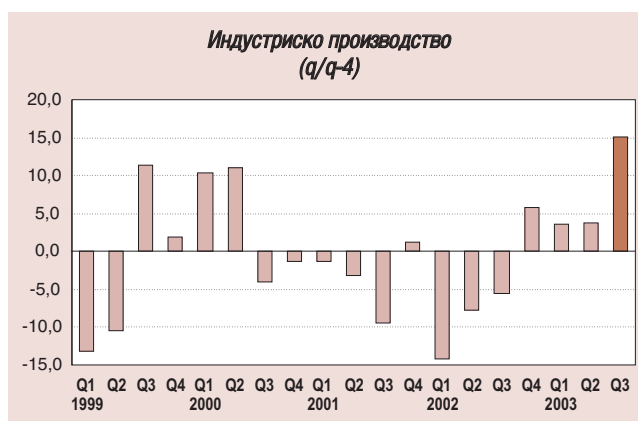

Извор: Државен завод за статистика

Она што посебно треба да се истакне во септември 2003 година, е високиот месечен пораст на производството во прехранбената индустрија, која во однос на претходниот месец оствари зголемување од 262%, кое има и најголемо учество во вкупното индустриско производство (учествува со 24,9%).

Со тоа, за прв пат оваа година, производството во оваа индустриска гранка забележа пораст на кумулативна основа од 3,6% (I-IX 2003 / I-IX 2002). Покрај влијанието на сезонскиот ефект (редовен пораст на производството во преработувачката индустрија по вообичаено ниското производство во август поради годишните одмори), високите стапки во оваа индустриска гранка се резултат на зголеменото производство во винарската индустрија.

Високи стапки на раст на месечна основа се забележани и во другите индустриски гранки, пред се во рударството (ископ на камен за потребите на градежната индустрија), текстилната индустрија (пораст од 87,9%), хемиската и индустријата за градежни материјали.

Извор: Државен завод за статистика

Ваквите поволни септемвриски движења условија и остварување на релативно висок кумулативен раст на индустриското производство од 7,3% во првите девет месеци од 2003 година во однос на истиот период од минатата година. Како и во претходниот период, растот се должи на одличните перформанси на челичната индустрија и производството на феросилициум и фероникел, кои континуирано, во текот на целата година остваруваат високи стапки. Покрај ова, растот во индустријата е воден и од порастот на производството во нафтената индустрија, индустријата за градежни материјали и производството на електрична енергија, а почнувајќи од овој месец и од закрепнувањето на прехранбената индустрија.

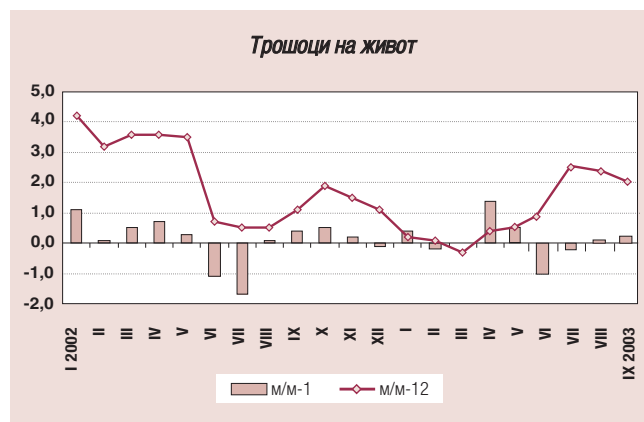
Имајќи ја предвид поволната состојба на светските берзи изразена во зголемената побарувачка и високи цени на никелот и челичните производи, во последниот квартал од годината се очекува продолжување на позитивните движења во македонската индустрија и остварување на проектираната стапка на раст на индустриското производство од 6% на годишна основа.

2.2 Цени

Остварувањето на релативно ниски стапки на инфлација продолжи и во септември 2003 година. Така, трошоците на животот во септември 2003 година во однос на претходниот месец бележат минимален пораст од 0,2%, додека во однос на септември 2002 година зголемување од 2,2%. Просечната стапка на инфлација во првите девет месеци од 2003 година изнесува 0,9%. Ниската и предвидлива инфлација главно е резултат на: 1 - стабилноста на девизниот курс; 2 - водењето на дисциплинирана и урамнотежена буџетска политика; 3 - водењето на конзистентна макроекономска политика. Дополнителен фактор претставува депресијацијата на доларот на светските берзи, која се одразува преку намалување на увозните цени.

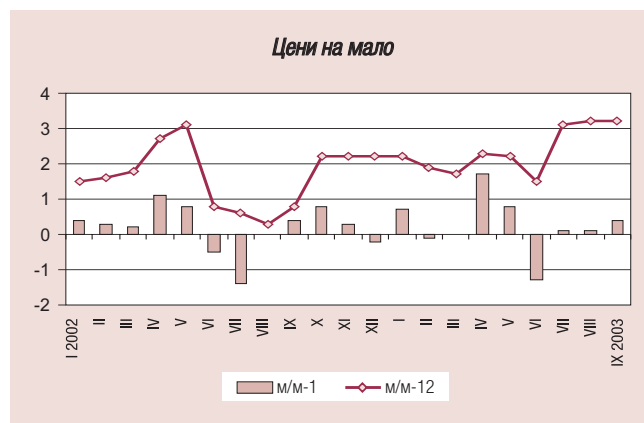
Структурно анализирано, зголемување на цените е регистрирано во групите “Сообраќајни средства и услуги” (4,7%), “Станарина, вода и услуги” (4,5%), “Тутун и пијалаци” (3,1%), “Домување” (3,5%), “Облека и обувки” (1,8%), “Хигиена и здравје” (3,0%), додека намалување бележат цените во

групата “Исхрана” (1,7%), која има и најголемо учество во индексот на трошоци на живот. Агрегирано, во првите девет месеци од 2003 година во споредба со истиот период минатата година, пораст бележат цените на услугите од 5,9%, додека цените на стоките се задржаа на исто ниво.

Извор: Државен завод за статистика

Индексот на цените на мало во септември 2003 година во однос на претходниот месец е повисок за 0,4% додека во однос на септември 2002 година бележи зголемување од 3,2%. На кумулативна основа, индексот на цените на мало во првите девет месеци од 2003 година во однос на истиот период минатата година бележи зголемување од 2,3%.

Извор: Државен завод за статистика

Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалаци за едно четиричлено домаќинство за септември 2003 година, пресметана врз основа на цените на мало, изнесува 10.051 денари и во однос на претходниот месец е пониска за 0,3%.

2.3 Берзански цени на главните македонски извозни производи

Во втората половина од 2003 година, движењата на берзанските цени ја рефлектираат состојбата на зголемена побарувачка на сировини на светските берзи, иницирана од закрепнувањето на индустриското производство во светски рамки.

Како резултат на ова, се очекува натамошно зголемување на берзанските цени на основните метали во последниот квартал од 2003 година.

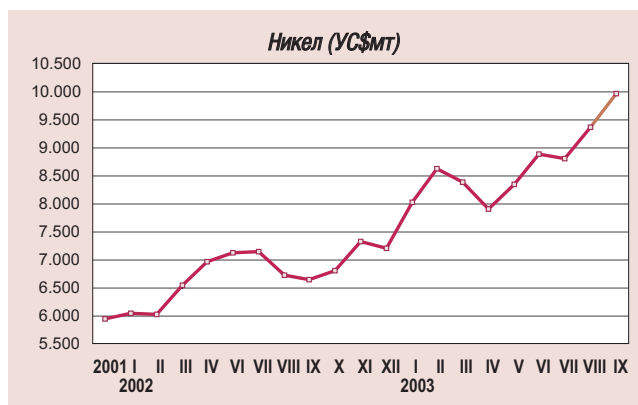
На крајот на третиот квартал, берзанските цени на производите кои имаат најголемо значење за македонската економија забележаа умерено зголемување. Исклучок претставува единствено шеќерот, чија цена забележа намалување од 12,7%.

Имајќи ја предвид традиционално зголемената побарувачка за овој производ во последните месеци од годината, берзанската цена на шеќерот се очекува да забележи пораст во последниот квартал од годината.

Сепак, она што е најважно за нас, а претставува и главна карактеристика на светските берзи во изминатите девет месеци, е континуираниот пораст на берзанската цена на никелот. Во септември 2003 година, цената на никелот достигна 9.965 САД \$ за еден метрички тон (УС\$/мт), што претставува зголемување од 6,6% во однос на претходниот месец. Споредено со септември 2002 година, цената на никелот е порасната за неверојатни 50,1%.

Според оценките на берзанските аналитичари, никелот сеуште не го достигнал својот ценовен лимит, при што, во наредните неколку месеци, се очекува и пробивање на “волшебната граница” од 10.000 САД \$ за еден метрички тон, цена која никелот ја имаше во втората половина од 2000 година.

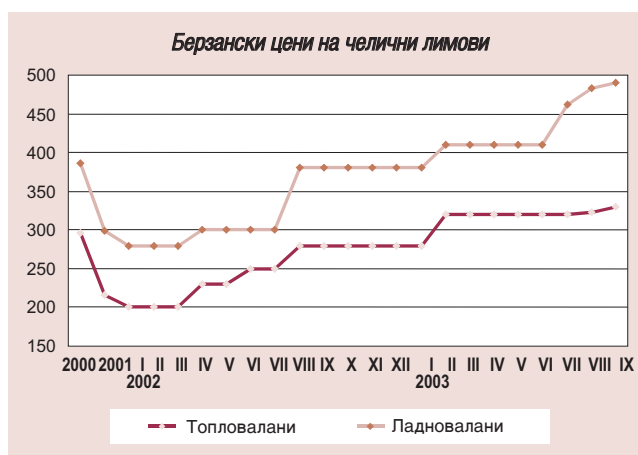
Од останатите метали, зголемување на берзанските цени е евидентирано кај бакарот и оловото, и тоа од 1,7% и 6,8% респективно. Со оглед на зголемената побарувачка на светските берзи, и кај овие метали се очекува натамошно зголемување на цената во текот на последниот квартал од 2003 година.

Извор: World Development Prospects, Pink Sheets

Од останатите движења, како куриозитет во септември се издвојува и зголемувањето на берзанската цена на челикот и челичните лимови. Станува збор за трето последователно зголемување на цената на овие производи, при што челикот порасна за 0,2% на месечна основа, додека зголемувањето кај ладноваланите и топловаланите челични лимови изнесуваше 1,6% и 2,3% соодветно.

Промената на цената кај овие производи е неочекувана, бидејќи во изминатите неколку години, по одредено зголемување на цените секогаш следеше период на повеќемесечна ценовна стабилност.

Извор: World Development Prospects, Pink Sheets

На ниво од претходниот месец остана берзанската цена на цинкот, со што е прекинат четиримесечниот тренд на пораст во кој цената на цинкот порасна за 8,3%.

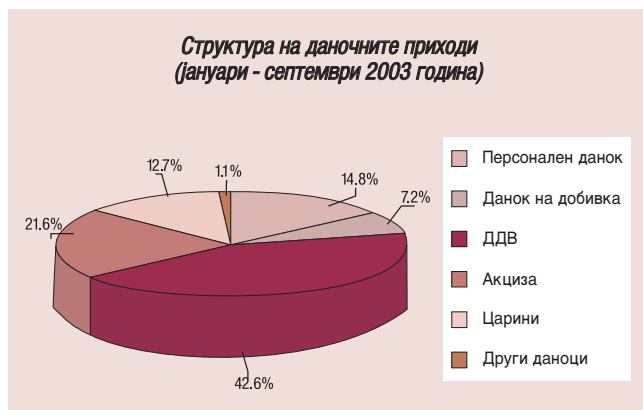
3. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

3.1 Приходи на Централниот Буџет

Приходите на Централниот Буџет во првите девет месеци од 2003 година изнесуваа 40.010 милиони денари, што претставува намалување од 5,1% во однос на истиот период минатата година.

Намалувањето на приходите во овој период пред сè должи на укинувањето на Данокот на финансиски трансакции (во првите девет месеци од 2002 година од овој данок беа собрани вкупно 4.718 милиони денари).

Во вкупните приходи на Централниот Буџет даночните приходи имаат даночно учество од 90,6%. Во структурата на даночните приходи, данокот на додадена вредност учествува со 42,6%, акцизите со 21,6%, персоналниот данок на доход со 14,8%, царините и другите увозни давачки учествуваат со 12,7%, данокот на добивка со 7,2%, и другите даночни приходи со 1,1%.

Извор: Министерство за финансии

Данокот на додадена вредност и понатаму има најголемо учество во вкупните приходи на Централниот Буџет од 38,7%. Од вкупно планираните приходи во износ од 22.792 милиони денари по основ на данокот на додадена вредност согласно Ребалансот на Буџетот на Република Македонија, во периодот јануари-септември 2003 година остварени се вкупно 15.491 милиони денари или 68%.

Потфрлувањето во најголем дел е резултат на зголемениот поврат на ДДВ на даночните обврзници. Просечното месечно остварување на ДДВ во пери-

одот јануари-септември 2003 година изнесува 1.721 милиони денари, и е за 6,6% повисоко во однос на просечното месечно остварување за истиот период на 2002 година, кога изнесуваше 1.614 милиони денари. Ова е пред сè резултат на зголемениот обем на увозот, како и зголемиот обем на оданочивиот промет.

Извор: Министерство за финансии

Во периодот јануари-септември 2003 година, остварените приходи од акцизи во износ од 7.880 милиони денари се за 3,1% (237 милиони денари) повеќе во споредба со планираните приходи по овој основ утврдени со Ребалансот на Буџетот. Зголемената реализација во овој период е резултат на повисоките приходи од акцизи на нафтени деривати и алкохолни пијалаци.

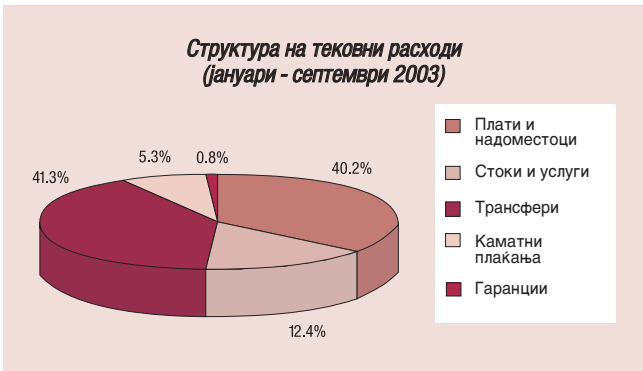
Приходите од персоналниот данок на доход во изминатите три квартала од годината изнесуваат 5.394 милиони денари и се повисоки за 51 милиони денари (1%) во однос на 2002 година. Во структурата на приходите, вообичаено најголем дел се остварени од данокот од плати и други лични примања од работен однос и тоа 80,6% како и од данок на примања остварени по основ на договор за дело со 8,4%, додека учеството на приходите по другите основи во структурата е релативно помало.

И покрај намалените царински стапки, приходите од Царината во првите девет месеци од 2003 година во износ од 4.637 милиони денари се повисоки за 2% во однос на истиот период од минатата година. Ова е пред сè резултат на поголемата ангажираност на Царинската Управа во наплатата на приходите.

3.2 Расходи на Централниот Буџет

Вкупните расходи на Централниот Буџет во првите девет месеци од 2003 година изнесуваат 40.208 милиони денари што споредбено со истиот период од минатата година преставува пад од 18,8%. Притоа, тековните расходи се речиси на исто ниво, односно за 0,6% пониски во однос првите девет месеци од 2002 година.

Во структурата на тековните расходи тековните трансфери имаат најголемо учество од 41,3%.

Извор: Министерство за финансии

Во периодот јануари-септември 2003 година во однос на истиот период минатата година тековните трансфери бележат пораст од 3,6%, при што трансферите кон Фондот за ПИОМ се повисоки за 15,5%, главно како резултат на индексација на пензиите со порастот на просечната плата. Зголемување на трансферите е регистрирано и кај Фондот за вработување од 3,5% и кај трошоците за структурни реформи од 19,2%.

Од друга страна, намалување во делот на трансферите има кај социјалните програми од 15,7% и за реформите во јавната администрација од 5,2%.

Трошоците за плати и надоместоци во првите девет месеци од 2003 година во однос на истиот период минатата година бележат пораст 11,9 % што пред се е резултат на зголемувањето на платите во јули 2002 година.

Како резултат на политика на штедење на Владата на Република Македонија, трошоците за стоки и услуги во периодот јануари-септември 2003 година во однос на истиот период од минатата година бележат пад од 19,2%, или приближно 1 милијарда денари.

Намалување е регистрирано и кај каматните плаќања и тоа за 28%. Во делот на домашните каматни плаќања забележливо е намалување од 10,7% додека во делот на странските каматни плаќања намалувањето изнесува 33,7%.

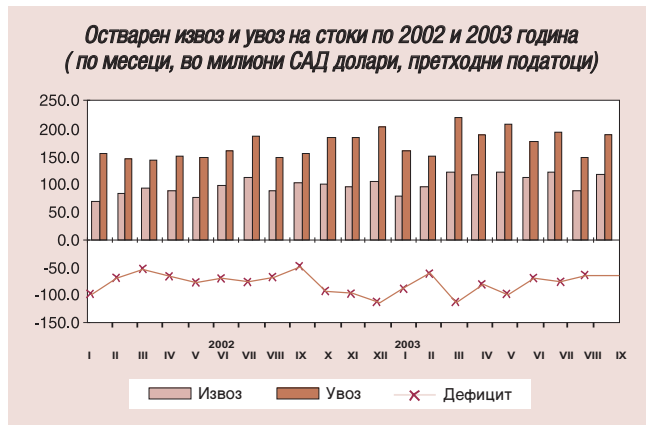
Најголемо намалување на трошоците за деветте месеци од 2003 година во однос на истиот период лани е забележливо кај капиталните расходи и тоа за 59,8%, што е негативно од аспект на обезбедување на позначајна поддршка на економскиот развој. Како една од причините за енормното намалување на капиталните расходи е ненавремено доставување на месечни планови за користење на капиталните средства од страна на линиските министерства.

Во периодот јануари-септември остварен е дефицит на Централниот Буџет од 198 милиони денари.

4. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

4.1. Надворешно-трговска размена

Надворешно-трговската размена во периодот јануари-септември 2003 година бележи зголемување во однос на истиот период од минатата година за 18%, како резултат на зголемување на извозот на стоки од 20,2% (со што тој достигна износ од 978,2 милиони САД долари) и увозот на стоки од 16,7% (или износ од 1.630,8 милиони САД долари).

Извор: Државен завод за статистика

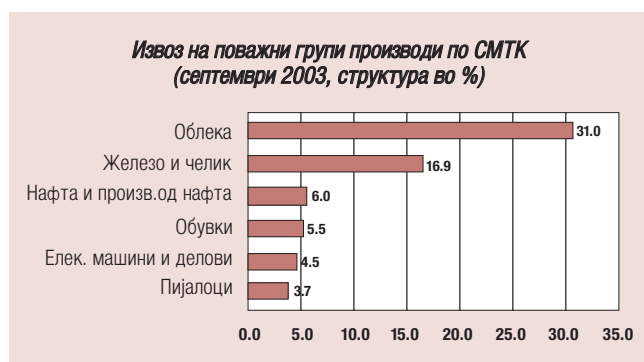
Ваквите движења доведоа до зголемување на трговскиот дефицит за 68,7 милиони САД долари, при што во периодот јануари-септември 2003 година тој изнесуваше 652,6 милиони САД долари. По месечното намалување во август, размената во септември повторно покажува пораст, при што извозот на стоки се зголеми за 34,2%, а увозот за 23,5% во однос на август 2003 година.

Зголемувањето на извозот во септември 2003 година е резултат на зголемениот извоз најмногу на железо и челик, како и извозот на облека, пијалоци и тутун, овошје и зеленчук и тн. Сеуште е неповолна структурата на извозот, со оглед на значајното учество од 46,5 % на извозот на доработки.

Извор: Државен завод за статистика

Главни извозни производи во септември се: облека, железо и челик, нафта и производи од нафта, овошје и зеленчук, тутун и преработки од тутун, текстилни предива и др. Овие пет групи производи сочинуваат околу 68% од вкупниот извоз на државата.

Извор: Државен завод за статистика

Анализата на извезените производи по економска намена во периодот јануари-септември 2003 година, споредена со истиот период од минатата година, укажува дека нема некои поголеми структурни поместувања, односно речиси половина од извозот сеуште го сочинуваат сировините и репроматеријалите.

Во периодот јануари-септември 2003 година 55,7% од вкупно извезените стоки се пласирани на пазарот на Европската Унија, а 43,9% од вкупно увезените стоки во Република Македонија се со потекло од оваа интеграција. Извозот во Европска Унија во анализираниот период е поголем за околу 31% во однос на истиот период од минатата година, а увозот за околу 11%, како резултат на остварувањето на Времената спогодба за трговија.

Германија, Србија и Црна Гора, Грција, Италија, Хрватска и САД и понатаму се наши најголеми партнери, чие учество во извозот изнесува 71,4% од вкупниот извоз.

Увозот на стоки во септември 2003 година во однос на август забележа зголемување од 23,5%, додека во однос на истиот месец од претходната година е зголемен за 17,7%. Месечното зголемување е резултат на зголемениот увоз, пред се, на производи за храна, друмски возила, хемиски производи, сировини и др.

Извор: Државен завод за статистика

Тенденцијата на неповолното остварување на договорите за слободна трговија продолжи и во септември. Значајно повисок увоз од извоз продолжи да се остварува во размената со Бугарија, Словенија и Турција. Дефицитот во трговската размена само со овие три земји изнесува 198,7 милиони

САД долари, што претставува 30,4% од трговскиот дефицит остварен во земјата во периодот јануари-септември 2003 година.

4.2 Надворешен долг

Надворешниот долг на крајот на септември 2003 година изнесуваше 1.640 милиони САД долари и на месечно ниво е зголемен за 41 милиони САД долари или за 2,5%. Зголемувањето на долгот во најголем дел се должи на остварените позитивни курсни разлики од 39 милиони САД долари (поради депресијацијата на доларот во однос на еврото).

Структурата на долгот и понатаму останува непроменета, при што повеќе од половина од долгот отпаѓа на мултилатералните кредитори. Најголеми поединични доверители се ИДА (Меѓународна агенција за развој) со 343 милиони САД долари и Лондонскиот клуб со 243 милиони САД долари.

Извор: Народна банка на Република Македонија

Од странските кредитори во текот на септември повлечени беа средства во износ од 15 милиони САД долари и тие се речиси двојно поголеми во однос на претходниот месец. Најголем дел или околу две третини од овие средства потекнуваа од приватни кредитори (10 милиони САД долари). Вкупниот износ на користени средства во првите три квартали изнесува 145 милиони САД долари.

Во септември 2003 година, отплатени се 19 милиони САД долари, (од кои 16 милиони САД долари главница), со што продолжува редовното и навремено сервисирање на обврските. Sprema мултилатералните кредитори беа отплатени 6 милиони

САД долари, спрема билатералните 4 милиони САД долари (сите се по основ на репрограмот со Парискиот клуб од 2000 година). Sprema приватните кредитори отплатите изнесуваат 8 милиони САД долари. Во првите три квартали од 2003 година отплатени се обврски спрема странство во вкупен износ од 168 милиони САД долари.

Извор: Народна банка на Република Македонија

Новосклучените кредити во месец септември 2003 година изнесуваа 11 милиони САД долари и во најголем дел (9 милиони САД долари) потекнуваа од ЕБРД. Вкупно за првите девет месеци од годината, склучени се нови кредити во вкупен износ од 125 милиони САД долари, од кои 50% се од мултилатерални кредитори.

Согласно планот на отплата, во периодот октомври - декември 2003 година, достасуваат обврски за плаќање спрема странство во износ од 50 милиони САД долари, од кои 42 милиони САД долари главница.

5. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

5.1 Монетарно регулирање

Во септември 2003 година, монетарната политика се одвиваше во релативно поволен макроекономски амбиент. Имено, во овој месец како резултат на зголемената буџетска потрошувачка, интервенциите на НБРМ на девизниот пазар (нето-откуп на девизи), како и пониската побарувачка за готови пари, повторно дојде до кумулирање на вишок на ликвидност во банкарскиот систем, кој делумно беше апсорбиран преку зголемената побарувачка на благајнички записи при фиксирана каматна стапка од 7% на годишна основа. Зголемениот интерес за благајнички записи и понатаму ја рефлектира кредитната конзервативност на банките, кои се одлучуваат вишокот на ликвидност да го пласираат во благајнички записи на НБРМ, наместо во кредитни пласмани.

Септември претставува трет последователен месец во кој, иницирано од повисоката понуда во однос на побарувачка на девизи, интервенциите на Народната банка на девизниот пазар делуваа во насока на креирање на ликвидност. На тој начин, преку реализираниот нето-откуп на девизи, НБРМ успешно ги отстрани притисоците на девизниот пазар, одржувајќи го стабилен девизниот курс на денарот во однос на еврото. Сето ова придонесе и за одржување на ценовната стабилност, при што просечната стапка на инфлација изнесуваше 0,9%.

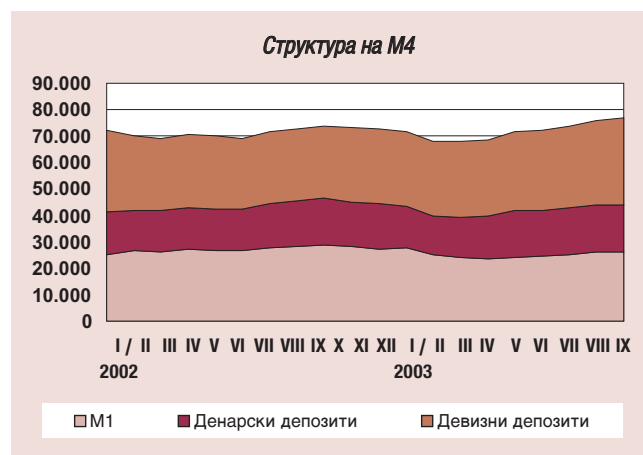
Покрај ова, во деветиот месец од годината сеуште е присутен проблемот поврзан со потребата од порационално управување со ликвидноста од страна на комерцијалните банки. Имено, во септември 2003 година, комерцијалните банки издвоија 48,6% повеќе од утврдената обврска за задолжителна резерва. Во претходниот месец, регистрираниот вишок на издвоена задолжителна резерва (во денари) изнесуваше 26,9%.

По минатомесечното намалување од 0,9%, готовите пари во оптек во септември 2003 година останаа речиси непроменети, односно забележаа минимално намалување од 13 милиони денари. Во исто време, зголемување на месечна основа од 4,3% е регистрирано кај примарните пари, пред се како резултат на зголемената ликвидност во банкарскиот сектор.

5.2 Монетарни агрегати

Во септември 2003 година, монетарниот агрегат M1 оствари минимален пораст од 0,1% во однос на претходниот месец, пред се како резултат на минималното зголемување на депозитните пари на месечна основа од 0,3% и стабилизирањето на побарувачката за готови пари. На годишна основа, паричната маса M1 е намалена за 9,5%.

Во исто време, умерени стапки на пораст остварија и останатите монетарни агрегати, при што монетарниот агрегат M2 забележа месечен пораст од 0,7% условен од порастот на краткорочното штедење во домашна и странска валута. Монетарниот агрегат M4 оствари пораст од 1,0%, детерминиран главно од порастот на долгорочниот депозитен потенцијал. Во споредба со истиот месец 2002 година, монетарните агрегати M2 и M4 се повисоки за 11,9%, односно 8,5%, соодветно.

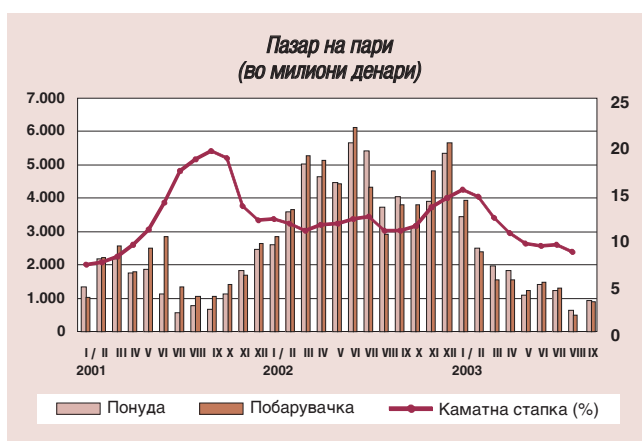
Извор: Народна банка на Република Македонија

Како резултат на зголемувањето на сите видови на депозити (од рочен и валутен аспект), вкупните депозити на недржавниот сектор на месечна основа пораснаа за 1,4%. Притоа, и понатаму е присутна тенденција на поизразена склоност на населението и претпријатијата кон краткорочно штедење во странска валута. Од аспект на рочната структура, и понатаму доминираат краткорочните депозити, при што нивното учество е речиси непроменето (90,5%). Од валутен аспект, непроменето е и учеството на девизните депозити, кое на крајот на месецот изнесуваше 65,8%. Споредено со истиот месец 2002 година, вкупните депозити во банкарскиот систем се повисоки за 20,2%.

Трендот на зголемување на вкупните депозити на населението продолжи и во септември 2003 година, при што истите достигнаа износ од 35.405 милиони денари, или 0,5% повеќе во однос на претходниот месец. Притоа, денарските депозити пораснаа за 2,7%, додека девизните депозити забележаа намалување од 0,2%. Зголемување од 3,9% на месечна основа забележаа и вкупните депозити на претпријатијата.

5.3 Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност

Во септември 2003 година, движењата на пазарот на пари имаа сосема поинаков интензитет и правец во споредба со претходниот месец. Овојпат, беше регистрирано значително месечно зголемување на понудата од 53,7%, како и на побарувачката од 79,1%, при што истите речиси се изедначија. Како резултат на сето ова, реализираниот вкупен промет на пазарот на пари оствари пораст од 75,7%. Во делот на каматните стапки, продолжи тенденцијата на намалување на просечната пондерирана каматна стапка, која забележа намалување од 1,1 процентен поен и изнесуваше 7,4%.

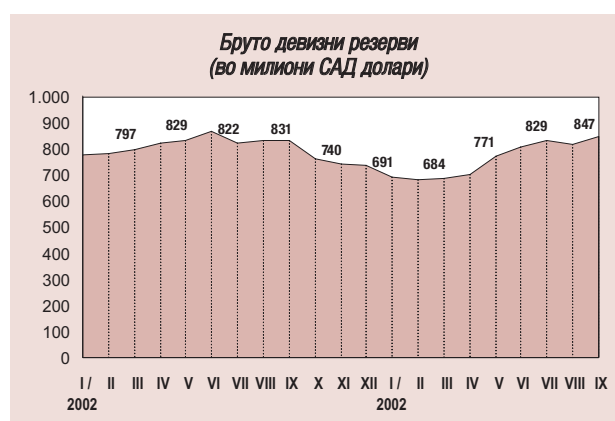

Извор: Народна банка на Република Македонија

Од друга страна, каматните стапки на комерцијалните банки останаа речиси непроменети, односно регистрирано е минимално намалување од 0,2 процентни поени единствено кај просечната пондерирана активна каматна стапка. Просечната пондерирана пасивна каматна стапка остана непроменета (7,4%), што предизвика намалување на каматната маргина на ниво од 7,9%.

5.4 Девизни резерви

За разлика од претходниот месец, бруто девизните резерви на Република Македонија во септември 2003 година забележаа зголемување од 30 милиони САД долари или 3,6% и достигнаа износ од 847 милиони САД долари. Порастот на бруто девизните резерви во основа е резултат на промената на интервалутарните односи. Споредено со крајот на 2002 година, бруто девизните резерви се повисоки за 113 милиони САД долари. На тој начин, продожува позитивната практика на одржување на девизните резерви на потребното ниво за покривање на 4-месечен увоз.

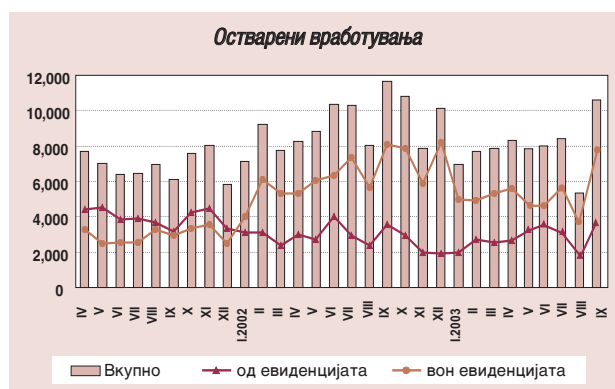

Извор: Народна банка на Република Македонија

6. ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА

6.1 Вработеност

По августовските неповолни резултати (од сезонски карактер) во поглед на новите вработувања во земјава, во септември 2003 година работа најдоа 10.712 лица¹ што е пораст за 123% во однос на претходниот месец.

Извор: Завод за вработување

1) Овој број ги вклучува нововработените лица од евиденцијата и надвор од евиденцијата на Заводот за вработување. Втората категорија се однесува на лицата кои претходно не биле пријавени како невработени, како на пример студенти, неактивни лица, како и лица кои го промениле работното место. Значи оваа бројка не дава точна слика за нето создадените нови работни места.

Со тоа, во трите квартали на 2003 година се остварени 13,3% помалку вработувања во однос на истиот период минатата година. Кумулативно, вработувањата од евиденцијата на Заводот за вработување учествуваат со 35% во вкупните вработувања, што претставува зголемување за 2 процентни поени на годишно ниво.

Вработувањата на неопределено време учествуваат со 58% во новоостварените вработувања во септември 2003 година, што е за 6 процентни поени пониско во однос на просечното учество во осумте месеци на годинава. Од вкупно 6.198 нововработени на неопределено време во септември, 34% се вработувања од евиденцијата на Заводот, а останатите вработувања се однесуваат на лица кои не се регистрирани во Заводот како невработени.

По основ на Законот за поттикнување на вработеноста во септември се вработени 1.149 лица, така што вкупниот број на вработувања од почетокот на примена на овој закон (16.04.2003) достигна 4.801 лица. Најголем дел од вработувањата се остварени во Скопје, Битола, Штип, Охрид и Тетово.

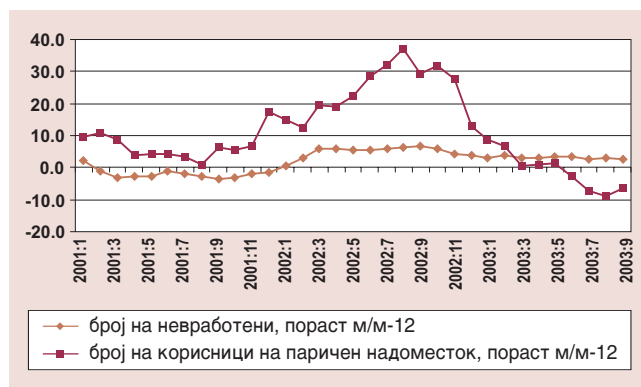
6.2 Невработеност

Приливот на нови лица во регистарот на Заводот за вработување во септември изнесуваше 6.243 лица од кои 48% се жени. Бројот на новопријавени невработени лица во трите изминати квартали достигна 54.005 лица што е за 271 лице повеќе од новорегирираните невработени лица во истиот период во 2002 година.

Регистрираната невработеност во септември 2003 година се зголеми за 378 лица и достигна 384.403 лица. Жените учествуваат со 43,6% во вкупната невработеност, додека пак 65,9% од невработеноста е урбана. Лицата без образование, односно неквалификуваните работници сочинуваат повеќе од половина (52,3%) од вкупниот број на невработени лица.

6.3 Корисници на паричен надоместок за невработеност и право на здравствено осигурување

Во септември 2003 година, регистрирано е намалување на бројот на корисници на паричен надоместок за 6,5% на годишна основа, така што бројот на приматели на паричен надоместок изнесува 44.596 лица, или 11,6% од евидентираниите невработени лица.

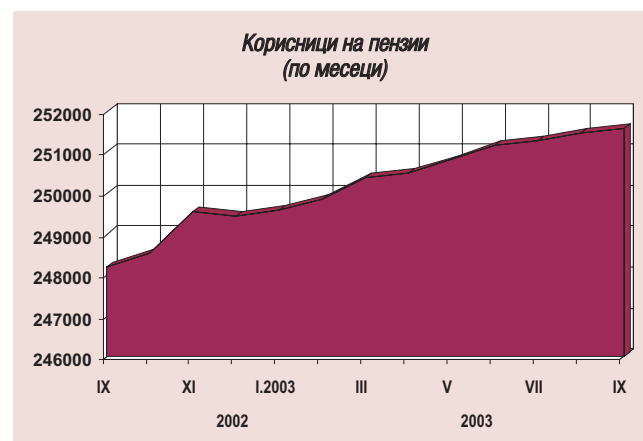
Извор: Завод за вработување

Бројот на регистрирани невработени лица кои се здравствено осигурани од страна на Заводот во септември изнесуваше 234.716 лица (61,6% од регистрираните невработени лица), што е речиси на исто ниво од претходниот месец.

7. СОЦИЈАЛНИ ДВИЖЕЊА

7.1 Корисници на пензии

Бројот на корисници на пензии во септември 2003 година забележа мал месечен пораст од 172 лица и на 31.09.2003 година изнесуваше 251.589 пензионери. На годишна основа (IX 2003 / IX 2002 година) бројот на корисници на пензии е зголемен за 3.411 лица, односно за 1.35 %. Во септември 2003 година се исплатени 1.860,5 милиони денари за пензии, односно за 7,5 % повеќе во однос на истиот месец од 2002 година.

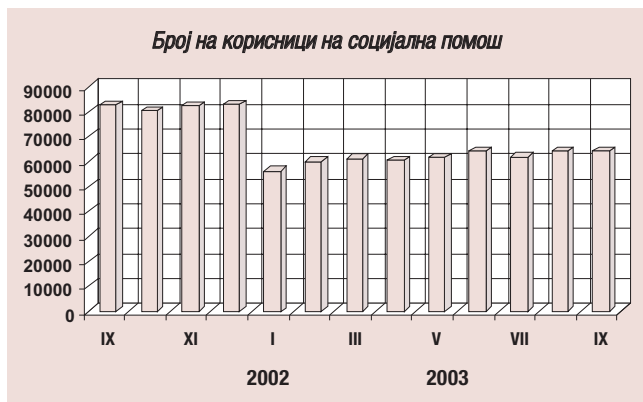
Извор: Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија

Просечната пензија во септември 2003 година изнесуваше 7.348 денари, што во споредба со претходниот месец претставува незначителен пораст, додека споредено со септември 2002 година таа реално е зголемена за 5,5%.

Соодносот на просечната пензија за септември² 2003 година со просечната исплатена нето плата во август 2003 година, изнесува 61,4%.

7.2 Корисници на социјална помош

Бројот на корисници на социјална помош во септември 2003 година е зголемен за 210 лица, односно за 0,3% во однос на претходниот месец. Со тоа, на крајот на септември, 63.173 лица се регистрирани како корисници на социјална помош.

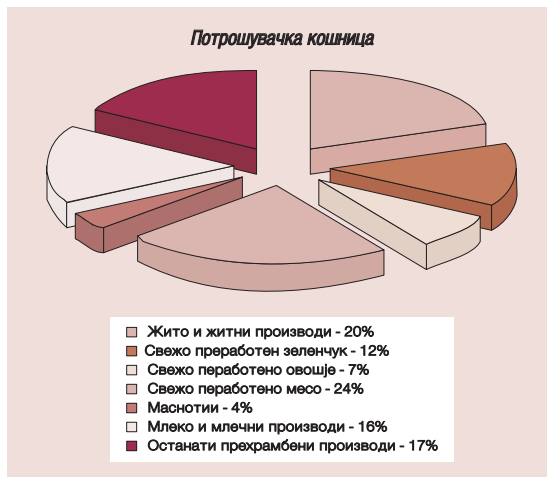

Извор: Министерство за труд и социјална политика

Кај корисниците на постојана парична помош и корисниците на помош по основ на туѓа нега не се регистрирани позначајни промени, при што во септември тоа право го оствариле 5.185, односно 18,623 лица, соодветно.

7.3 Потрошувачка кошница

Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалоци³, во септември 2003 година изнесуваше 10.051 денари, што претставува намалување од 0,3% на месечно односно 1,1% на годишна основа. Ова намалување се должи на намалувањето на поголем дел од цените на производите кои ја сочинуваат оваа кошница.

Извор: Државен завод за статистика

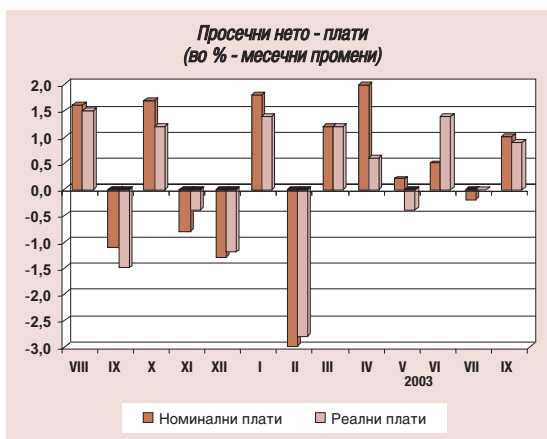
7.4 Просечни нето-плати

Во август 2003 година просечната месечна нето-плата по работник досигна 11.961 денари, што претставува номинално зголемување за 1,0%, а реално за 0,9% во однос на претходниот месец.

Најголеми месечни плати се забележани во дејноста "Финансиско посредување" (23.669 денари), додека најниски во дејноста "Рибарство" (7.061 денари). Анализата на месечните движења на платите покажува дека пораст е регистриран во дејноста "Услуги" за 1,1%, додека во "Земјоделство" и "Индустрија" бележиме пад за 4,6% односно 0,3%.

Просечната месечна нето-плата за август 2003 година во однос на август 2002 година, номинално е поголема за 2,5%, а реално за 0,3%.

Во август 2003 година, 26% од работниците во Република Македонија не примиле плата.

Извор: Државен завод за статистика

2) Споредбата се врши со просечната плата од претходниот месец бидејќи податокот за платите излегува со еден месец задоцнување.
3) Сите производи од категоријата "исхрана и пијалоци" кои ја сочинуваат кошницата, се одредени како просечни месечни потреби на едно четиричлено неземјоделско домаќинство и тој список на производи е константен (исти производи-исти количества) во текот на една година.

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Во милиони денари	2001	2002	Јан.	Фев.	Март
ВКУПНИ ПРИХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	52,829	58,160	4,039	3,994	4,753
Даночни приходи	47,716	54,389	3,772	3,670	4,435
Персонален данок на доход	7,248	7,513	482	586	610
Данок на добивка	3,006	2,624	198	395	594
ДДВ	17,132	20,521	1,780	1,329	1,760
Акцизи	10,830	10,715	916	729	685
Увозни давачки	6,111	6,336	301	594	760
Други даноци ¹⁾	275	340	65	38	27
Данок на финансиски трансакции	3,111	6,336	30	-1	-1
Комунални даноци	3	4	0	0	0
Неданочни приходи	4,349	3,170	222	295	256
Профит од јавни финансиски институции	1,847	1057	87	17	31
Административни даноци и такси	1,061	1,092	91	110	110
Други административни такси	486	205	18	12	12
Други неданочни приходи	32	35	26	156	103
Капитални приходи	349	601	45	29	62
Странски донации	415	0	0	0	0
ВКУПНИ РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	65,575	65,503	4,378	3,868	4,203
Тековни трошоци	44,017	51,591	4,228	3,528	3,983
Плати и надоместоци	16,407	18,338	1,650	1,638	1,665
Стоки и услуги	6,358	8,715	366	473	489
Трансфери	16,950	20,576	1,460	1,342	1,633
Фонд за ПИОМ	5,215	6,538	542	550	573
Завод за вработување	3,548	4,111	340	340	340
Други трансфери	2,349	3,404	84	93	236
Трошоци за бегалци	582	391	29	29	26
Структурни реформи	239	1,387	109	138	138
Реформа на јавната администрација	944	442	31	31	27
Каматни плаќања	4,212	3,401	520	75	179
Камати по домашен долг	1,066	1,179	23	23	81
Камати по надворешен долг	3,146	2,222	497	52	98
Гаранции	90	561	232	0	17
Капитални трошоци	7,723	8,636	150	179	121
Инвестиции во постојани средства	3,589	2,718	58	73	119
Капитални трансфери	2,211	2,476	91	60	0
Резерви	546	418	0	0	0
Меѓународни финансиски институции	35	22	0	0	0
Телеком проекти	1,342	3,002	1	46	2
Трошоци поврзани со кризата	13,835	5,276	0	161	99
БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ / СУФИЦИТ	-12,746	-7,343	-339	126	550
ФИНАНСИРАЊЕ	12,746	7,345	339	-126	-550
Прилив	19,272	13,432	1,290	-5	46
Приходи од приватизација	10,837	5,178	78	46	285
Странски донации	0	2,641	0	0	668
Капитализација	604	0	0	0	0
Странски заеми	763	1,548	0	0	0
Депозити	5,399	4,029	1,212	-51	-907
БИС	1,669	0	0	0	0
Одлив	6,526	6,087	951	121	596
Отплата на главница	3,550	6,087	951	121	596
Надворешен долг	3,543	3,602	947	121	465
Домашен долг	7	2,485	4	0	131
Обврзници	2,976	0	0	0	0

1) Кај “Другите даночни приходи” можно е да се појават негативни вредности, поради сметководствената корекција која се прави со цел да се избегне двојно прикажување на веќе евидентираните приходи од царинската управа

<i>K1</i>	<i>Април</i>	<i>Мај</i>	<i>Јуни</i>	<i>K2</i>	<i>Јули</i>	<i>Август</i>	<i>Септ.</i>	<i>K3</i>	<i>Окт.</i>	<i>Вкупно 2003</i>
12,786	4,598	4,659	4,430	13,687	5,259	3,631	4,646	13,536	5,170	45,180
11,877	4,384	3,834	4,144	12,362	4,638	3,429	4,087	12,154	4,641	41,034
1,678	676	570	635	1,881	671	555	609	1,835	645	6,039
1,187	209	191	239	639	329	213	236	778	240	2,844
4,869	2,064	1,627	1,855	5,546	2,180	1,169	1,728	5,077	341	15,833
2,330	814	870	903	2,587	911	1,035	1,016	2,962	881	8,760
1,655	582	527	478	1,587	515	423	457	1,395	497	5,134
130	39	49	34	122	32	34	40	106	37	395
28	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
773	185	790	192	1,167	567	168	515	1,250	374	3,564
135	51	505	41	597	455	44	367	866	100	1,698
311	111	112	119	342	102	79	117	298	124	1,075
42	20	168	20	208	7	18	18	43	21	314
285	3	5	12	20	3	28	13	44	129	478
136	29	35	94	158	54	34	36	124	47	465
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12,449	4,295	4,762	4,785	13,842	4,682	4,074	5,146	13,902	4,868	45,060
11,739	4,090	4,455	4,271	12,816	4,448	3,800	4,252	12,500	4,172	41,227
4,953	1,683	1,681	1,693	5,057	1,707	1,504	1,698	4,909	1,736	16,655
1,328	592	657	523	1,772	638	473	366	1,477	616	5,193
4,435	1,472	2,032	1,855	5,359	1,809	1,695	2,013	5,517	1,511	16,821
1,665	585	579	602	1,766	794	591	680	2,065	464	5,960
1,020	340	363	380	1,083	350	398	348	1,096	375	3,574
413	103	424	380	907	248	218	476	942	220	2,482
84	29	21	21	72	18	17	16	51	16	222
384	63	87	144	294	67	124	156	347	96	1,121
90	39	54	36	129	34	34	36	104	36	359
774	343	85	200	628	266	129	167	562	309	2,273
127	230	83	72	385	12	12	62	86	279	877
647	113	2	128	243	254	117	105	476	30	1,396
249	0	0	0	0	28	0	8	39	0	288
450	156	272	496	924	218	254	900	1,372	694	3,440
250	92	84	112	288	148	110	130	388	232	1,158
151	54	168	374	596	33	60	724	817	434	1,998
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	5	3	7	15	0	0	0	0	0	15
49	5	17	3	25	37	84	46	167	28	269
260	49	35	18	102	16	20	12	48	2	412
337	303	-103	-355	-155	577	-443	-518	-384	302	101
-337	-303	103	355	155	-577	443	518	384	-302	-101
1,331	1,342	655	933	2,930	158	769	1,071	1,999	1,266	7,525
409	1,095	111	137	1,343	520	748	746	2,014	147	3,913
668	0	850	0	850	0	0	0	0	0	1,518
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	1	894	611	1,506	0	1,163	0	1,163	1	2,670
254	246	-1,200	185	-769	-362	-1,142	325	-1,179	1,118	-577
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1,668	1,645	552	578	2,775	735	327	553	1,614	1,568	7,625
1,668	1,645	552	578	2,775	735	327	553	1,614	1,568	7,625
1,533	134	-9	248	373	734	327	442	1,502	0	3,408
135	1,511	561	330	2,402	1	0	131	132	1,568	4,237
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

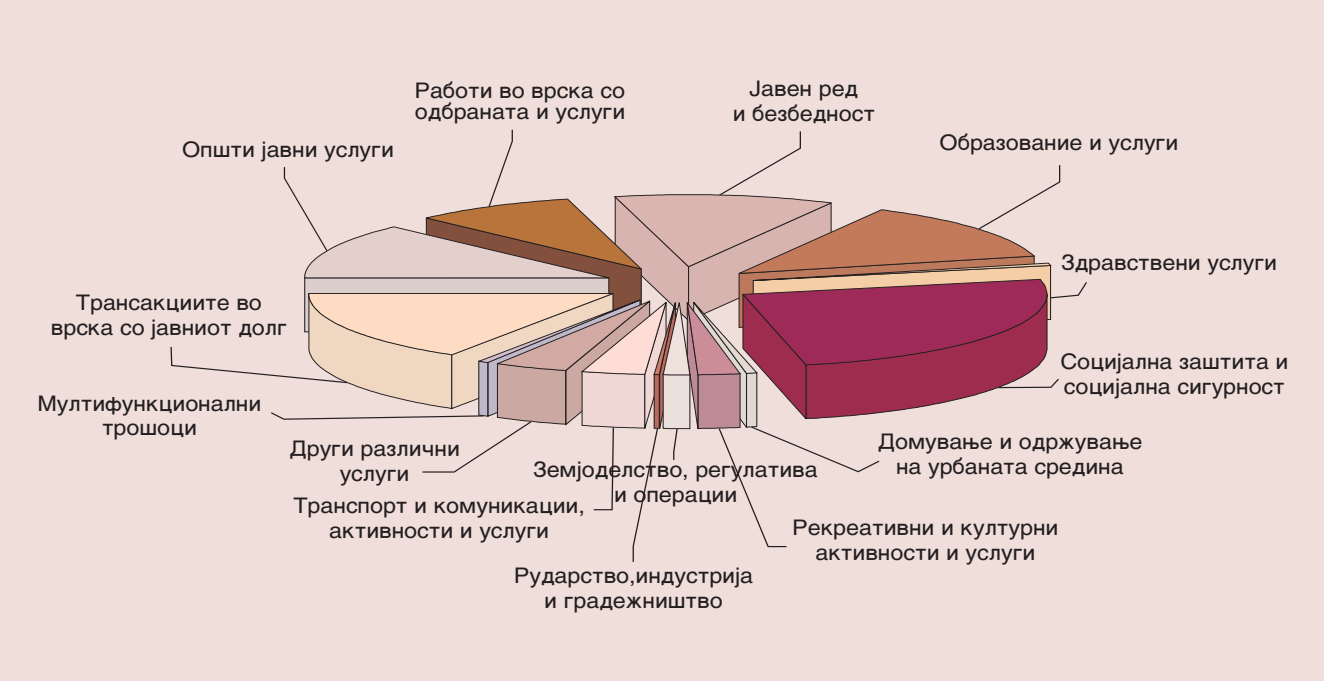
	1999	2000	2001	2002	2003
	Завршна сметка	Завршна сметка	Завршна сметка	Ребаланс	Ребаланс
ВКУПНИ ПРИХОДИ	50,493,469,454	65,713,522,924	69,688,034,455	72,565,262,000	67,490,170,000
изворни приходи	44,728,175,441	56,760,081,090	50,447,329,542	56,984,000,000	56,179,000,000
даночни приходи	41,858,828,319	51,120,246,193	47,715,732,355	54,026,000,000	50,932,000,000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	12,793,078,777	13,585,772,246	10,254,737,418	10,101,000,000	10,897,000,000
Персонален данок од доход	10,233,016,110	10,792,594,721	7,248,441,986	7,479,000,000	7,713,000,000
Данок од добивка	2,559,325,945	2,793,156,390	3,006,295,432	2,622,000,000	3,184,000,000
Други даноци од добивка и од капитални добивки	736,722	21,135	0	0	0
Домашни даноци на стоки и услуги	20,631,883,947	29,733,381,841	27,961,320,393	31,192,000,000	33,089,000,000
Данок на промет и ДДВ (од 1.4.2000)	9,958,866,206	17,452,340,371	17,131,342,296	20,332,000,000	22,792,000,000
Акцизи	10,673,017,741	12,281,041,470	10,829,978,097	0,860,000,000	10,297,000,000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	8,302,773,971	7,733,381,467	6,110,877,520	6,038,000,000	6,596,000,000
Увозни давачки	6,802,005,702	6,040,495,875	4,819,861,730	4,932,000,000	5,445,268,000
Други увозни давачки и такси	1,500,768,269	1,692,885,592	1,291,015,790	1,106,000,000	1,150,732,000
Други даноци	123,627,594	62,644,972	168,830	168,830	4,000,000
Даноци од специфични услуги	7,464,030	5,065,667	2,619,857	3,000,000	3,000,000
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	-	-	274,734,772	300,000,000	343,000,000
Данок на финансиски трансакции	-	-	3,111,273,565	6,392,000,000	-
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	2,869,347,122	5,639,834,897	2,731,597,187	2,958,000,000	5,247,000,000
Претприемачки приход и приход од имот	798,125,658	1,133,367,383	1,151,786,583	791,000,000	3,108,000,000
Такси и надоместоци	1,156,606,788	1,215,770,217	1,061,498,244	1,140,000,000	1,220,000,000
Други Владини услуги	127,316,281	324,812,933	486,087,458	1,001,000,000	520,000,000
Други неданочни приходи	632,921,803	349,306,600	32,224,902	26,000,000	399,000,000
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	15,437,592	2,616,577,764	10,660,015,021	5,703,000,000	3,596,000,000
Продажба на капитални средства	15,437,592	2,616,577,764	9,714,039,661	5,469,000,000	3,496,000,000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	-	-	945,975,360	234,000,000	100,000,000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	2,419,089,626	4,155,269,452	6,484,077,606	8,294,262,000	3,760,170,000
Трансфери од други нивоа на власт	32,283,095	716,822,828	5,407,618,545	5,653,262,000	708,170,000
Донации од странство	2,386,806,531	3,438,446,624	1,076,459,061	2,641,000,000	3,052,000,000
ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	0	0	1,333,471,478	0	0
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	3,330,766,795	2,181,594,618	763,140,808	1,584,000,000	3,800,000,000
ПРИХОДИ ОД ОТПЛАТА НА ЗАЕМИ	-	-	-	-	155,000,000
ВКУПНИ РАСХОДИ	49,761,209,035	57,689,326,704	68,520,623,429	72,565,262,000	67,490,170,000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	42,088,365,187	46,985,485,342	57,496,087,268	56,849,538,000	52,946,575,000
Плати, наемнини и надоместоци	15,996,631,927	16,285,267,541	16,407,589,066	18,402,266,000	20,742,000,000
Стоки и останати услуги	5,646,765,633	6,293,788,729	19,985,061,676	14,340,463,000	7,708,157,000
Тековни трансфери	18,227,967,627	22,790,409,470	17,494,812,744	20,782,555,000	21,732,342,000
Каматни плаќања	2,217,000,000	1,616,019,602	3,608,623,782	3,324,254,000	2,764,076,000
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	2,407,296,601	5,186,477,309	7,140,072,243	8,832,822,000	5,629,770,000
Купување на капитални средства	1,312,799,356	3,230,738,464	5,117,069,331	5,886,372,000	3,184,221,000
Капитални трансфери	1,094,497,245	1,955,738,845	2,023,002,912	2,946,450,000	2,445,549,000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	5,265,547,247	5,517,364,053	3,884,463,918	6,882,902,000	8,913,825,000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	2,942,547,247	3,956,462,261	334,943,165	866,000,000	623,060,000
Амортизација (отплата на главнина)	2,323,000,000	1,560,901,792	3,549,520,753	6,016,902,000	8,290,765,000

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ

	Завршна сметка 1999	Завршна сметка 2000	Завршна сметка 2001	Буџет 2002	Буџет 2003	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
	во милиони денари					структура					% од БДП				
ВКУПНО	49,761	57,689	68,521	72,565	67,374	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	23.8	24.4	29.3	30.3	26.5
1 Општи и јавни услуги	8,707	12,985	7,767	10,232	8,411	17.5	22.5	11.3	14.1	12.5	4.2	5.5	3.3	4.3	3.3
2 Работа во врска со одбраната и услуги	3,804	4,613	14,351	8,049	5,889	7.6	8.0	20.9	11.1	8.7	1.8	2.0	6.1	3.4	2.3
3 Јавен ред и безбедност	4,634	5,741	10,222	10,101	7,753	9.3	10.0	14.9	13.9	11.5	2.2	2.4	4.4	4.2	3.0
4 Образование и услуги	7,905	8,055	7,767	9,009	9,044	15.9	14.0	11.3	12.4	13.4	3.8	3.4	3.3	3.8	3.6
5 Здравствени услуги	291	314	338	365	333	0.6	0.5	0.5	0.5	0.5	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1
6 Социјална заштита и социјална сигурност	14,671	14,410	14,295	16,697	16,875	29.5	25.0	20.9	23.0	25.0	7.0	6.1	6.1	7.0	6.6
7 Домување и одржување на урбаната средина	157	303	301	677	381	0.3	0.5	0.4	0.9	0.6	0.1	0.1	0.1	0.3	0.1
8 Рекреативни и културни активности и услуги	1,206	1,346	1,320	1,515	1,428	2.4	2.3	1.9	2.1	1.9	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6
9 Активности со гориво и енергија	15	5	5	5	5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
10 Земјоделство, регулатива и операции	527	743	826	970	936	1.1	1.3	1.2	1.4	1.4	0.3	0.3	0.4	0.4	0.4
11 Рударство, индустрија и градежништво	250	264	65	152	134	0.5	0.5	0.1	0.2	0.2	0.1	0.1	0.0	0.1	0.1
12 Транспорт и комуникации, активност и услуги	1,545	2,297	2,152	1,984	2,408	3.1	4.0	3.1	3.6	3.2	0.7	1.0	0.9	0.8	0.9
13 Други различни услуги	2,241	2,843	1,408	2,594	2,508	4.5	4.9	2.1	3.7	3.3	1.1	1.2	0.6	1.1	1.0
14 Мулти функционални трошоци	478	593	578	874	406	1.0	1.0	0.8	0.6	0.5	0.2	0.3	0.2	0.4	0.2
15 Трансакциите се во врска со јавниот долг кои не се класифицираат по функции	3,331	3,177	7,127	9,341	10,863	6.7	5.5	10.4	16.1	14.3	1.6	1.3	3.0	3.9	4.3

Забелешка: Функционалната класификација на расходите на централниот буџет е подготвена според меѓународните стандарди

Функционална класификација на расходите 2003 година

ПЛАТЕН БИЛАНС НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (годишни податоци)¹

	(Во милиони САД \$)											
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 ¹	
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ												
Стоки, нето	-82.54	-262.94	-298.91	-339.85	-286.14	-269.29	-32.46	-75.28	-235.43	-324.48	-196.49	
Извоз, f.o.b.	42.82	-184.92	-222.78	-314.67	-386.13	-515.09	-495.81	-690.41	-523.23	-767.56	-528.62	
Увоз, f.o.b. ²	1055.30	1086.35	1204.05	1147.44	1236.81	1291.52	1189.98	1320.73	1153.33	1110.49	857.93	
Услуги, нето	-1012.48	-1271.27	-1426.83	-1462.11	-1622.94	-1806.61	-1685.79	-2011.14	-1676.56	-1878.05	-1386.55	
-154.47	-155.12	-200.51	-156.16	-137.74	-59.60	41.83	47.05	-15.79	-24.63	-8.27		
Доход, нето	-56.69	-46.60	-39.57	-51.35	-54.90	-44.82	-42.15	-45.44	-39.46	-30.61	-28.55	
од кој: камата, нето	-56.69	-46.60	-39.73	-56.42	-54.88	-44.34	-41.41	-39.15	-33.59	-20.26	-22.12	
Тековни трансфери, нето	85.80	123.70	163.95	182.34	292.63	350.21	463.66	613.53	343.06	498.32	368.95	
Официјални	28.00	44.00	27.01	51.58	7.46	37.39	72.69	132.30	48.65	100.37	62.53	
Приватни	57.80	79.70	136.94	130.76	285.17	312.82	390.97	481.23	294.41	397.95	306.42	
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА	-12.85	162.37	280.65	318.23	327.15	281.84	-128.46	11.28	178.23	337.19	154.79	
Капитална сметка, нето	0.00	30.04	1.70	0.00	0.00	-1.79	0.00	0.31	1.30	8.25	-4.04	
Капитални трансфери, нето	0.00	30.04	1.70	0.00	0.00	0.00	0.00	0.31	3.64	9.81	-4.01	
Официјални	0.00	30.04	1.70	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.64	9.93	0.00	
Други	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.31	0.00	-0.11	-4.01	
Стекнување/располагање со непроизводни, нефинансиски средства	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	-1.79	0.00	0.00	-2.34	-1.56	-0.03	
Финансиска сметка, нето	-12.85	132.33	278.95	318.23	327.15	283.63	-128.46	10.97	176.93	328.94	158.83	
Директни инвестиции, нето	0.00	24.02	9.51	11.23	15.74	117.72	31.80	176.23	442.32	77.05	28.90	
Портфолио инвестиции, нето	0.00	0.00	2.68	0.31	2.08	7.79	0.14	-0.09	0.36	0.35	3.52	
Други инвестиции, нето	43.98	150.22	367.35	300.78	341.14	226.66	-32.01	85.05	-183.27	120.97	166.52	
Трговски кредити, нето	-82.02	97.97	144.58	76.94	267.44	45.39	7.13	146.54	-125.08	65.66	86.02	
Заеми, нето	-91.00	-96.83	29.31	41.51	75.39	219.87	54.83	13.51	-107.31	-26.28	34.21	
Валути и депозити, нето	81.00	38.09	86.66	113.77	-9.81	-40.62	-135.01	-122.53	27.09	53.12	34.47	
од кои: монетарна власт, нето	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	21.20	-0.19	-77.08	68.79	9.57	
комерцијални банки, нето	-17.00	-69.64	23.43	61.37	-29.14	-28.77	-51.28	-93.26	-272.39	120.66	-5.07	
население, нето	98.00	107.73	63.23	52.40	19.33	-11.85	-62.52	-29.08	376.56	-136.33	29.97	
Други, нето	136.00	110.99	106.81	68.56	8.12	2.03	41.04	47.53	22.03	28.48	11.81	
Бруто официјални резерви ("-" значи зголемување) ³	-56.83	-41.91	-100.59	5.91	-31.81	-68.54	-128.39	-250.22	-82.48	130.57	-40.11	
ГРЕШКИ И ПРОПУСТИ	95.39	100.58	18.26	21.62	-41.02	-12.55	160.92	64.00	57.19	-11.95	51.24	

Извор: Народна Банка на Република Македонија

1) Ревидирана временска серија - претходни податоци

2) Увозот е прикажан на f.o.b. паритет согласно V издание на прирачникот за платен биланс од ММФ. Пресметката на c.i.f. - f.o.b. факторот како процент од увозот с.i.f. по години изнесува: 1993-20%, 1994-20%, 1995-20%, 1996-14%, 1997-10%, 1998-5.02%, 1999-4.86%, 2000-3.90%, 2001-4.20% и 2002-4.20%.

3) Без монетарно злато и курсни разлики. Добените средства од сукцесијата на поранешна СФРЈ во Мај 2003 година не се платно билансна трансакција, поради што истите се вклучени само во состојбите на девизните резерви, а не и во промените

4) Податоците се за периодот Јануари-Јули 2003 година

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

Во периодот јануари-октомври 2003 година, Фондот за пензиско и инвалидско осигурување остварил приходи во износ од 22.410 милиони денари, односно 7% повисоки во однос на минатата година. Околу 60% од приходите се по основ на придонеси од плати каде е остварен пораст од 6,4%.

Приходите од Буџетот на Републиката учествуваат со 28,2% од вкупните приходи и се зголемени за 11,8% во однос на минатата година, додека пак приходите од Заводот за вработување за осигурување на невработените лица корисници на паричен надоместок се зголемени за 7,9% и нивното учество во вкупните приходи изнесува 5,6%.

Расходите на Фондот на крајот на октомври 2003 година (кумулятивно) изнесуваа 22.678 милиони

денари и се зголемени за 5,7% на годишно ниво. За исплата на пензии на корисниците се потрошени 87% од вкупните расходи што е повисоко ниво од периодот јануари-октомври 2002 година за 7,4%. Притоа, 90% од пензиите се исплатени за редовни пензии, 5% за ретроактивна исплата на 8%, потоа воени пензии, земјоделски пензии и за предвремено пензионирани лица. Расходите за придонес за здравствена заштита учествува со 10,8% во вкупните расходи на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување и се зголемени за 1,3% на годишно ниво.

Дефицитот на Фондот за ПИОМ во десетте месеци од годинава изнесува 269 милиони денари, за разлика од минатата година кога дефицитот изнесуваше 500 милиони денари.

во милиони денари

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Окт
ПРИХОДИ	20,717	21,229	22,883	24,289	25,811	22,410
Придонес од плати	13,373	14,316	15,722	15,671	15,784	13,582
Придонес од доходот	239	311	311	331	283	252
Приходи од Буџетот на Републиката	3,618	3,266	4,174	5,744	6,961	6,319
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	409	317
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	61	56
Приходи од акцизи	691	632	804	716	688	558
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	961	868	1,101	1,126	1,404	1,249
Други приходи	122	45	74	73	29	47
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	619	245	68	209	192	30
Приходи по основ на нови вработувања	419	841	167	0	0	0
Пренесени приходи од претходна година	201	201	0	0	0	0
РАСХОДИ	20,521	20,669	22,940	24,697	25,889	22,678
Пензии	17,730	17,756	19,774	21,278	22,255	19,796
Редовни пензии	16,912	16,977	18,948	19,041	19,982	17,891
Воени пензии	464	458	505	514	518	413
Земјоделски пензии	354	321	321	297	262	184
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	0	1,167	1,136	933
Предвремено пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	112	103	98
Предвремено пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	148	254	219
Надоместок за телесно оштетување	63	69	72	72	83	67
Надоместоци од инвалидско осигурување	98	95	94	91	76	77
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	15	13	12	7	9	5
Придонес за здравствена заштита	2,321	2,450	2,672	2,805	2,934	2,459
Надоместок на стручната служба	133	132	141	153	165	129
Други расходи	161	154	175	254	222	146
Капитални средства	-	-	-	37	145	0
РАЗЛИКА						
Дефицит / Суфицит	196	560	-57	-408	-78	-269

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

Приходите на Фондот за здравствено осигурување во периодот јануари-октомври 2003 година изнесуваа 11.993 милиони денари односно остварен е пораст од 12%. Најголемо учество во структурата на приходите (57,2%) имаат придонесите за здравствено осигурување каде е остварен пораст од 9%. Придонесите од Пензискиот Фонд учествуваат со 20,5% од вкупните приходи и се зголемени за 8% во однос на минатата година, а придонесите кои ги плаќа Заводот за вработување за невработените лица учествуваат со 12,7% во приходите, а зголемени се за 4%.

Голем пораст од 118% е остварен во делот на други приходи и тоа поради вклучување на нови категории на приходи, односно трансфери со одлука и приходи од кофинансирање.

Во исто време, расходите на Фондот во десетте месеци на 2003 година се зголемија за 18% во однос на истиот период минатата година и достигнаа ниво од 11.747 милиони денари. Најголемо учество во расходите имаат трошоците за болничко лекување (35,5%) кои се зголемени за 9% на годишно ниво, како и амбулантните трошоци (35,4%) кои бележат раст од 24%. Трошоците за лекови во периодот јануари-октомври 2003 година се зголеми за 52% во однос на истиот период во 2002 година и учествуваат со 12,9% во расходите на Фондот.

Суфицитот на Фондот за здравствено осигурување во десетте месеци на 2003 година изнесува 246 милиони денари, споредено со 771 милиони денари колку изнесувал кумулативно на крајот на октомври 2002 година.

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Окт
ПРИХОДИ	11,087	12,068	12,790	12,295	13,656	11,993
Придонеси	6,736	7,363	7,745	7,528	7,823	6,856
Придонеси од Пензискиот Фонд	2,309	2,417	2,649	2,616	3,075	2,459
Придонеси од Заводот за вработување	1,037	1,350	1,941	1,554	1,763	1,527
Придонеси од Министерството за труд	45	0	0	48	54	52
Други приходи	851	938	455	70	734	978
Приходи по договори за сини картони	109	0	0	0	0	0
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	-	-	-	166	111	29
Пренесен вишок од претходната година	0	0	0	313	96	91
РАСХОДИ	13,689	11,692	12,463	12,205	13,611	11,747
Амбулантни трошоци	5,303	2,491	2,486	2,505	4,430	4,155
Болничко лекување	4,702	5,482	5,737	5,919	4,929	4,166
Трошоци по програми	214	125	105	306	123	10
Лекови	1,214	1,249	1,681	1,555	1,305	1,515
Забна заштита	638	667	687	522	521	444
Ортопедски трошоци	208	154	143	111	134	111
Лекување во странство	290	161	70	90	144	178
Друг вид лекување (надоместоци)	719	801	694	769	832	785
Администрација	326	288	250	268	360	227
Опрема и одржување	36	39	90	44	656	49
Други трошоци	41	234	200	48	23	20
Кредити и камати	0	0	321	71	154	86
РАЗЛИКА						
Дефицит/суфицит	-2,602	376	326	90	45	246

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

ЗАВОД ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Во десетте месеци на 2003 година, Заводот за вработување (ЗВР) оствари вкупни приходи од 5.063 милиони денари. Приходите на ЗВР се зголемени за 3,8% во однос на истиот период минатата година. Од овие приходи, само 19,7% се средства обезбедени преку придонесот за вработување кој треба да биде основен финансиер на активностите и функционирањето на ЗВР. Од друга страна пак, 80,1% од приходите се дотации од Буџетот на РМ, од кои 80,4% се по основ на покривање на дефицитот на Заводот, 18,9% се наменети за исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата загубари и останатиот дел е за реформа на државната администрација. Во периодот јануари-октомври 2003 година, приходите од придонеси се зголемени за 4,2% во однос на јануари-октомври минатата година, а дотациите од Буџетот, во истиот период, се зголемени за 3,7%.

Расходите на ЗВР во периодот јануари-октомври изнесуваа 5.023 милиони денари што е повисоко

ниво за 3,7% во однос на истиот период во 2002 година. Притоа, 39,7% од расходите (или 2,2% повеќе од 2002 година) се наменети за исплата на паричен надоместок на невработените лица, 31,4% (пораст за 4,2%) се трошоци за здравствено осигурување за невработените и 26,1% (5,9% раст) за пензиско и инвалидско осигурување. Трошоците за активните мерки (за вработување на инвалидни лица, за поттикнување на вработеноста и надоместок за преквалификација) учествуваат само со 2,7% во вкупните расходи на ЗВР. На расходите за стручна служба отпаѓаат 3,3% од вкупните расходи а во однос на истиот период минатата година овие расходи се намалени за 3,4%.

Во периодот јануари-октомври 2003 година, Заводот за вработување оствари суфицит од 39 милиони денари споредено со истиот период минатата година кога суфицитот изнесуваше околу 33 милион денари.

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Окт
ПРИХОДИ	4,260	4,129	5,119	4,827	5,918	5,063
Приходи од придонеси	990	1,058	1,121	1,136	1,180	996
Придонес од плати	969	1,037	1,098	1,113	1,178	995
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	2	0
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0	1
Дотации од Буџетот на Републиката	3,261	3,066	3,990	3,677	4,726	4,056
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2,737	2,575	3,470	3,170	3,742	3,262
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	944	766
Реформа на јавната администрација	-	-	-	26	19	3
По други основи	0	0	3	26	21	25
Други приходи	9	6	8	13	12	11
РАСХОДИ	4,264	4,135	5,110	4,749	5,868	5,023
Расходи за функцијата	4,084	3,970	4,913	4,571	5,658	4,857
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2,073	1,755	1,875	1,879	2,273	1,928
Придонеси за здравствено осигурување	1,039	1,347	1,936	1,555	1,763	1,527
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	972	868	1,102	1,138	1,453	1,266
Средства за вработување на инвалидни лица	-	-	-	-	128	83
Исплата според законот за поттикнување на вработеноста	-	-	-	-	-	25
Надоместок за преквалификација	-	-	-	-	41	27
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	210	166
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	124	111
Надоместоци	14	17	19	18	22	17
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	42	38
Тековни трансфери	0	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	1	0	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	22	0
РАЗЛИКА						
Дефицит / Суфицит	-4	-6	9	78	50	39

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

Во периодот јануари-октомври 2003, Фондот за патишта наплати 2.692 милиони денари приходи или 5,8% повисок износ споредено со истиот период во 2002 година. Најголемо учество во вкупните приходи имаат приходите од Буџетот (42,7%) кои бележат пораст од 6,6% од минатата година. По основ на годишен надоместок за патни моторни возила наплатени се 24,4% од приходите (раст за 5,1% од 2002 година), а 22,7% се наплатени од надоместокот за употреба на автопат каде е остварен пораст од 87%. Учесството на странските кредити изнесува 6,4%, а во однос на минатата година странските кредити се намалени за 57,4%.

Расходите на Фондот за патишта во десетте месеци на 2003 година се зголемија за 9,6% во однос на истиот период минатата година и изнесуваат 2,722 милиони денари. Најголем дел од трошоците

(31,8%) се направени за одржување на патишта што е зголемување за 12,7% на годишно ниво. Пораст на расходите од 27,8% е остварен и кај средствата за локални патишта кои учествуваат со 19,8% во вкупните расходи, а зголемена е и отплатата на кредити за 131,8% на која отпаѓа 12,8% од расходите.

Намалување од 38,7% е остварено кај расходите за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци со учество од 5,8% во вкупните расходи и во делот на инвестициите, на кои отпаѓаат 24,8% од расходите, во висина од 8,6%.

Поради побрзата динамика на пораст на расходите во однос на приходите, Фондот за патишта во периодот јануари-октомври 2003 година оствари дефицит од 30 милиони денари.

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Окт
ПРИХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,012	3,434	2,692
Приходи од Буџет	668	924	1,590	1,655	1,305	1,149
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	87	67
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	761	656
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	381	610
Странски кредит	939	1,793	538	1,098	862	172
Други приходи	12	13	14	21	2	35
Грант	-	-	-	87	36	1
РАСХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,013	3,420	2,722
Инвестиции	1,203	1,985	1,662	1,756	1,250	674
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	286	289	158
Одржување на патиштата	784	790	952	926	900	865
Отплата на кредити	264	148	212	299	304	347
Средства за локални патишта	321	386	502	596	528	539
Останати трошоци	89	142	0	0	0	27
Обврски од претходната година	0	342	0	0	0	37
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	0	150	149	75
Разлика						
Дефицит / суфицит	0	0	0	-1	14	-30

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

МАКЕДОНСКА БЕРЗА ЗА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Берзански показатели - септември 2003 година

Во септември 2003, година вкупниот промет на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност е зголемен за 106,2% во однос на август 2003 година и истиот изнесува 188,5 милиони денари. Просечниот дневен промет исто така бележи пораст за 94,1% споредено со претходниот месец и истиот изнесува 11,1 милион денари дневно.

Вкупниот промет на акции во анализираниот период изнесува 77,3 милиони денари што претставува значително зголемување за 154,3% во однос на прометот во претходниот месец. Прометот на обврзниците изнесува 105,6 милион денари и истиот бележи пораст за 96,6% во споредба со прометот во претходниот месец.

При анализата на вкупниот промет со обврзници може да се констатира дека прометот на државните обврзници за старо девизно штедење во септември 2003 година изнесува 28,8 милиони денари, при што просечната цена на овие обврзници изнесува 66,8% од номиналната вредност, што претставува зголемување за 1,6 процентни поени во однос на претходниот месец. Просечната цена на обврзниците за денационализација од првата емисија во континуитет расте и овој месец достигна вредност од 64,2% од номиналната вредност, и во споредба со претходниот месец бележи пораст за 1,3 процентни поени. Исто така, и просечната цена на државните обврзници за денационализација од втората емисија бележи пораст за 2,6 процентни поени и истата изнесува 64,8% од нивната номинална вредност. Цената на конвертибилните сертификати во септември е на релативно ниско ниво, односно на 23,9% од номиналната вредност што значи незначително зголемување за 0,4 процентни поени во однос на претходниот месец.

Официјалниот берзански индекс (МБИ) како индикатор на движењето на цените на акциите во септември се зголеми за 2,8% во споредба со претходниот месец и истиот изнесува 1.034,92 денари.

Во септември, од вкупниот промет на Безата 90,2% е реализиран на официјалниот пазар, во

Берзански показатели - Септември 2003 година

	Август 2003	Септември 2003	% промена
ПРОМЕТ			
Акции	30,412,662	77,337,911	154.3
Обврзници	53,706,541	105,610,010	96.6
Други хартии од вредност	7,257,527	5,510,989	-24.1
ВКУПНО	91,376,730	188,458,910	106.2
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	158,828	162,673	2.4
Обврзници (НВ во ЕВРА)	1,366,088	2,627,894	92.4
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	29,598,218	22,551,704	-23.8
МБИ	1,006.84	1,034.92	2.8
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	878	1,449	65.0
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	100	100	0.0
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	16,434,590,949	17,035,360,639	3.7
Обврзници (НВ во ЕВРА)	20,224,835,834	21,207,878,474	4.9
ВКУПНО	36,659,426,783	38,243,239,113	4.3
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	24	29	20.8
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	16	17	6.3
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	5,711,046	11,085,818	94.1
Број на трансакции	55	85	54.5
Број на пријавени трансакции	8	4	-50.0
Вредност на пријавени трансакции	118,134,181	107,972,520	-8.6
Број на трансакции на државен сегмент	25	15	-40.0
Вредност на трансакции на државен сегмент	161,233,837	56,987,962	-64.7

вредност од 169,97 милиони денари. На неофицијалниот пазар остварен е промет во вредност од 12,97 милиони денари или пак 6,9% од вкупниот промет на Берзата. Прометот со другите хартии од вредност изнесува 5,51 милион денари или 2,9% од вкупниот промет на Берзата.

На официјалниот пазар на Берзата, во овој период, најголемо процентуално учество во прометот имаат акциите на Тетовска банка Тетово, Алкалоид АД Скопје и на Макпетрол Скопје.

Во анализираниот период реализирани се вкупно 4 блок трансакции во вкупна вредност од 107,97 милиони денари. Најзабележителни се тргувањата со акциите на Интекс Скопје и Македонија турист Скопје. Вредноста на пријавените

блок трансакции овој месец намалена е за 8,6% во однос на претходниот месец.

На Македонската берза на хартии од вредност во овој период реализирани се вкупно 15 трансакција на хартии од вредност во државна сопственост, во вкупен износ од 35,8 милиони денари. Во оваа вкупна сума, прометот на обичните акции во државна сопственост изнесува 33,1 милиони денари, додека прометот со удели изнесува 2,7 милион денари.

Доколку се анализира прометот со обичните акции во државна сопственост ќе се забележи дека во септември на готовинскиот промет опаѓаат 31,3 милиони денари, а останатите акции во вредност од 1,8 милиони денари се откупени со државни хартии од вредност. Кај готовинскиот промет најзабележително е тргувањето со обичните акции на Индекс Горица Охрид, Просветно дело Скопје и Вардар Гратско. Кај безготовинскиот промет на обичните акции кои се откупени со државни хартии од вредност тргувано е само со акциите на Единство Тетово и Паластурист Скопје.

Од вкупниот промет со удели кој во септември изнесува 2,7 милион денари, 52 илјади денари се платени во готовина, додека останатите 2,66 милиони денари претставуваат уделите на Раде Кончар, кои се исплатени со државни хартии од вредност.

Овој месец релизирани се вкупно 1.449 трансакции или просечно 85 трансакции, за 17 дена тргување.

Берзански показатели - октомври 2003 година

Вкупниот промет на Македонската берза на долгорочни хартии од вредност во октомври 2003 година е зголемен за 68,5% во однос на претходниот месец и истиот изнесува 317,6 милиони денари. Просечниот дневен промет, исто така, бележи пораст за 59,2% споредено со претходниот месец и истиот изнесува 17,6 милиони денари дневно.

Истовремено, вкупниот промет на акциите изнесува 92,9 милиони денари што претставува зголемување за 20,1% во однос на прометот во претходниот месец. Прометот со обврзниците, исто така, е зголемен за 54,9% споредено со претходниот месец и истиот изнесува 163,6 милиони денари.

Анализирајќи го вкупниот промет со обврзници се констатира дека прометот на државните обврзници

за старо девизно штедење во октомври 2003 година изнесува 94,9 милион денари, при што просечната цена на овие обврзници достигна највисоко ниво оваа година и истата изнесува 68,6% од номиналната вредност, што претставува пораст за 1,8 процентни поени во однос на претходниот месец. Просечната цена на обврзниците за денационализација од првата емисија овој месец достигна, исто така, највисоко ниво во оваа година и истата изнесува 65,5% од номиналната вредност, која споредена со претходниот месец бележи зголемување за 1,3 процентни поени. Растот на просечната цена е забележителен и кај државните обврзници за денационализација од втората емисија чија цена во континуитет расте и истата овој месец изнесува 67,7% од номиналната вредност, што претставува пораст за 2,9 процентни поени во однос на претходниот месец. Забележителен е и пораст на просечната цената на конвертибилните сертификати која овој месец изнесува 26,2% од номиналната вредност и која последниве три месеци бележи тренд на пораст. Така, споредена со претходниот месец цената на конвертибилните сертификати во овој месец е поголема за 2,3 процентни поени.

Официјалниот берзански индекс (МБИ) овој период се зголеми за 1,6% споредено со претходниот месец и изнесува 1.015,19 денари.

Во структурата на вкупниот промет на Берзата во октомври, 71,3% од прометот се реализирани на официјалниот пазар, во вредност од 226,2 милиони денари. На неофицијалниот пазар на Берзата остварен е промет во вредност од 30,3 милиони денари или пак 9,5% од вкупниот промет на Берзата. Прометот на другите хартии од вредност застапен е со 19,2% во вкупниот промет на Берзата и истиот изнесува 61,1 милиони денари.

Како и во претходниот месец така и во анализиранов период на официјалниот пазар на Берзата најголемо процентуално учество во прометот со акциите имаат акциите на Алкалоид АД Скопје, Макпетрол Скопје, како и акциите на Тетовска банка Тетово.

Во октомври реализирани се вкупно 3 блок трансакции во вкупна вредност од 99,85 милиони денари. Во овие блок трансакции тргувано е со акциите на РЖ Фаморд Скопје, Треска мебел Скопје и Скопски Пазар Скопје. Вредноста на пријавените блок трансакции овој месец е намалена за 25% во споредба со претходниот месец.

Во овој период на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност реализирани се вкупно 20 трансакции на хартии од вредност во државна сопственост, во вкупен износ од 254,3 милиони денари. Во оваа вкупна сума, прометот на обичните акции во државна сопственост изнесува 250,2 милиони денари, додека 4,1 милиони денари изнесува прометот со удели во државна сопственост.

При анализата на прометот со обичните акции во државна сопственост може да се забележи дека во октомври 39,8 милиони денари од вкупниот промет се реализирани со готовинско плаќање. Кај готовинскиот промет на акциите во државна сопственост најзабележително е тргувањето со обичните акции на Дехитекс Демир Хисар и Тане Цалески Кичево. Безготовинскиот промет на обичните акции во државна сопственост изнесува 210,4 милиони денари при што најзабележително е тргувањето со акциите на РЖ Валалница за ленти Скопје.

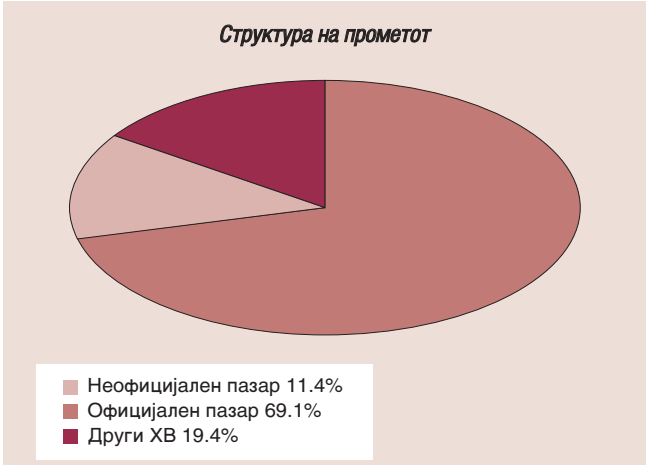
Овој месец вкупниот промет со удели изнесува 4,1 милиони денари и сите се платени во готовина. При тргувањето со удели најзабележително е тргувањето со уделите на 8-ми октомври Крива Паланка.

Во октомври 2003 година реализирани се вкупно 1.924 трансакции или просечно 107 трансакции, за 18 дена тргување.

Берзански показатели - Октомври 2003 година

	Септември 2003	Октомври 2003	% промена
ПРОМЕТ			
Акции	77,337,911	92,905,852	20.1
Обврзници	105,610,010	163,590,412	54.9
Други хартии од вредност	5,510,989	61,133,985	1,009.3
ВКУПНО	188,458,910	317,630,249	68.5
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	162,673	243,455	49.7
Обврзници (НВ во ЕВРА)	2,627,894	3,862,214	47.0
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	22,551,704	211,751,582	839.0
МБИ	1,034.92	1,051.19	1.6
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	1,449	1,924	32.8
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	100	100	0.0
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	17,035,360,639	17,493,190,337	2.7
Обврзници (НВ во ЕВРА)	21,207,878,474	20,144,215,654	-5.0
ВКУПНО	38,243,239,113	37,637,405,991	-1.6
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	29	27	-6.9
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	17	18	5.9
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	11,085,818	17,646,125	59.2
Број на трансакции	85	107	25.9
Број на пријавени трансакции	4	3	-25.0
Вредност на пријавени трансакции	107,972,520	99,852,682	-7.5
Број на трансакции на државен сегмент	15	20	33.3
Вредност на трансакции на државен сегмент	56,987,962	254,863,699	347.2

МАКЕДОНСКА БЕРЗА АД СКОПЈЕ
ОКТОМВРИ 2003 ГОДИНА

СТРУКТУРА НА ПРОМЕТОТ				
Пазарен сегмент	промет во денари	промет во евра	%	Број на трансакции
Официјален пазар	226,244,732	3,696,471	71.3	1,487
Неофицијален пазар	30,251,532	494,438	9.5	123
Други ХВ	61,133,985	998,689	19.2	314
ВКУПНО	317,630,249	5,189,598	100.0	1,924

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕТО СО АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМО УЧЕСТВО ВО ПРОМЕТОТ (ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР) ОКТОМВРИ 2003						
Ред. бр.	Акција	Промет (денари)	Промет (Евра)	Учество во прометот (%)	Број на трансакции	Пазарна капитализација (денари)
1.	Алколоид Скопје	25.769.324	421.065	41,1	133	2.602.460.000
2.	Макпетрол Скопје	8.193.675	133.894	13,1	79	1.079.091.964
3.	Тетекс банка Тетово	5.528.400	90.333	8,8	9	176.222.400
4.	Благој Ѓорев Велес	3.842.848	62.791	6,1	16	320.436.000
5.	Млаз Богданци	2.924.330	47.785	4,7	48	146.934.000
6.	Македонија Турист Скопје	2.843.828	46.460	4,5	18	438.679.590
7.	Топлификација Скопје	2.799.910	45.733	4,5	26	617.125.500
8.	Комерцијална банка Скопје-обичен	2.634.486	43.039	4,2	17	660.796.947
9.	РЖ Интер-Траншпед Скопје	1.727.778	28.226	2,8	82	17.561.970
10.	Комерцијална банка Скопје-приор.	1.363.042	22.272	2,2	15	153.874.640
	Останати	5.026.699	82.146	8,0	83	11.280.007.326
	ВКУПНО ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	62.654.320	1.023.744	100,0	526	17.493.190.337

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕ СО ОБВРЗНИЦИ И ДРУГИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

	Највисока	Најниска	Почетна	Последна цена	Просечна	Обем (денари)	Промет (Евра)	Промет
Обврзници на РМ (старо девизно штедење) РМО1	73	65,5	67,3	71,6	68,6	2.220.320	94.917.685	1.550.775
Обврзници на РМ (денационализација) РМДЕН01	66,5	65,0	66,0	65,0	65,5	43.839	1.754.804	28.680
Обврзници на РМ (денационализација) РМДЕН02	70,1	65,2	66,5	70	67,7	1.598.055	66.917.923	1.093.272
Конвертибилни сертификати (штедилници) РМКСФ	30,0	22,0	22,1	28,5	26,2	211.751.582	61.133.985	998.689

ПРЕГЛЕД НА ПРИЈАВЕНИ БЛОК ТРАНСАКЦИИ

Назив на издавачот	Датум на трансакција	Номинална вредност	Цена по акција (Ден)	% од основ- ната главнина	Просечна (Акции)	Промет (Ден)
РЖ Фаморд Скопје	10.09.2003	10 ДЕМ	5	51.20%	221.150	1.105.750
Треска мебел Скопје	10.13.2003	100 ДЕМ	637	52.80%	145.596	92.751.932
Скопски Пазар Скопје	10.15.2003	51.13 ЕМУ	2.200	2.70%	2.725	5.995.000
ВКУПНО					163.471	241.096.813

ЧЛЕНКИ НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА АД СКОПЈЕ

Бро-дил АД

Адреса: ул."Партизански одреди", бр.3 блок 11, 1000 Скопје
Тел: 02/3298 851, 3298 852; факс: 02/3118 670"
e-mail: hari@bro-deal.com.mk

Брокер СБ АД

Адреса: Градски сид блок 10, 1000 Скопје
Тел:02/3295 295; факс 02/3295 551
e-mail: hljjana@stb.com.mk

КБ Брокер АД

Адреса: Кеј Димитар Влахов бр. 4, 1000 Скопје
тел: 02/3107 356; факс: 3120 236
e-mail: kbbroker@on.net.mk

Макос-Инвест Брокер АД

Адреса: ул."Мито Хацивасилев Јасмин", бр.20, 1000 Скопје"
тел: 02/3110 290; факс: 3110 290
e-mail: ib-mit@unet.com.mk

МАК Брокер АД

Адреса: ул."Партизански одреди", бр.3, 1000 Скопје
тел: 02/3116213; факс: 3116 213
e-mail: alexp@makbanka.com.mk

Тутунскаброкер АД

Адреса: ул."Даме Груев", бр.14, 1000 Скопје
тел: 02/3133 305; факс: 3133 464
e-mail: tutbrok@mt.net.mk

Балканска Банка Скопје АД

Адреса: ул."Максим Горки", бр.6, 1000 Скопје
тел: 02/3286 109; факс: 3286 030
e-mail: zvonko@bbs.com.mk

Фершпед Брокер АД

Адреса: ул."Народен Фронт", бр.6, 1000 Скопје
тел: 02/3149 336; факс: 3149 383
e-mail: broker@fersped.com.mk

Поштел Брокер АД

Адреса: ул."Орце Николов", б.б, 1000 Скопје
тел: 02/3224 300; факс: 3112 862
e-mail: palevski@postbank.com.mk

Битола Брокер АД

Адреса: ул."Васко Карангелески", Хотел Битола
6.6 7000 Битола
тел: 047/258830; факс: 258840
e-mail: bbbroker@mt.net.mk

Експорт Импорт Банка АД

Адреса: ул."Даме Груев", бр.14, 1000 Скопје
тел: 02/3134 346; факс: 3112 744

Силекс Банка АД

Адреса: ул."Васил Главинов", бр.28/2, 1000 Скопје
тел: 02/3112 297; факс:3224 844
e-mail: silbank@unet.com.mk

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕ СО АКЦИИ И УДЕЛИ ВО ДРЖАВНА СОПСТВЕНОСТ

Назив на издавачот	Датум на трансакција	Номинална вредност	Цена по акција (денари)	Промет (акции)	Промет (денари)
Држава - готовина - обични акции					
Земјоделски комбинат Пелагонија Битола	10.10.03	100 ДЕМ	313	11.256	3.523,128
Свињарска фарма-Мак Месо Штип	10.10.03	100 ДЕМ	635	17.854	11.337,290
Бентопром Крива Паланка	10.24.03	350 ДЕМ	2.301	90	207.090
Гранит Скопје	10.24.03	5 ЕМУ	100	150	15.000
Дехитекс Демир Хисар	10.24.03	5.11 ЕМУ	200	59.578	11.915,600
Тане Цалески Кичево	10.24.03	100 ДЕМ	1.032	11.221	11.580,072
Уробент Крива Паланка	10.24.03	350 ДЕМ	3.589	336	1.205,904
Вкупно држава - готовина - обични акции				100.485	39.784,084
Држава - готовина - обични акции					
РЖ Валавница за ленти Скопје	10.10.03	10 ДЕМ	62	2.528,522	156.768,364
Карпош галантерија Крива Паланка	10.17.03	100 ДЕМ	626	13.532	8.471,032
Живиноскоп Скопје	10.24.03	50 ЕМУ	700	1760	1.232,000
Стокопромет Скопје	10.24.03	50 ЕМУ	1222	10.230	12.501,060
Отекс Охрид	10.31.03	1.940,97 ДЕН	389	80.773	31.420,697
Вкупно држава - безготовинско плаќање - обични акции				2.634,817	210.393,153
ВКУПНО ДРЖАВА - АКЦИИ				2.735,302	250.177,237

Назив на издавачот	Датум на трансакција	Удел за продажба (Евра)	Почетна продажна цена по удел (Евра)	Промет (Денари)
Удели - готовина				
8-ми Октомври Крива Паланка	10.10.2003	24.554	2.455	1.661.618
Прилеп	10.10.2003	29.144	5.829	358.588
Еврокап Штип	10.10.2003	21.548	2.155	927.943
Неон Скопје	10.10.2003	6.603	660	406.623
Угостител Крива Паланка	10.10.2003	42.313	4.231	364.433
Ветеринарна станица песјак Мак. Брод	10.24.2003	3.528	706	319.792
МКС Макконтрол Скопје	10.24.2003	4.348	870	53.259
Вкупно удели - готовина				4.038.997
ВКУПНО ДРЖАВА / УДЕЛИ				4.038.997

Назив на издавачот	Датум на трансакција	Книговодст. вредност на побарување(Ден)	Почетна продажна цена на побарување (%)	Промет (Денари)
Побарување - странско				
Карпош галантерија Крива Паланка	10.10.2003	660.228	90	594.205
Вкупно побарување - странско				594.205
ВКУПНО ДРЖАВА / ПОБАРУВАЊЕ				594.205

ПРИВАТИЗАЦИЈА НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА ЗАГУБАРИ

Новата програма за приватизација е веќе во тек, и е назначен консултант за продажба на 18 поголеми претпријатија. Се планира продажбите да бидат комплетирани до крајот на 2003 година. Сите овие претпријатија претрпеа големи тешкотии во периодот на политичка нестабилност во Македонија и на Балканот, меѓутоа во постабилна средина повеќето од нив имаат потенцијал да ги повратат загубените пазари со нов комерцијален и финансиски менаџмент. Поголемите претпријатија веќе привлекоа сериозно внимание од страна на некои странски и домашни инвеститори. што се однесува до инвеститорите, приватизационата програма е одлична можност за стекнување на средства со добар квалитет, високо обучена спремна работна сила, во екомонија каде

трошоците се ниски, а која се граничи со ЕУ. Со оглед на поранешните неуспешни обиди за приватизација, средствата на овие претпријатија се понудени за продажба на оној понудувач кој ќе достави највисока понуда. Не постои минимум цена, ниту пак услови за вработување или пак идни инвестиции. Владата верува дека најдобар начин да се создадат работни места е со поттикнување на стабилни инвестирања во Македонија, наместо со поставување на предуслови за продажбите кои ги одвраќаат потенцијалните купувачи. Во тебелата подолу, наведени се датумите за објава на тендери за сите претпријатија кои ќе бидат приватизирани. Сите тендери ќе бидат отворени минимум еден месец.

Претпријатија	Предвиден термин за објава на тендер	Краен термин за објава на тендер	Дејност	Вид на продажба
Затворени тендери				
Астибо	02.26.2003	Завршен	Производство на облека	Ликвидција/стечај
Готекс	03.10.2003	Завршен	Производство на текстилни влакна	Ликвидција/стечај
Годел	04.09.2003	Завршен	Производство на кожа	Ликвидција/стечај
Силика	03.25.2003	Завршен	Огноотпорни материјали	Ликвидција/стечај
Готекс 2	05.14.2003	Завршен	Производство на текстилни влакна	Ликвидција/стечај
Македонски ткаенини	05.28.2003	Завршен	Текстил	Ликвидција/стечај
Нока текс	05.30.2003	Завршен	Производство на текстилни влакна	Ликвидција/стечај
Македонска предилница	07.16.2003	10.15.2003	Текстил	Ликвидција/стечај
МЗТ ФАМ	07.30.2003	10.14.2003	Производство на машини	Ликвидција/стечај
Микрон	10.10.2003	11.10.2003	Електрични апарати а домаќинство	Ликвидција/стечај
Фринко	10.08.2003	10.22.2003	Фрижидери и замрзнувачи	Ликвидција/стечај
Техника	10.13.2003	11.12.2003	Градежништво	Ликвидција/стечај
Фас	11.03.2003	Завршен	Автобуси	Ликвидција/стечај
Хемтекс	09.29.2003	Завршен	Производство на полиестерски влакна	Ликвидција/стечај
Нова Македонија	11.12.2003	Завршен	Заштитни мерки	Ликвидција/стечај
Порцеланка	11.19.2003	Завршен	Керамички плочки/порцелан	Ликвидција/стечај
Отворени тендери				
Злетово	11.12.2003	02.20.2004	Рудници	Ликвидција/стечај
Тораница	11.12.2003	02.20.2004	Рудници	Ликвидција/стечај
Саса	11.12.2003	02.20.2004	Рудници	Ликвидција/стечај
Тендери кои ќе бидат отворени во 2003 / 2004 година				
Руен	Ноември 2003		Делови за возила	Ликвидција/стечај
Нова Македонија	Декември 2003		Печатење, објавување и дистрибуирање	Ликвидција/стечај
МХК Злетово	Декември 2003		Топилница	Ликвидција/стечај
Газела	Декември 2003		Производство на обувки	Ликвидција/стечај

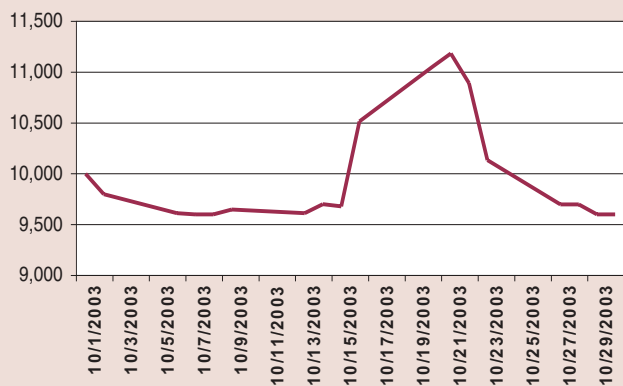
* Сите податоци за загубарите во овој дел се добиени од консултанската кука ангажирана од страна на Владата на Република Македонија

МАКЕДОНСКА БЕРЗА НА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ АД СКОПЈЕ
ИЗВЕШТАЈ ЗА ТРГУВАЊЕ ОД 01.10.2003 ДО 31.10.2003 ГОДИНА

Опис на ХВ	Номинална вредност	Максимална цена	Минимална цена	Просечна цена	Последна цена	Број на трансакции	Вредност	Количина	Бр. на ден. на тргување
Официјален пазар									
Официјален пазар - обични акции									
Алгрета Ресен	100 ДЕМ	1.400	1.400	1.400	1.400	1	36.400	26	1
Алкалоид Скопје	25.56 ЕМУ	2.100	1.650	1.650	2.000	133	25.769.324	13.308	16
Рудници Бањани Скопје	25 ЕМУ	620	620	620	620	3	189.100	305	3
Благој Горев Велес	25.56 ЕМУ	651	605	605	621	16	3.842.848	6.139	11
Гранит Скопје	5 ЕМУ	100	91	100	97	33	1.179.601	12.538	12
Металец Битола	51.13 ЕМУ	1.603	1.603	1.603	1.603	1	16.030	10	1
Европа Скопје	51.13 ЕМУ	1.000	943	960	953	6	594.300	620	4
Жито Лукс Скопје	100 ДЕМ	630	588	610	588	6	217.650	353	5
Жито Прилеп Прилеп	50 ЕМУ	610	610	610	610	1	12.200	20	1
Земјоделски комбинат Пелагонија Битола	51.13 ЕМУ	305	305	305	305	3	37.515	123	2
Комерцијална банка Скопје	5000 ДЕН	1.850	1.765	1.765	1.809	17	2.634.486	1.431	10
Карлош Скопје	200 ДЕМ	500	500	500	500	2	107.500	215	1
Илаз Богдани	35 ЕМУ	750	520	520	750	48	2.924.330	5.162	15
Макетрол Скопје	511.29 ЕМУ	12.000	9.600	10.001	9.602	79	8.193.675	794	16
Македонија Турист Скопје	25.56 ЕМУ	980	950	979	970	18	2.843.828	2.926	7
Охридска банка Охрид	2650 ДЕН	1.750	1.750	1.750	1.750	1	21.000	12	1
Раде Кончар Скопје	25 ЕМУ	212	193	193	212	2	27.765	136	2
Реплек Скопје	562.42 ЕМУ	10.950	10.950	10.950	10.950	1	602.250	55	1
РЖ Интер - Транспед Скопје	10 ДЕМ	31	15	30	15	82	1.727.778	113.145	12
Стопанска банка Битола	3000 ДЕН	2.800	2.800	2.800	2.800	2	50.400	18	1
Тајмиште Кичево	100 ДЕМ	1.550	1.510	1.510	1.550	9	188.980	122	4
Тетовска банка Тетово	300 ДЕН	1.200	1.200	1.200	1.200	9	5.528.400	4.607	3
Тетекс Тетово	51.13 ЕМУ	310	310	310	310	1	1.252.090	4.039	1
Технометал Вардар Скопје	51.13 ЕМУ	730	691	691	730	4	57.035	80	3
Тутунски комбинат Прилеп	51.13 ЕМУ	748	680	680	748	3	154.156	217	3
Топлификација Скопје	100 ДЕМ	1.450	1.360	1.430	1.375	26	2.799.910	2.018	8
Фустеларко Борец Битола	100 ДЕМ	815	741	741	800	4	282.724	350	3
Официјален пазар - приоритетни акции									
Комерцијална банка Скопје	1000 ДЕН	820	752	785	820	15	1.363.042	1.701	8
Официјален пазар - обврзници									
Р.Македонија - девизни влогови		73	65.5	67.3	71.6	691	94.917.685	2.220.320	18
Р.Македонија - денационализација 01		66.5	65	66	65	13	1.754.804	43.839	5
Р.Македонија - денационализација 02	1 ЕУР	70.1	65.2	66.5	69.5	257	66.917.923	1.598.055	18
ВКУПНО ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР						1.478	226.244.732	4.032.684	

Неофицијален пазар									
Неофицијален пазар - обични акции									
29 Ноември Скопје	460 ДЕМ	2.000	2.000	2.000	2.000	1	14.000	7	1
9-ти Мај Неготино	100 ДЕМ	2.298	2.298	2.298	2.298	2	14.162.574	6.163	1
Бетон Охрид	500 ДЕМ	1.230	920	920	920	7	399.160	415	3
Велес табак Велес	20 ДЕМ	180	180	180	180	6	209.340	1.163	1
Герас Цунев конфекција Струмица	30 ДЕМ	200	100	200	200	12	202.400	1.036	3
Герас Цунев трговија Струмица	30 ДЕМ	200	100	200	200	12	214.100	1.096	3
Грозд Струмица	100 ДЕМ	1.865	1.865	1.865	1.865	1	1.033.210	554	1
Градски трговски центар Скопје	100 ДЕМ	1.650	1.650	1.650	1.650	1	24.750	15	1
Исхрана Радовиш	100 ДЕМ	500	500	500	500	1	16.500	33	1
Јавор репроматеријали Битола	10 ДЕМ	49	25	30	30	16	1.329.416	38.547	5
Јавор - Ангротекстил Битола	10 ДЕМ	60	60	60	60	34	295.500	4.925	12
Југ - Турист Куманово	100 ДЕМ	1.253	1.253	1.253	1.253	1	1.112.664	888	1
Киро Дандарот Битола	10 ДЕМ	90	90	90	90	1	1.102.500	12.250	1
Јавор стоковна куќа Корзо Битола	10 ДЕМ	60	60	60	60	11	59.880	998	3
Македонска Берза	450 ЕМУ	35.999	35.999	35.999	35.999	1	107.997	3	1
МЗТ ФОР Скопје	100 ДЕМ	100	100	100	100	1	11.800	118	1
Македонска банка Скопје	4000 ДЕН	2.700	2.700	2.700	2.700	1	5.424.300	2.009	1
Очна оптика Скопје	44 ДЕМ	1.353	1.353	1.353	1.353	1	614.262	454	1
Пелагонија комерц Битола	100 ДЕМ	630	630	630	630	1	630	1	1
ШИК Плачковица Радовиш	100 ДЕМ	621	621	621	621	1	1.079.919	1.739	1
Ренинг Скопје	10 ДЕМ	3.000	3.000	3.000	3.000	1	510.000	170	1
Рудник Демир Хисар с. Сопотница	10 ДЕМ	250	250	250	250	3	29.500	118	2
Сило сигурност појаси Охрид	100 ДЕМ	3.000	3.000	3.000	3.000	4	252.000	84	1
Табак осигурување и реосигурување Скопје	1000 ДЕМ	30.765	30.765	30.765	30.765	1	2.030.490	66	1
Транскоп ТПС Битола	100 ДЕМ	60	60	60	60	1	1.320	22	1
Неофицијален пазар - приоритетни акции									
Стопанска банка Скопје	400 ДЕН	120	120	120	120	1	13.320	111	1
ВКУПНО НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР						123	30.251.532	72.985	
Други хартии од вредност									
Државни хартии од вредност									
Конвертибилен сертификат - за штедилници	1 Денар	30	22	22.1	28.5	314	61.133.985	211.751.582	16
ВКУПНО ДРУГИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ						314	61.133.985	211.751.582	
ВКУПНО СИТЕ ПАЗАРИ						1.924	317.630.249		

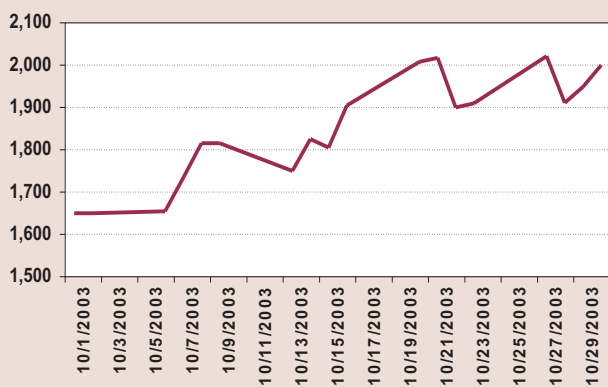
Макпетрол АД Скопје - обични акции

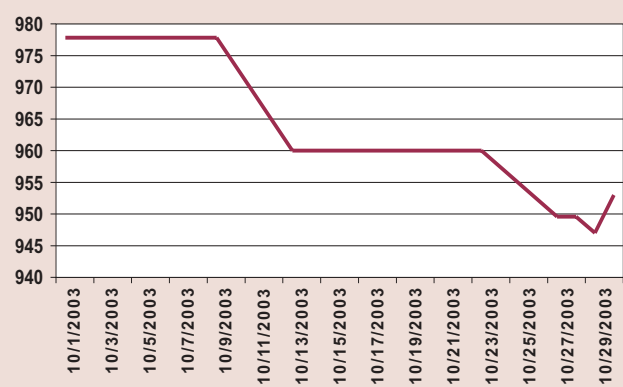
Топлификација АД Скопје - обични акции

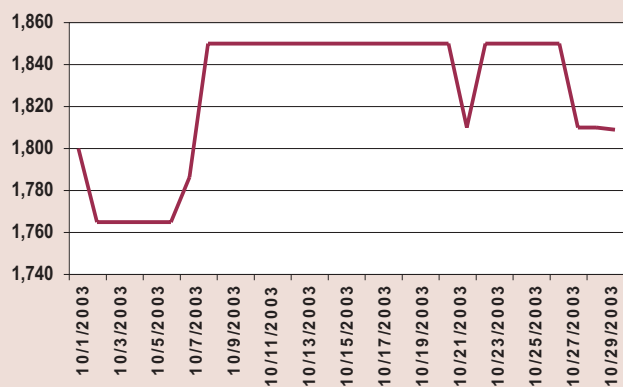
Алкалоид АД Скопје - обични акции

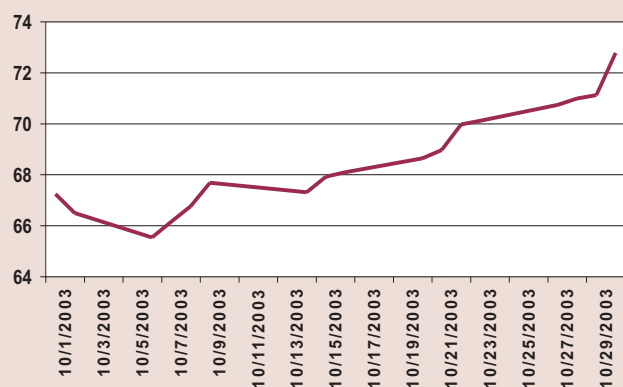
Европа АД Скопје - обични акции

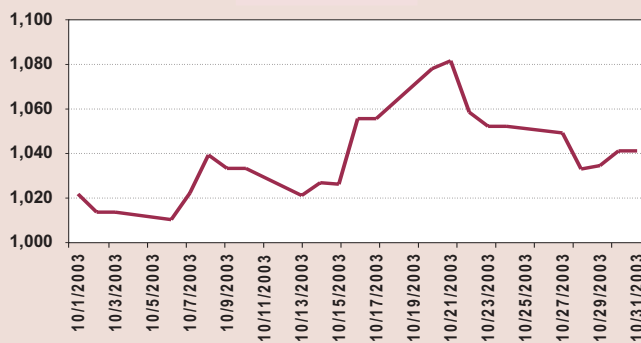
Комерцијална банка АД Скопје - обични акции

Р. Македонија - обврзници за заробени девизи

МБИ

ПРОМЕТ НА ЧЛЕНКИТЕ НА МАКЕДОНСКА БЕРЗА А.Д СКОПЈЕ // во денари*

ОКТОМВРИ 2003								
Ранг	Членка	Класично тргување	% од класично тргување	Блок	% од блокови	Државен сегмент	% од државен сегмент	Вкупно
1	КБ	93.859.824	14,8	15.716.913	6,2	191.498.864	95,9	301.075.600
2	ЕУ	66.969.389	10,5	158.418.057	62,2	2.211.500	1,1	227.598.946
3	ТН	157.701.905	24,8	31.779.285	12,5	0.0	0,0	189.481.190
4	МИ	92.454.130	14,6	11.930.600	4,7	0.0	0,0	104.384.730
5	ФР	37.287.998	5,9	14.634.907	5,7	5.995.000	3,0	57.917.905
6	МК	54.745.126	8,6	0.0	0,0	0.0	0,0	54.745.126
7	СБ	49.202.644	7,8	0.0	0,0	0.0	0,0	49.202.644
8	БД	34.566.521	5,4	1.981.410	0,8	0.0	0,0	36.547.931
9	СП	5.051.581	0,8	20.402.527	8	0.0	0,0	25.454.109
10	ББ	22.591.108	3,6	0.0	0,0	0.0	0,0	22.591.108
11	БЛ	18.283.215	2,9	0.0	0,0	0.0	0,0	18.283.215
12	ПТ	2.131.385	0,3	0.0	0,0	0.0	0,0	2.131.385
13	ТК	415.673	0,1	0.0	0,0	0.0	0,0	415.673
	ВКУПНО	635.260.499	100.1	254.863.699	100.1	199.705.364	100.0	1.089.829.562

* Двојно пресметување (и при купување и при продавање)

ПОДАТОЦИ ЗА ПЕТТЕ ДРУШТВА ОД ИНДЕКСОТ (МБИ) + РМ 01

ОКТОМВРИ 2003							
Ранг	Членка	Промет (денари)	Обем	Број на трансакции	Максимална цена	Минимална цена	Просечна цена
1	Алкалоид Скопје	25.769.324	13.308	133	2.100	1.650	1.866
2	Макпетрол Скопје	8.193.675	794	79	12.000	9.600	10.021.30
3	Комерцијална банка Скопје-обични	2.634.486	1.431	17	1.850	1.765	1.823
4	Топлификација Скопје	2.799.910	2.018	26	1.450	1.360	1.399.30
5	Европа Скопје	594.300	620	6	1.000	943	952.4
6	РМ старо девизно штедење	94.917.685	2.220.320	691	73	65.5	68.6

ПАЗАР НА ПАРИ И КРАТКОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во септември 2003 година бележи зголемен промет од 75,7% во однос на претходниот месец и истиот изнесува 837,4 милиони денари. И покрај зголемувањето на месечна основа, прометот на пазарот на пари е значително помал во однос на сите претходни месеци оваа година.

Во септември 2003 година, просечната дневна реализација на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност изнесува 39,8 милиони денари и е зголемен за 16 милиони денари во споредба со претходниот месец.

Во анализираниот период, побарувачката на ликвидни средства е поголема за 79% во однос на август и истата изнесува 889,7 милиони денари. Исто така, вкупната понуда на ликвидни средства на пазарот на пари овој месец бележи зголемување за 41,6% во споредба со претходниот месец и истата изнесува 895,4 милиони денари.

Во септември како резултат на продолжување на трендот на мал обем на тргување со ликвидни средства на пазарот на пари просечната пондерирана каматна стапка е намалена во однос на август за 1,11 процентни поени и истата изнесува 7,41%.

Во овој период реализирани се вкупно 99 трансакции за 21 ден на тргување, што претставува пораст за 15 трансакции во однос на август, 2003 година, но сепак, забележително помал обем на трансакции во споредба со претходните месеци во годината.

Овој тренд на мал обем на тргување на пазарот на пари говори за одржувањето на ликвидноста на банките на високо ниво. Високата ликвидност на банките ја намалува нивната потреба од купување

на ликвидни средства на пазарот на пари што резултира во намален обем на тргување на овој пазар.

Во октомври 2003 година реализираниот промет на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност изнесува 658,5 милиони денари што претставува намалување на прометот за 21,4% во однос на претходниот мерсец. Споредено со прометот во октомври минатата година, во октомври оваа година забележано е значително намалување на прометот на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност за цели четири и пол пати.

Просечната дневна реализација на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во октомври, 2003 година изнесува 28,6 милиони денари.

Побарувачката на ликвидни средства во анализираниот период е помала за 18,3% во однос на претходниот месец и истата изнесува 726,5 милиони денари. Исто така, и вкупната понуда на ликвидни средства на пазарот на пари овој месец бележи намалување за 15,5% во однос на претходниот месец и истата изнесува 757 милиони денари.

Како резултат на продолжување на трендот на мал обем на тргување со ликвидни средства на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност, просечната пондерирана каматна стапка и во октомври се задржува на релативно ниско ниво од 7,87% и истата е поголема за 0,46 процентни поени во споредба со претходниот месец.

Во октомври 2003 година реализирани се вкупно 116 трансакции за период од 23 дена, што претставува пораст за 17 трансакции споредено со претходниот месец, меѓутоа во однос на октомври 2002 година бројот на трансакции овој месец намален е за 2,6 пати.

Пазар на пари во 2002 и 2003 година (по месеци)

	I.02	II.02	III.02	IV.02	V.02	VI.02	VII.02	VIII.02
Вкупен промет (во милиони денари)	2,491	3,390	4,888	4,473	4,145	5,631	3,938	2,460
Каматна стапка (% на годишно ниво)	12.03	11.62	10.85	11.41	11.62	12.11	12.33	10.84

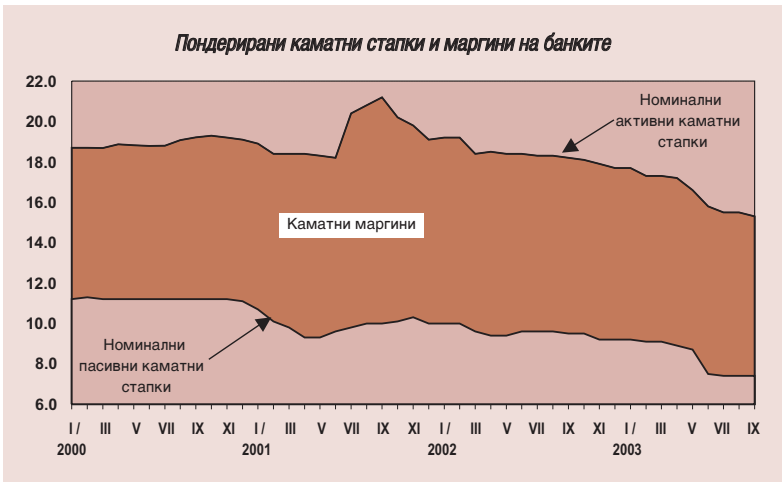
Извор: Народна банка на Република Македонија

Извор: Народна банка на Република Македонија

Извор: Народна банка на Република Македонија

Извор: Народна банка на Република Македонија

IX.02	X.02	XI.02	XII.02	I.03	II.03	III.03	IV.03	V.02	VI.03	VII.03	VIII.03	IX. 03	X.03
3,008	2,970	3,843	5,213	3,224	2,330	1,493	1,350	979	1,371	1,204	476	837	659
10.83	11.35	13.36	14.36	15.20	14.44	12.19	10.59	9.36	9.16	9.34	8.52	7.41	7.87

ДЕПОЗИТИ НА ФИЗИЧКИТЕ ЛИЦА ВО БАНКИТЕ И ШТЕДИЛНИЦИТЕ

Во септември 2003 година депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците достигнаа вредност од 38 милијарди денари, односно 622,65 милиони евра, што претставува зголемување за 0,64% споредено со август оваа година. Во однос на септември, 2002 година, депозитите на граѓаните во истиот месец оваа година се поголеми за 5,8 милијарди денари, односно за 18%

Трендот на зголемување на депозитите во банките и штедилниците продолжува и во септември, 2003 година.

При анализа на валутната структура на депозитите во септември, оваа година се забележува дека 30,4% од вкупните депозити се денарски, додека 69,6% се девизни депозити, што претставува пораст на денарските депозити за 0,53 процентни поени во споредба со претходниот месец, за сметка на намалувањето на учеството на девизните депозити.

Анализирајќи ја рочноста на депозитите во септември 2003 година, се констатира дека 56,3% претставуваат депозити по видување, додека пак останатите 43,7% од вкупните депозити се орочени депозити. Во однос на август, во септември, 2003 година депозитите по видување се намалени за 0,03 процентни поени за сметка на зголемувањето на орочените депозити.

Во септември вкупните средства на Фондот изнесуваат 3,1% од вкупните депозити на физичките лица кај банките и штедилниците. Од вкупно пресметаната обврска за обесштетување во износ од 109,3 милиони денари, во септември Фондот за осигурување на депозити исплатил обесштетување во износ од 4,1 милиони денари.

Заклучно со овој месец Фондот исплатил 89,9% од вкупно пресметаната обврска за обесштетување.

Во октомври 2003 година, депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците достигнаа вредност од 39,3 милијарди денари или 642,4 милиони евра, односно депозитите се зголемени за 3,3% во однос на претходниот месец. Споредено со октомври минатата година депозитите на граѓаните во октомври оваа година се зголемиле за 6,41 милијарда денари, односно за 19,5%

Како и во претходните месеци и во октомври 2003 година продолжува позитивниот тренд на зголемување на депозитите во банките и штедилниците.

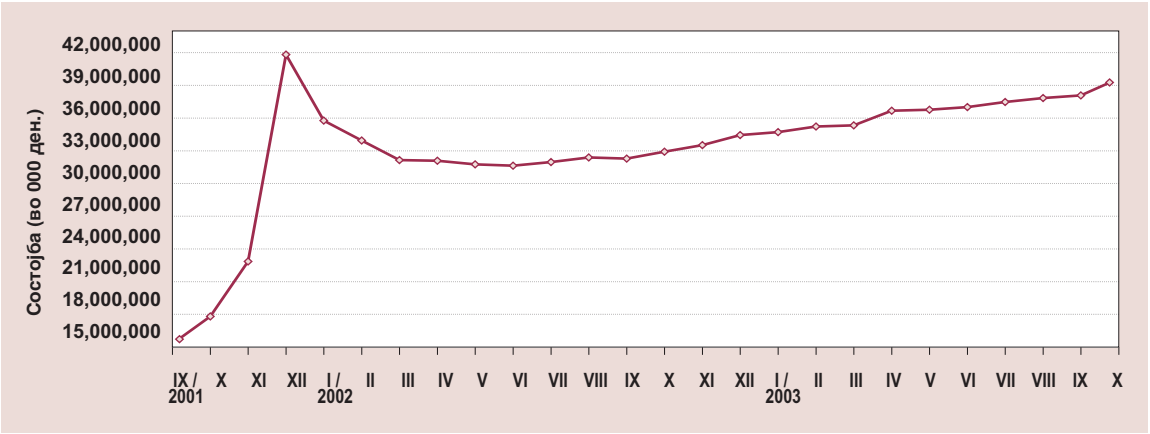
Од аспект на валутната структура се забележува дека 32% од депозитите се денарски, додека 68% се девизни депозити. Во однос на септември во октомври оваа година застапеноста на денарските депозити е поголема за 1,6 процентни поени за сметка на исто толкавото намалување на девизните депозити во вкупните.

Доколку се анализира валутната структура на депозитите последните две години може да се констатира дека застапеноста на денарските депозити во вкупните депозити континуирано расте како резултат на стабилниот курс на денарот и поголемите каматни стапки кои банките ги нудат за денарските депозити, а кои се значително поголеми од каматните стапки на девизните штедни влогови.

При анализа на рочноста на депозитите се констатира дека во октомври оваа година, 56,9% од вкупните депозити претставуваат депозити по видување, додека пак останатите 43,2% од вкупните депозити се орочени депозити. Споредено со претходниот месец, во октомври депозитите по видување се зголемени за 0,6 процентни поени за сметка на исто толкавото намалување на орочените депозити.

Во октомври вкупните средства на Фондот изнесуваат 3,1% од вкупните депозити на физичките лица кај банките и штедилниците. Вкупно пресметаната обврска на Фондот за осигурување на депозити која се однесува на обесштетување на депозитите на физичките лица во две банки и две штедилници изнесува 109,3 милиони денари.

Заклучно со октомври, Фондот исплатил обесштетување во износ од 100,3 милиони денари, што претставува 91,8% од вкупно пресметаната обврска за обесштетување. Фондот за осигурување на депозити само во октомври 2003 година обесштетил депозити на физички лица во вредност од 2,039 милиони денари.

Извор: Фонд за осигурување на депозитите на Република Македонија

КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

обезбедени и гарантирани од Владата на Република Македонија, состојба во 2003 година
(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни за деловни банки)

Кредитна линија	Стоковна кредитна линија од Италија (за опрема од италијанско производство). Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КФВ од Германија. Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КФВ од Германија. Банка агент - МБПР
Износ	50,000 - 2,000,000 €	50,000 - 400,000 €	10,000 - 150,000 €
Рок на враќање	7 години, со вклучен грејс период	5 години со вклучен грејс период	9 години со вклучен грејс период
Грејс период	до 1,5 години	до 1 година	до 2 години
Годишна каматна стапка	фиксна 7% годишно	Променлива, (зависи од шестмесечна ЕУРИБОР камата). Во моментот 11 % годишно.	фиксна 8% годишно
Обезбедување	хипотека, банкарска гаранција, депозити хартии од вредност	Хипотека, меници, залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност, залог на недвижен имот	Хипотека на недвижен имот, задолжително со облигаторен однос или банкарска гаранција, депозит, хартии од вредност
Намена на кредититот	Средствата се одобруваат за профитабилни инвестициони проекти за приватни инвеститори	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 70% од кредитот за основни средства. Максимум 30% од кредитот може да се користи за обртни средства.	Отпочнување со работа на нови трговски друштва, превземање на постоечки трговски друштва, активно партнерство на постоечки трговски друштва експанзија на постоечки трговски друштва не постари од 3 години
Целни групи	Сите МСП освен од дејностите: Е - Трговија, Ј - јавна управа, Задолжително социјална заштита, М - приватни домаќинства со вработени лица и Н - Екстериоризирани организации и тела	МСП кои се над 51 % во приватна сопственост.	Производни, услужни, градежни или аграрни МСП, над 51% приватни (трговијата е исклучена). Основаот мора да биде повратник од Германија, вратен по 01.01.1991 година
Степена на искористеност на средствата	Италија обезбеди 12,7 милиони € од кои остануваат за користење 9,3 милиони €. Искористени се 27%. Од наплатените ануитети ќе се креира револвинг фонд.	КФВ од Германија обезбеди 15 милиони € од кои остануваат за користење 3 милиони €.	DEG од Германија и Министерството за финансии на Македонија обезбедија 10,2 милиони €, од кои остануваат за користење 9 милиони €.
Деловни банки кои нудат кредитот	Балканска банка Скопје, Експорт Импорт банка Скопје, Извозна и кредитна банка Скопје, Инвест банка Скопје, Комерцијална банка Скопје, Македонска банка Скопје, Охридска банка Скопје, Радобанк Скопје, Стопанска банка Скопје, Тетовска банка Битола, Тутунска банка Скопје	Балканска банка АД Скопје, Експорт импарт банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје	Балканска банка АД Скопје, Експорт импарт банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје
Забелешка	Еднократна провизија од 1,2% се плаќа за услугите на прокураторот		

Кредитна линија	Кредитирање на мали бизниси (микро и мали кредити)	Кредитирање на производство наменето за извоз, од средствата на Македонска банка за поддршка и развој	Кредити од кредитна линија од Меѓународна банка за обнова и развој (МБОР) за развој на приватниот сектор Револвинг фонд
Износ	50,000 - 15,000 € микро кредити, до 50,000 € мали кредити,	50,000 - 400,000 €	До 1.125.000 € за МСП до 75.000 € за индивидуални зем. производители
Рок на враќање	До 2 години	4 - 15 месеци (за извозни аранжмани)	од 1 до 10 години
Грејс период	До 3 месеци	/	до 3 години (за основни средства) до 2 години (за инд. зем. Производители)
Годишна каматна стапка	До 20% на годишно ниво за макро кредити, до 15% на годишно ниво за мали кредити	Фиксна 11% годишна	Променлива околу 7% (ПИБОР + 3% + банк. Трош.)
Обезбедување	Бланко меница со изјава заверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица - гаранти; хипотека, рачна залоза на подвижни предмети и права; дело на вредносни предмети и хартии од вредност; Граѓански чекови; друго по потреба, прифатливо за банката при проценување на кредитите се применува посебна кредитна технологија која е фокусирана на социо-економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот		Хипотека, залог
Намена на кредитит	Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација, финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока . . .)	Финансирање обртни средства за подготтовка на производство наменето за извоз	Набавка на нова опрема, тековни обртни средства, градежни работи, инженеринг, консултантски услуги и лиценци. Трајни обртни средства
Целни групи	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчи, продавачи на пазар и самостојни вршители на дејност	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз	
Степен на искористеност на срствата	Кредитната банка за обнова KfW од Германија обезбеди 6,5 милиони €, од кои остануваат за користење 5,3 милиони €. Искористени се 18%. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Од нив досега се искористени 31,5 милиони €.	Револвинг фонд од 100% искористена кредитна линија од Меѓународна банка за обнова и развој
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје,	Балканска банка АД Скопје, Експорт импорт банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје	Инвест банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радо банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје
Забелешка		Сопствено учество 15%. Провизија на ангажирани средства 0,50% годишно на одобрениот а неискористен кредит	Сопствено учество 20% од прометк. вред. на проектот. Провизија на ангажирани средства 0,75% на одобрениот а неискористен кредит

Кредитна линија	Кредити од кредитната линија на Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 1, Мали и големи кредити за индивидуални земјоделци	Кредити од кредитната линија на Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 1, Кредити за мали и средни претпријатија	Кредити од кредитната линија на Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 2, Финансиски услуги во земјоделството
Износ	1,000 - 10,000\$ (мали) 1.000 - 30,000\$ (големи)	1,000 - 75,000\$	2,000\$ микро кредити, 25,000\$ за примарно земјоделско производство, 75,000\$ за преработка на земјоделски производи
Рок на враќање	Од 1 до 6 години, зависно од намената	Од 1 до 6 години, зависно од намената	
Грејс период	Од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	Од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	
Годишна каматна стапка	6% годишно	6% годишно	
Обезбедување	Хипотека во однос 2:1 (за мали кредити), Хипотека во однос 2:1 (за големи кредити), банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептивни налози од ликвидно претпријатие	Хипотека во однос 2:1, банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептивни налози од ликвидно претпријатие	
Намена на кредитит	1. Развој на сточарството, 2. Растително производство	1. Развој на мали претпријатија 2. Комерцијална трговија	Подобрување на животниот стандард на популацијата од целната група.
Целни групи	Индивидуални земјоделци од определени подрачја во источниот и југоисточниот дел на Македонија	Мали и средни претпријатија (на ниво на село)	Невработени лица од земјоделските неразвиени средини, сиромашни земјоделски домаќинства како и мали и средни претприемачи
Степен на искористеност на средствата	ИФАД обезбеди 6,7 милиони \$ од кои остануваат за користење 4,9 милиони \$. Искористени се 27%. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд	ИФАД обезбеди 6,7 милиони \$ од кои остануваат за користење 4,9 милиони \$. Искористени се 27%. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд	ИФАД обезбеди 7,5 милиони \$. Средствата досега не се користени. Од вратените анuitети ќе се креира револвинг фонд
Деловни банки кои го нудат кредитот	Инвестбанка А.Д. Скопје	Инвестбанка А.Д. Скопје	
Забелешка	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити, задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити, задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент	Имплементација на оваа кредитна линија е во почетна фаза. Во тек е дефинирање на условите под кои ќе се доделуваат кредитите, како и избор на деловни банки

Кредитна линија	Поддршка на развој на мали и средни претпријатија од Владата на Холандија. Имплементатор - Македонската развојна фондација за пртпријатијата	Проект за развој на приватниот сектор на фондот за меѓународна соработка и развој од Тајван	Кредитна линија за креирање нови работни места во мали и средни претпријатија РЕВОЛВИНГ ФОНД
Износ	10,000 € за индивидуални земјоделци со 7,25% камата годишно; 17,000 € за микро претприемачи со 18% камата годишно; 50,000 € за мали претпријатија со 8 - 12% камата годишно	До 400,000\$ за мали и средни претпријатија до 200,000\$ за земјоделство	Нема лимит
Рок на враќање	Од 3,5 до 5 години	До 7 години за МСП до 5 години за земјоделство	Од 5 до 10 години
Грејс период	6 месеци - 1 година	1 - 3 години	1 - 3 години
Годишна каматна стапка	Од 7,25 % до 18%	ЛИБОР + 2,5%	Околу 9% (ЕУРИБОР + 5,3%)
Обезбедување	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Хипотека на недвижен имот, залог на опрема	Хипотека, залог на опрема, други инструменти прифатливи за Банките
Намена на кредит	Поддршка на можностите за вработување и развој на микро и мали бизниси	Набавка на машини, опрема, градежни работи, други основни средства (освен стекнување на земја) набавка на сировини, репроматеријали (за мали и средни претпријатија), набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерии, подигање на насади, опрема, набавка на сировини, репромирајали (за кредити во областа на земјоделството)	Изградба / набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на сировини и резервни делови Едукативен тренинг
Целни групи	Микро и мали претпријатија и индивидуални земјоделци		МСП од текстилна, кожна, прехранбена индустрија и други гранки, кои би овозможиле креирање нови работни места, освен примарно земјоделско производство
Степен на искористеност на средствата	Владата на Холандија обезбеди 7 милиони € од кои остануваат за користење 3,5 милиони €. Искористени се 50 %. Од пласираните средства се создава револвинг фонд кој обезбедува дополнителни средства.	фондот за меѓународна соработка и развој (ICDF) - Тајван ги обезбеди средствата за оваа кредитна линија, која е искористена 100%. Деловните банки од вратените анuitети создадоа револвинг фондови.	Средства од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ) во износ од 5 милиони € се 100% искористени. Од нив се создаде револвинг фонд кој продолжува да се користи под истите услови
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Штедилница Можности	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Охридска банка АД Охрид, Македонска банка АД Скопје	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје,
Забелешка			Средствата не може да се користат за проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи

Кредитна линија	АПЕКС глобален заем од Европската Инвестициона банка	Кредитна програма за мали претпријатија од ФАРЕ/НЕПА	Макро - Кредитна линија за мали претпријатија од CARDS - EU
Износ	20,000 € до 12,500,000 €	До 1.800.000 МКД	До 30.000 ЕВРА
Рок на враќање	Од 5 до 7 години	Од 3 до 5 години	До 5 години
Грејс период	1 година	До 6 месеци	До 6 месеци
Годишна каматна стапка	Околу 8% или 9% (преку МБПР)	Не пониска од 10%	До 10%
Обезбедување	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, барирен чек со изјава заверена кај нотар, хипотека на недвижен имот минимум 130% од износот на кредитот, депонирање на вредносни предмети и хартии од вредност и др.	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, барирен чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или барирен чек од други банитетни правни лица - гаранти, хипотека минимум 130% од износот на кредитот, депонирање на вредносни предмети и хартии од вредност, банкарска гаранција. Самиот ФАРЕ фонд обезбедува гарантен фонд за обезбедување на колатерала.
Намена на кредитит	Основни средства и зголемување на постојаниот обртен капитал поврзан со проектот	Купување на опрема или машини. Долгорочно финансирање на нови проекти. Со одобрение на НЕПА банката може да дозволи најмногу 10% од вкупно одобриениот кредит да биде наменет за обртен капитал.	Купување на опрема или машини. Долгорочно финансирање на нови проекти. 20% од вкупно одобриениот кредит може да биде наменет за обртен капитал.
Целни групи	Мали и средни претпријатија од сите производни дејности	Правни лица кои вработуваат најмногу 20 лица. Бизнисот да е започнат најмногу пред 5 години и најмалку 51% од главнината да е во приватна сопственост	Правни лица кои вработуваат најмногу 20 лица. Бизнисот да е започнат најмногу пред 5 години и најмалку 51% од главнината да е во приватна сопственост
Степен на искористеност на средствата	Европска инвестициона банка обезбеди 20 милиони € од кои остануваат за користење 18, милиони €. Искористени се 6%. Од вратените ануитети ќе се креира револвинг фонд	Средствата од овој ФАРЕ - НЕПА аранжман досега не се користени, бидејќи проектот не започнал со реализација	Средствата од CARDS - EU за овој проект досега не се користени, бидејќи проектот не започнал со реализација
Деловни банки кои го нудат кредитот	Комерцијална банка АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Македонска банка за поддршка на развојот АД Скопје	Извозна кредитна банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Комерцијално инвестициона банка АД Куманово, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Битола, Тутунска банка АД Скопје	Потребна е да се изврши селекција на деловни банки
Забелешка		Надомест на трошоци 1% еднократно. Реализацијата на кредитната линија не е започната	70% од пласманот го носи самиот фонд ФАРЕ, а 30% деловните банки. 20% од вкупните средства претставуваат сопствен гарантен фонд на ФАРЕ

Кредитна линија	Помош од Јапонија за поддршка на платниот биланс (Одлука од Сл. в. 36/2002				Репласирање на средства од компензациони фондови од странска помош (Одлука од Сл. в.51/2001	
Износ	6.000.000 ¥ до 30.000.000 ¥				Износот не е дефиниран, а се финансира најмногу до 50% од вредноста на конкретниот проект	
	Суровини	Резервни делови	Отпрема		Краткорочни кредити	Долгорочни кредити
Рок на враќање	9 месеци	1 година	До март 2005		9 месеци	5 години
Грејс период	3 месеци	6 месеци	6 месеци		3 месеци	1 година
Годишна каматна стапка	0 %	0 %	0 %		3%	3%
Обезбедување	Банкарска гаранција	Банкарска гаранција	Хипотека во висина 2:1		Банкарска гаранција	Хипотека во висина од 2:1
Намена на кредитит	Според листа објавена во одлуката				Суровини	Инвестициони проекти
Целни групи	Сите стопански субјекти кои ги исполнуваат критериумите од одлуката				МСП од областа на стопанството	
Извор на средства	Владата на Јапонија обезбеди 300.000.000 ¥. Од отплатените средства се креира Компензационен фонд од Јапонија				Отплатени средства од странски помошти кои генерираат компензациони фондови. Во моментов нераспределени се 35.000.000 долари	
Институција која ги нуди кредитите	Министерство за финансии - Одделение за компензациони фондови				Министерство за финансии - Одделение за компензациони фондови	
Забелешка	Селекција на пријавените проекти врши Комисијата за менаџмент со компензациони фондови, формирана од Владата. Набавки и исплати на добавувачите се врши со посредство на реномирана странска фирма според меѓународните стандарди за набавка				Селекција на пријавените проекти врши Комисијата за менаџмент со компензациони фондови, формирана од Владата. Набавки и исплати на добавувачите врши Одделението за компензациони фондови	

ФАКТИ ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈА

СОСТОЈБА 30 СЕПТЕМВРИ 2003 ГОДИНА

СОСТОЈБА НА ПОЧЕТОК НА ПРИВАТИЗАЦИЈАТА

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	403	149,174	1,101,109,147
Градежништво	117	33,499	118,205,995
Трговија	385	20,773	252,619,574
Транспорт и сообраќај	63	12,080	67,505,331
Финансии и услуги	120	4,417	26,247,146
Занаетчиство	58	3,017	9,376,752
Угостителство и туризам	70	5,890	111,824,957
ВКУПНО	1,216	228,850	1,686,888,902

Извор: Изработено врз основа на завршни сметки од претпријатијата (според ЗПП) со состојба 31/12/1994

ПРИВАТИЗАЦИЈА ВО ТЕК ДО 30/9/2003

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	24	4,385	16,328,442
Земјоделе	15	1,160	10,226,993
Градежништво	5	133	4,750,073
Трговија	22	2,975	6,724,464
Транспорт и сообраќај	1	43	484,391
Финансии и услуги	10	167	522,614
Занаетчиство	1	75	184,065
Угостителство и туризам	3	202	1,703,927
ВКУПНО	81	9,140	40,924,969

ЗАВРШЕНА ПРИВАТИЗАЦИЈА ДО 30/9/2003

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	494	137,835	1,473,236,647
Земјоделе	428	20,521	201,173,821
Градежништво	123	31,890	120,125,089
Трговија	353	17,687	256,671,690
Транспорт и сообраќај	52	7,260	40,260,965
Финансии и услуги	115	7,340	115,058,342
Занаетчиство	55	2,914	24,639,230
Угостителство и туризам	63	4,281	93,728,168
ВКУПНО	1,683	229,728	2,324,893,952

ПРИВАТИЗАЦИЈА ВО ТЕК - БРОЈ НА ПРЕТПРИЈАТИЈА ПО СЕКТОРИ

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустрија	494	24
Земјоделе	428	15
Градежништво	123	5
Трговија	353	22
Транспорт и сообраќај	52	1
Финансии и услуги	115	10
Занаетчиство	55	1
Туризам	63	3
ВКУПНО	1,683	81

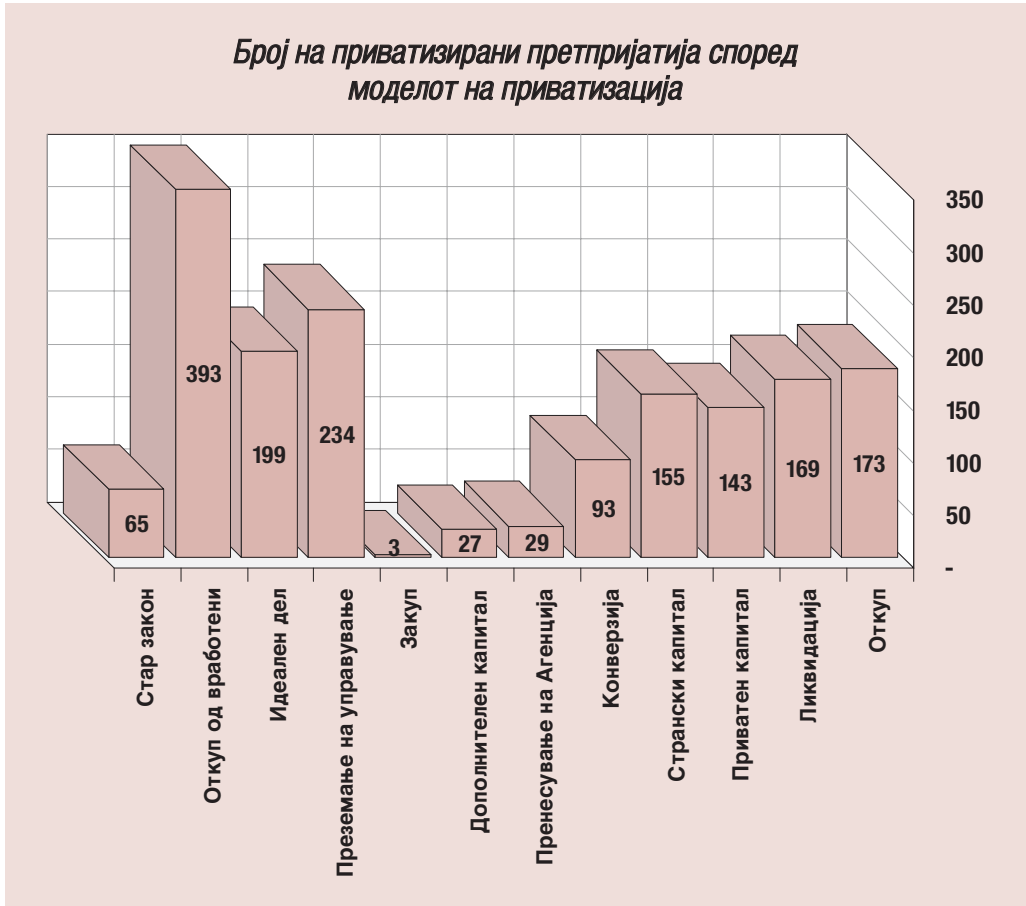
Приватизација во тек - број на претпријатија по сектори

Приватизација - тековна состојба

ПРИВАТИЗАЦИЈА - ТЕКОВНА СОСТОЈБА		(ЕУР)
Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустрија	1,473,236,647	16,328,442
Земјоделе	201,173,821	10,226,993
Градежништво	120,125,089	4,750,073
Трговија	256,671,690	6,724,464
Транспорт и сообраќај	40,260,965	484,391
Финансии и услуги	115,058,342	522,614
Занаетчиство	24,639,230	184,065
Туризам	93,728,168	1,703,927
ВКУПНО	2,324,893,952	40,924,969

ВРАБОТЕНИ ВО ПРИВАТИЗИРАНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА СПОРЕД МОДЕЛОТ НА ПРИВАТИЗАЦИЈА			
Модел	Претпријатија	Вработени	Вредност (ЕУР)
Стар закон	65	11,522	58,528,096
Откуп на вработени	393	16,855	76,965,175
Идеален дел	199	25,897	326,118,176
Преземање на управување	234	71,075	707,681,194
Закуп	3	-	595,839
Дополнителен капитал	27	7,620	96,739,753
Пренесување на Агенција	29	14,962	145,654,379
Конверзија	93	23,842	327,086,749
Странски капитал	155	1,843	25,257,846
Приватен капитал	143	4,854	34,428,177
Ликвидација	169	1,089	58,138
Откуп	179	50,169	528,780,429
ВКУПНО	1,683	229,728	2,324,893,951

КРАТКИ ВЕСТИ

Финансиска и техничка помош од Владата на СР Германија

Министерот за финансии м-р Никола Поповски, во име на Владата на Република Македонија и д-р Лео Кројц, од Сојузното министерство за стопанска соработка и развој на СР Германија во име на Владата на СР Германија, потпишаа Протокол за резултатите од преговорите за финансиска и техничка соработка меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Сојузна Република Германија за 2003 година.

Со Протоколот, Германската влада и стави на располагање на Владата на Република Македонија финансиска и техничка помош за 2003 и 2004 година во вкупен износ од 18.1 милиони евра, со што вкупната досегашна помош достигна ниво од 145.7 милиони евра.

Во рамките на финансиската соработка од 12.1 милиони евра, 5.9 милиони евра се неповратна по-

мош и 6.2 милиони евра поволен заем со 10 години грејс период, 30 години рок на враќање и 2% годишна камата. Овие средства ќе бидат насочени кон активности за ублажување на високиот степен на невработеност и создавање на услови за развој на мали и средни претпријатија. Покрај ова, за учество во основачкиот капитал на “Про-кредит банката”, германската Влада обезбеди дополнителни 1.5 милиони евра.

Во оваа прилика, министерот за финансии м-р Никола Поповски и амбасадорот на СР Германија во Република Македонија д-р Ирене Хинриксен ја потпишаа и Финансиската спогодба меѓу Владата на Република Македонија и Владата на СР Германија за “Про-кредит банка”.

Во рамките на техничката соработка за периодот 2003 – 2004 година, со неповратни средства во висина од 4.5 милиони евра ќе се подржат активностите насочени кон поддршка на развојот на пазарната економија, процесот на приближување на Република Македонија кон Европската унија и апроксимацијата на домашното законодавство со законодавството на Европската унија.

Кредит од 4 милиони САД долари за реструктурирање на производството

На промоцијата на новата кредитна линија за инвестиции, “Макстил”, како дел од италијанската корпорација “Дуферко”, најави нов долгорочен инвестиционен циклус вреден меѓу 15.6 и 19 милиони САД долари. Тоа е крајната цел која ќе се достигне со профункционирање на т.н. мини-железарница, во која ќе се произведуваат 700 илјади тони челични производи, во најголем дел со произведен македонски челик. “Макстил” потпиша договор за кредитирање на тековното работење со Алфа банка од Скопје, во износ од 4 милиони САД долари и по извонредно поволни банкарски услови.

“Станува збор за ниски каматни стапки, трипати пониски од најниската камата на комерцијалните банки во земјата. Односно, по намалувањето на каматните стапки од страна на Комерцијална банка на 9%, “Макстил” успеа да обезбеди кредит со стапка од 2,6% на годишно ниво. Само со таков кредит, економијата може успешно да работи и да генерира економски пораст”, истакна Минчо Јорданов, генералниот директор на “Макстил”.

Инаку, оваа компанија од областа на црната металургија објави дека оваа деловна година ќе ја заврши со рекордно производство од 300 илјади тони челик, што е за 50% повеќе од лани и 310 илјади финални топловалани производи.

ЕСМ и ЕБРД потпишаа договор за кредит

Електростопанство на Македонија и Европската банка за обнова и развој (ЕБРД) потпишаа договор за кредит од 40.5 милиони евра за изградба на далноводна врска меѓу Република Македонија и Република Бугарија. Кредитот е со рок на отплата од 15 години и грејс-период од три години. Договорот го потпишаа директорот на ЕСМ, Панде Лазаров и директорот на Одделот на ЕБРД за енергетика и

телекомуникации, Петер Реинигер. Во име на Владата на Република Македонија, гаранцијата за ова задолжување ја потпиша министерот за финансии, Никола Поповски.

Проектот предвидува изградба на 400-киловолтен далновод меѓу Македонија и Бугарија, во должина од 150 километри, од кои 70 се на македонска, а 80 на бугарска територија, како и изградба на нова трафостаница на ова ниво во Штип. За комплетна реализација на проектот што треба да биде завршена до крајот на 2006 година, се потребни 50 милиони евра. Поголемиот дел, односно 40.5 милиони евра се обезбедени со заем од ЕБРД, додека другиот дел ЕСМ ќе го обезбеди од сопствени извори. Од вкупниот износ, 25.2 милиона евра се наменети за делот на реализација на проектот во Македонија, додека остатокот од 15.3 милиони евра за делот на бугарска територија.

Овој дел на средствата ќе бидат вратени преку испорака на електрична енергија од Бугарското електростопанство (НЕК), од каде Република Македонија веќе неколку години увезува електрична енергија.

Сертификатите на ФХЛ Мермерен комбинат од Прилеп ќе котираат на Атинската берза

Бордот директори на Атинската берза, на седницата одржана на 20.11.2003 година, донесе одлука за одобрување на проектот на ФХЛ Мермерен комбинат АД Прилеп за котирање на грчките сертификати за депозит на Атинската берза. Според одлуката, ФХЛ Мермерен комбинат АД Прилеп, во постапката за зголемување на капиталот, ќе издаде грчки сертификати за депозит

(ЕЛПИС) кои ќе бидат котирали на ЕАГАК пазарот на капитал.

ФХЛ Мермерен комбинат АД Прилеп е првата компанија чие котирање е дозволено на четвртиот организиран пазар на капитал, кој е отворен за компании кои се регистрирани и оперираат на земјите на Југоисточна Европа. Во врска со одобриениот проект, компанијата ФХЛ Мермерен комбинат АД Прилеп, со јавна понуда ќе издаде 468.700 ЕЛПИС-сертификати, со номинална вредност од 1 евро, што кореспондира со еднаков број издадени обични акции. Компанијата-емитент е регистрирана во Македонија и е ќерка на котираната компанија ФХЛ Кириакидис С.А.

Директна инвестиција на ЕБРД во малите и средните бизниси

Европската банка за обнова и развој (ЕБРД) стана стратегиски партнер во “Кимико гардине” од Струга, инвестирајќи 2,1 милион евра за купување акции во фабриката за завеси, при што управувачкиот пакет-акции и натаму останува во рацете на основачите на компанијата. Ова е прва директна инвестиција на ЕБРД во некоја мала или средна приватна фирма во земјата.

Според Жан-Марк Питершмит, директор во ЕБРД за Западен Балкан, овој период е значаен за ЕБРД во Македонија, бидејќи е потпишан и договорот за заем на ЕСМ од 40,5 милиони евра. “Инфраструктурата е важна, но сама по себе не е доволна. Тоа што ќе ја направи македонската економија да се развива се фирмите кои произведуваат, извезуваат, вработуваат и плаќаат даноци. Вистински двигатели на македонската економија можат да бидат токму малите и средни фирми, кои се раководени од успешни претприемачи”, изјави Питершмит. Тој ја најави и определбата на ЕБРД да продолжи со вакви директни инвестиции во успешни фирми во Македонија.

Инвестицијата од ЕБРД ќе овозможи проширување на палетата на производи, унапредување на нивниот квалитет и подобрување на корпоративното управување, што ќе ја зголеми конкурентноста на фирмата и ќе обезбеди поквалитетен настап на пазарите на ЕУ.

Нови мерки на Царината за борба против нелегалната трговија и корупцијата

Царинската управа на Република Македонија официјално го отвори дежурниот оперативен центар и дежурниот телефон во борба против митото и корупцијата. Бројот 197 е бесплатниот телефон на кој граѓаните ќе можат анонимно да пријавуваат каков било обид за криминал на граничните премини, како и обид за шверц на стоки, поткуп на цариници или други криминални дејства на поединци или на фирми. Според генералниот директор Љубомир Михајловски, покрај основната дејност прибирање давачки за државата, Царината има обврска да се бори и да го намалува процентот на корупцијата и недозволената трговија. “Она што сега и претстои на Царината како обврска е вклучување во меѓународната борба против тероризмот, пред сè, во транзитот и протокот на стоки кои може да се употребат за воени цели”, истакна Михајловски.

Според министерот за финансии, Никола Поповски, шверцот и корупцијата ги ставаат во нееднаква положба економските субјекти, лошо влијаат врз економијата и даваат сигнал за лоша државна администрација.

Отворениот дежурен телефон е уште еден начин да се реши овој проблем и да помогне во рамките на националната програма за спречување и борба против корупцијата. Новиот оперативен центар целосно финансиски е поддржан од швајцарската и холандската амбасада, како и од програмата на ЕУ за поддршка на Царината.

Светската банка ја презентираше пред стопанствениците Стратегијата за помош на земјата

Главна цел на тригодишната стратегија на Светската банка за помош на Македонија во износ од 165 милиони долари, е зајакнување на државните институции, со што во земјата ќе се создаде поволна бизнис-клима, односно подобри услови за стопанисување на приватниот сектор и поголема шанса за остварување профит. Ова, на средбата со бизнисмените во Стопанската комора им го порача постојаната претставничка на Светската банка во Македонија, Сандра Блуменкам, нагласувајќи дека овој документ е подготвен согласно со приорите-

тите посочени од страна на Владата. “Се надеваме дека со овие заеми ќе се подобри бизнис и инвестициското опкружување во Македонија, со што таа ќе стане конкурентна држава во регионот. Ако заеднички работиме на тоа, земјата ќе го одмрзне својот развоен потенцијал и ќе се создадат услови за економски пораст”, смета Блуменкам.

Поголем дел од стопанствениците кои присуствуваа на презентацијата изразија оптимизам во поглед на Стратегијата. “Како деловен свет и претставници на финансискиот сектор, целосно го делиме оптимизмот и сметаме дека реформите кои се направени досега, како и оние кои се во тек, даваат основа за забрзан економски раст и отворање нов инвестиционен циклус, кој на долг рок ќе обезбеди високи стапки на раст и вклучување на земјата во пазарите на ЕУ и на САД”, изјави Глигор Бишев, прв човек на Стопанска банка АД Скопје.

Од оваа Стратегија не треба да се очекува да финансира поединечни приватни проекти, односно конкретни фирми, бидејќи таа е наменета за цела држава. Поединечните проекти ќе се поддржуваат преку афилијациите на Светската банка.

Помошта од страна на Светската банка ќе се дава постепено и ќе зависи од владината стратегија за развој, како и од степенот на реформи кои таа ќе успее да ги постигне. За остварување на оптимистичкото сценарио, Република Македонија мора да постигне задоволителни макроекономски резултати, видливо подобрување на отчетноста и транспарентноста на јавниот сектор, приспособување на

администрацијата, како и добра контрола на јавните набавки.

Комерцијална банка ги намали каматите на 9%

Комерцијална банка АД Скопје, на своите најдобри комитенти ќе им понуди кредити со годишна каматна стапка од 9%, односно три процентни поени помалку од најповолните камати што моментално ги пресметува за претпријатијата. “За првпат од осамостојувањето на Република Македонија се воведуваат едноцифрени каматни стапки за кредитите од банкарски средства, со што денарските кредити за правните лица, односно за првокласните комитенти ќе бидат поевтини дури и од некои актуелни странски кредитни линии”, истакна првот директор на оваа банка, Драгољуб Арсовски.

Оваа новина ќе почне да се применува од 1 јануари 2004 година и е резултат на подобрување на економската и политичката состојба во земјава, како и на добрите перформанси на банката. Поволноста ќе важи не само за постојните туку и за новите комитенти. Најповолната камата до 9% ќе може да ја користат повеќе од 60% од комитентите на Комерцијална банка, односно фирмите кои во изминативе четири квартали биле во А-категија и имаат обезбедување на кредитот од 120% во хипотека. Доколку обезбедувањето е меѓу 100% и 120%, каматата ќе биде 10%, а до 100% стапката ќе биде 11%.

Покрај новините за правните лица, Арсовски најави дека од следната година и граѓаните можат да очекуваат поповолни услови за кредитирање, односно намалување од минимум два процентни поена.

Балканските држави формираат зона на слободна трговија

Балканските земји ќе формираат зона на слободна трговија, како чекор кон нивното приближување кон Европската унија. За таа цел, на Министерската конференција за елиминирање на сите царински и бесцарински бариери во трговијата меѓу земјите од Југоисточна Европа, што се одржа во Рим под

покровителство на Пактот за стабилност, државите-учеснички се заложија за целосно покривање на регионот со договори за слободна трговија. Зоната се однесува на Македонија, Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Романија и Србија и Црна Гора.

“Конференцијата е чекор напред во настојувањата за влез во Европската унија, но и можност државите од регионот најпрвин да ги согледаат искуствата од меѓусебната слободна трговија и либерализација, пред влезот во ЕУ”, изјави министерот за економија, Стевчо Јакимовски.

Република Македонија е лидер во склучените договори за слободна трговија со земјите во регионот. Останува уште практичното профункционирање на договорот со Романија (кој официјално ќе стапи во сила на 1 јануари 2004 година), како и склучување на договор со Молдавија, што се очекува до крајот на годинава. Република Македонија досега има склучено вакви договори со 11 земји (вклучувајќи ја и Спогодбата за стабилизација и асоцијација со ЕУ), при што е покриен пазар од импозантни 530 милиони потрошувачи.

Пензискиот фонд стартуваше со продажба на акции на Македонската берза

На Македонската берза за долгорочни хартии од вредност, стартуваше долгонајавуваната аукциска продажба на акции и удели од портфолиото на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија (ФПИОМ). Според првичниот извештај од Берзата, во текот на првиот ден на продажба ФПИОМ излезе со понуда од 54 малцински пакети на акции и удели, од кои беа остварени шест трансакции. Поточно, на првата сесија на тргување, каде акциите и уделите се продаваат за готовина, се продадоа четири пакети акции и два удела, од кои се инкасираа вкупно 4.854.159 денари или околу 80 илјади евра.

Поголемиот дел од средствата дојдоа од продажба на акциите (4.045.626 ден.), додека од уделите се собрани 808.533 денари.

ФПИОМ, за разлика од продажбите на Агенцијата за приватизација, стартуваше со номинална, а не

дисконтна цена (10% од номиналата) на акциите. Во речиси сите аукции, пакетите беа продадени по продажна, односно по номинална цена, освен во случајот со Фабриката за квасец и алкохол од Битола за која имаше наддавање и беше продадена за 300% повисока цена. Другите пакети на акции беа од “Кораб”-Дебар, “Телефон-монтажа комерц” и “Полет”-Скопје. Двата продадени удела беа од “Агросим” - Горица и “Инпума” од Скопје.

Концептот “е Влада” ќе овозможи поефикасна администрација

“Е-Влада” не значи само примена на нови технологии, туку претставува концепт со кој ќе се добие поефикасна администрација, ќе се подигне нивото на услугите на корисниците, ќе се намали корупцијата, ќе се зголеми социјалниот развој, што само по себе е, сепак, долг и ризичен процес”, истакна, меѓу другото, потпретседателката на Владата, Радмила Шеќеринска на тркалезната маса насловена како “е Влада - приоритети”, која се одржа во организација на новоформираната владина Комисија за информатичка технологија (КИТ). Организирањето тркалезни маси, како што најави претседателот на КИТ, Јани Макрадули, во иднина ќе биде начин на комуникација со сите субјекти од

оваа сфера, на кои ќе можат да се разменуваат информации и да се слушнат сугестии, а веќе во почетокот на идната година такви средби ќе се организираат и за телекомуникациската инфраструктура и за електронско тргување.

Зборувајќи за проектот “е-Влада”, меѓу другото, тој истакна дека еден од приоритетите ќе биде и донесување национална ИТ стратегија, во која ќе треба да влезат синхронизација на законската регулатива со барањата од е-Европа, информатизација на државната администрација и јавните установи, информатизација на Владата, како и поттикнување на приватните иницијативи во оваа област.

НБРМ ја намали каматата на ломбардните кредити за два процентни поени

Советот на Народната банка на Република Македонија донесе одлука за намалување на каматната стапка на ломбардните кредити, односно кредитите кои НБРМ им ги одобрува на банките во крајна инстанца, од 16% на 14%. Советот на НБРМ ја донесе оваа одлука следејќи го трендот на намалување на пондерираната каматна стапка на благајнички записи на НБРМ, која на аукцијата одржана на 5 ноември изнесуваше 6,4%. Советот очекува дека намалувањето на каматната стапка ќе придонесе за намалување на активните каматни стапки на комерцијалните банки и дека банките би требало да го следат овој сигнал на централната банка.

Исто така, гувернерот на НБРМ, Љубе Трпески донесе одлука со која каматната стапка, односно надоместокот за задолжителна резерва се намалува од пет на четири проценти, со цел да се усогласи со тековните движења на пасивните каматни стапки на банките.

ОКТА ја предаде во употреба постројката за производство на дизел гориво според европски стандарди

Рафинеријата ОКТА официјално ја предаде во употреба новата постојка за хидродесулфуризација на дизел-горивата, која е една од најмодерните во регионот и со која, според направените тестира-

ња, не само што ќе може да се произведува дизел-гориво по новите македонски стандарди за квалитетот на горивата, туку и според европските кои се со многу помала концентрација на сулфур, па дури и според стандардите кои ќе стапат во сила од 2005 година. Оваа инвестиција ја чинеше ОКТА 22.5 милиони САД долари и со неа нивото на инвестиции од влегувањето на новите сопственици достигна 37 милиони САД долари.

Единственото дизел-гориво кое во година ќе се појави на пазарот ќе биде со поголема содржина на сулфур од онаа што сега ќе има можност да ја произведува ОКТА. Причина за ова, според експертите, е во фактот што во потоплите краишта нафтата со помалку сулфур покажува негативни карактеристики во споредба со северните делови на Европа, па оттаму за земјите од Медитеранот постојат одредени отстапки од пропишаните европски стандарди, односно дозволен е преоден период до 2005 година.

Нов истражувачки центар

Од неодамна скромната понуда на истражувачки центри во Република Македонија е збогатена за уште еден член. Центарот за економска анализа (ЦЕА) е релативно нов “тинк тенк” (популарен назив за истражувачките центри ширум светот), основан од неколку млади економисти, сплотени околу идејата да ја анимираат македонската јавност,

вносувајќи свежи идеи, анализи и препораки за проблемите, со кои се соочува македонската економија во транзиција. Мисијата на ЦЕА е “независните истражувања на состојбите и перспективите на македонската економија да се преточат во форма на препораки и предлози до носителите на економската политика, деловниот сектор, и до оној дел од пошироката јавност и странските инвеститори и организации, кои се заинтересирани за прашањата од економската сфера”.

Основачите и членовите на ЦЕА се економисти од различни профили во општеството, кои работат во меѓународни консалтинг фирми или организации лоцирани во Република Македонија, банкарскиот сектор, на универзитетот, но и во некои владини институции. Повеќето од нив го стекнале своето образование или стручно усовршување, студирајќи или посетувајќи курсеви и семинари на некои од западно-европските универзитети или институти.

Веќе на стартот од следната година, ЦЕА ќе лансира неколку нови производи: “Водечки индикатори за македонската економија” (композилен индекс, кој ќе претставува главен барометар за макроекономските движења во земјава), студијата “Анализа на 60 сектори на македонската економија” и публикациите “Квартален економски преглед” и “Македонија vs. ЕУ”. Воедно, една од амбициите на овој “тинк тенк” е да конструира среднорочен макроекономски модел за македонската економија. Интернет страницата на ЦЕА ќе биде: www.cea.org.mk.

Инаку, “тинк тенк” е термин позајмен од англиското говорно подрачје и главно се однесува на истражувачките центри и институтите за јавната политика. За разлика од невладините организации, чиј приоритет е акцијата, основната преокупација на “тинк тенк-овите” е истражувањето. Се проценува дека денес во светот постојат нешто повеќе од 3.000 истражувачки центри. Колку за илустрација, само во Република Македонија егзистираат околу 4.000 невладини организации, од кои половина се активни.

Македонската и Бугарската берза потпишаа Меморандум за соработка

Македонската берза АД Скопје и Бугарската берза во Охрид потпишаа Меморандум за соработка. Меморандумот го потпишаа извршните директори на Македонската и Бугарската берза, Евгениј Зографски и Георги Драјчев. Со овој документ се предвидува продлабочување на соработката меѓу двете берзи и размената на информации, како прва фаза од заемното билателарно поврзување.

Четириесет македонски фирми поседуваат ИСО стандарди за квалитет

Четириесет фирми во Република Македонија досега ги имаат имплементирано меѓународните стандарди ИСО 9000:2000, кои во земјава ги воведува

Центарот за унапредување на квалитетот во производството и услугите при Стопанската комора на Македонија, како овластен екстерен ресурс на Британската институција за стандарди (БСИ).

На средбата која се одржа во Стопанската комора на Македонија, учествуваа фирми кои веќе имаат имплементирано ИСО стандарди, како и претставници од потенцијални фирми од Македонија, Србија и Црна Гора кои се покриени од БСИ во Македонија. На средбата, експертите од БСИ ги презентираа веќе воспоставените ИСО стандарди, ставајќи акцент на завршувањето на транзициониот период на стандардите на ИСО 9000:1994 кон ИСО 9000:2000, како и стандардот ИСО 14000, кој се однесува на управувањето со животната средина, ОХСАС 18001:1999 за здравствени и безбедносни системи на управување и ИСО/ТЦ 16949 : 2002 стандарди за автомобилската индустрија.

Идејата на БСИ е воспоставување на директни контакти со клиентите како основа за континуирано подобрување на соработката и унапредување на бизнис услугите.

Македонските текстилци формираа своја асоцијација

Македонската трговска текстилна асоцијација минатиот месец во Штип одржа основачки состанок на кој присуствуваа над 100 текстилни фирми, како и претставници на Владата и на меѓународните донаторски организации.

Причина за основање на асоцијацијата е фирмите од македонскиот текстилен сектор да се организираат и да ги идентификуваат новите можности, да формулираат чиста стратегија за текстилната индустрија и да создаваат обединет фронт за владини агенции, купувачи, набавувачи и потенцијални донаторски организации.

НИП Нова Македонија официјално ликвидирана

Најголемото новинско издавачко претпријатие НИП Нова Македонија е официјално ликвидирано,

соопшти претседателот на стечајниот судски совет Дејан Костовски.

За ликвидацијата на НИП-от на собранието на доверители се изјасниле 88,98% од доверители со право на глас. Со прогласувањето на ликвидацијата, се до конечната продажба на имотот на НИП-от ќе се одржува минимум техничка работа при што ќе продолжат да излегуваат дневните весници Вечер и Нова Македонија, а сите 1.400 вработени ќе бидат пријавени во Заводот за вработување. Околу 600 од нив, повторно ќе бидат ангажирани на работа, но со договор на дело за одржување на минимум работа.

Согласно со Фесал 2 аранжманот, на сите вработени ќе им бидат намирени и заостанатите придонеси за пензиско и инвалидско осигурување.

Според најавите, со цел што поскоро да се намират побарувањата, при продажба на имотот на НИП Нова Македонија најпрвин ќе бидат понудени брендовите на дневните весници.

КОГА ИСТОК ГО СРЕЌАВА ЗАПАД

Шок за многумина може да биде откритието дека, влегувањето во ЕУ самото по себе не носи богатство. На земјите од Централна Европа ќе им биде потребно долго време да ги достигнат нивните западни соседи

Зуењето кое можете да го слушнете од правец на централна Европа е звукот на земјите кои напорно работат, обидувајќи се да фатат чекор со останатиот дел од континентот. Тој е најсилен во балтичките држави на север, каде што националниот доход оваа година ќе се зголеми за 5-6%, седумпати побрзо од “дебелите” богати 15 земји од сегашната Европска унија. Во Полска, Унгарија, Чешката Република и Словачка (кои во овој преглед ќе бидат наречени “земјите од Вишеград” (според декларацијата што ја потпишаа во 1991 година), стапката на раст ќе изнесува околу 3-4%, барем толку ќе биде во Словенија, делот од Балканот кој функционира.

Во мај следната година, овие осум земји ќе се вклучат во Европската унија заедно со медитеранските острови Кипар и Малта. Бугарија и Романија ќе следат во 2007 година, доколку можат доволно брзо да се реформираат и да се модернизираат. Редица од други надежни земји се формира за подоцнежните години, на чело со Хрватска, додека Турција и земјите од Западен Балкан - Албанија, Босна, Македонија, Србија и Црна Гора се малку поназад.

При прегледот, се зема предвид влијанието што ќе го има проширувањето на Европската унија следната година, врз Централна Европа и врз промените во подготовките за проширување кои веќе се извршени таму. Исто така, се поставува прашањето какво влијание ќе има проширувањето на Унијата како целина и нејзината можност да реагира. Се поздравува приемот на централноевропските земји во Европската унија како нешто што е неопходно, пристојно и корисно за Европа како целина. Подготовките за влез им дадоа на овие земји мотивација и модели кои им се потребни, за да ги зацврстат или обноват демократските институции и пазарните економии, заменувајќи ги комунистичките и социјалистичките кои претходно постојеа. Дури и евро-скептиците околу новите земји-членки, треба да бидат задоволни со ова. Земјата која, исто така е добро опремена да се вклучи во ЕУ е земја која е добро опремена да си го најде патот во светот на друга начин, доколку така реши.

Гласачите во сите централноевропски земји кои следната година треба да се вклучат во ЕУ, го поддржаа влегувањето преку референдуми во текот на пролетта и летото, честопати со големо мнозинство. Сега овие земји имаат неколку месеци да се подготват за шоките и напорите, како и за можностите и наградите кои им претстојат.

Шок за многумина може да биде откритието дека, влегувањето во ЕУ, самото по себе, не носи богатство. На земјите од Централна Европа ќе им биде потребно долго време да ги достигнат нивните западни соседи. Economist Intelligence Unit, сестринска компанија на овој весник, пресмета дека доколку 15-те земји од сегашната ЕУ имаат економски раст од 2% годишно, а земјите кои треба да добијат членство во 2004 и 2007 година (вклучувајќи ги Бугарија и Романија) остваруваат раст од

Табела 1: Долгиот тежок пат до просперитет:
Времето потребно за новите членки да го достигнат просечниот доход по жител во ЕУ-15

Земји	Просечен годишен пораст на БДП по жител, %	Години потребни за достигнување*
Бугарија	3,8	63
Чешка	3,7	39
Естонија	4,8	31
Унгарија	4,0	34
Латвија	3,9	58
Литванија	3,8	53
Полска	3,8	59
Романија	3,8	80
Словачка	4,0	38
Словенија	3,2	31
Пондериран просек	3,8	56
Кипар	3,4	21
Малта	4,1	29

*) Достигнување на просечниот БДП по лице на ЕУ-15 земји претпоставувајќи просечен раст на БДП по жител во овие земји од 2% годишно

Извор: EIU “Europe Enlarged: Understanding the Impact”

околу 4% годишно, тогаш, на новите членови ќе им требаат во просек повеќе од 50 години да го достигнат нивото на старите (види табела). Доколку новите членови успеат да остварат само 3%, ќе им бидат потребни 90 години да достигнат нивото.

Зуењето кое можете да го слушнете од правец на централна Европа е звукот на земјите кои напорно работат, обидувајќи се да фатат чекор со останатиот дел од континентот. Тој е најсилен во балтичките држави на север, каде што националниот доход оваа година ќе се зголеми за 5-6%, седумпати побрзо од “дебелите” богати 15 земји од сегашната Европска унија

Се разбира, стапките на раст и конвергенција многу варираат од земја до земја. Балтичките земји, иако денес сиромашни, дури и според стандардите на Централна Европа, би можеле да станат побогати од повеќето земји во ЕУ за 30 години, доколку ги одржат годишните стапки на раст на 5% и повеќе, за што се чини дека се целосно способни. Од друга страна, на која било централноевропска земја каде што стапката на раст заостанува, задоволството од членството во ЕУ ќе “загорчи”. Таа земја ќе биде оптоварена со правила и трошоци за клубот кој е наменет за богатите луѓе, додека нејзиниот доход по жител ќе остане далеку под просекот и може дури и да се намали во релативна смисла.

Централноевропејците, исто така, се соочуваат со предизвици при приспособувањето на заедничкиот визен и граничен режим на ЕУ, познат како шенген

систем. Пограничните контроли речиси исчезнаа во најголемиот дел од ЕУ. Тие треба да исчезнат и меѓу новите членки, но по три или четири години. Дотогаш, се очекува новите членови да ги усовршат сопствените погранични контроли кон земјите кои не се членки на ЕУ, вклучувајќи ги пријателските земји и трговските партнери. Оваа можност ја загрижува Полска, која би претпочитала поотворена граница со Украина; и Унгарија, која сака да ги задржи врските со етничките унгарски малцинства во Србија и Украина; и Романија, која е поврзана со јазикот и историјата со Молдавија; и Литванија, која стравува за нејзините соседи, Калининград и Белорусија.

Полска лобира во ЕУ да ја задржи отворена, долгорочната можност за членство на Украина, во најмала рака. Сепак, која било шема за извлекување на земјите од Заедницата на независни држави (која настана по распаѓањето на Советскиот сојуз) од сферата на влијание на Русија и нивно вклучување во сферата на влијание на ЕУ, ќе мора да вклучува некои многу добри идеи, а воопшто не е јасно какви би можеле да бидат тие.

Русија сериозно не сака да се вклучи во ЕУ, и покрај тоа што нејзините политичари преку коментарите во јавноста, понекогаш флертуваат со идејата. Таа нема што да добие од понатамошната Европска интеграција, бидејќи немаат ништо директно да продадат на европскиот единствен пазар освен гас, за што би ги претпочитале националните пазари. Доколку ЕУ некогаш воопшто започне да зборува за членство на Украина или Белорусија или Молдавија, тешко е да се замисли дека Русија ќе стои настрана незаинтересирано.

Преземено од:

The Economist, November 22 – November 28 2003

ЗАЕДНО ВО КЛУБОТ

Иако сите членки на ЕУ гласно ја поддржуваат желбата за ново проширување, многумина од нив, тивко, се помалку од ентузијастички

Се чини дека секоја година, претставува историска година за Европа. Меѓутоа, 2004 година сигурно ќе се квалификува за тоа. Следниот мај, осум поранешни комунистички централно и источноевропски земји (заедно со Кипар и Малта) ќе влезат во Европска унија. Повторното обединување на континентот што речиси половина век беше поделен со “железната завеса” ќе биде навистина момент за паметење.

Како што се објаснува во нашиот преглед на ова прашање, новите земји се големи ентузијастички да “се придружат на Европа”. Сите спроведоа референдуми на кои се одобри нивниот влез со големи маргини. Имајќи ги предвид таквите “надуени” очекувања, големиот ризик е тоа што истите нема да бидат подготвени за ригорозното членство во ЕУ и тоа ќе ги поткопа нивните големи надежи. Сепак, како и со голем број клубови, оние кои се најмалку подготвени да се справат со проширувањето, веројатно, воопшто нема да бидат нови членки; тие ќе бидат етаблирани членови кои премногу се држат до нивните традиционални начини.

Навистина, иако сите членки на ЕУ гласно, но сепак само вербално ја поддржуваат желбата за ново проширување, многу од нив тивко се помалку од ентузијастички. Шпанија, Португалија и Грција се загрижени поради можното губење на пари, бидејќи субвенциите на ЕУ и регионалната помош ќе се пренасочат кон исток. Сепак, најголемата загриженост се чувствува во некои од првите шест земји кои го основаа клубот во 1957 година. Тие веќе долго време се загрижени дека, кажано во бриселски жаргон, проширувањето ќе биде во конфликт со продлабочувањето: со други зборови, со проширувањето на членството на ЕУ, на клубот ќе му биде потешко да постигне целосна интеграција и “се потесна унија”.

Ова е позадината врз која треба да се проценат неодамнешните гласини од Париз и Берлин за формирање на некој вид унија меѓу Франција и Германија. Со оглед на тоа што овие земји се наоѓаат среде тешки преговори за нацрт уставот на ЕУ, се чини дека гласините засега се многу тактични. Кога Јошка Фишер, германскиот министер за надво-

решни работи, ветува дека идејата за одење напред со авангарда од земји, доколку се покаже дека е невозможно да се оди напред со 25, “не е закана”, можеме да бидеме сигурни дека тоа е токму тоа. Французите и Германците всушност ги предупредуваат оние кои ќе го “претресуваат” текстот на уставот, или земјите кои можеби нема да ратификуваат што и да излезе од тоа, дека тие можеби ќе реагираат така што ќе продолжат понатаму во помала група.

Меѓутоа, дали таквата закана навистина е толку загрижувачка? Во најголем број аспекти, одговорот е не. За почеток, гласините за целосна франко-германска унија се во голема мера измислени. И покрај неодамнешниот интензитет на односите меѓу двете земји, односно заедничкиот пристап кон војната во Ирак, неформалните разговори за одредени идеи (заедничко државјанство или заедничка администрација) и интересите на некои лица во германската и француската политичка елита, жителите на двете земји ниту оддалеку не се подготвени за ваков чекор. Заканите “од кои се смрзнува крвта во жилите” за обединување во голема мера се блеф - барем засега.

Тврдокорни трговци

Сепак, зад празната реторика се крие посериозно прашање. Во разнобојниот клуб од 25, наскоро 27 или 28, земјите-членки не можат да се надеваат дека имаат исти цели. Дури и во ЕУ од 15 земји, некои се во монетарната унија, а некои не; некои се во шенген зоната, а други не; некои се во запад-

ни одбранбени клубови, некои не. Ваквата Европа, составена од различни групи кои се движат во различни правци и со различна брзина доби многу етикети: концентрични кругови, засилена или структурна соработка, флексибилност, две брзини, тврдокорни и периферни, пионери или авангарди.

Во разнобојниот клуб од 25, наскоро 27 или 28, земјите-членки не можат да се надеваат дека имаат исти цели. Дури и во ЕУ од 15 земји, некои се во монетарната унија, а некои не; некои се во шенген зоната, а други не; некои се во западни одбранбени клубови, некои не. Ваквата Европа, составена од различни групи кои се движат во различни правци и со различна брзина, доби многу етикети: концентрични кругови, засилена или структурна соработка, две брзини, тврдокорни и периферни, пионери или авангарди

Иако многумина, можеби ќе бидат изненадени од сите фрази кои се чини дека означуваа статус на прва и втора класа, или се чини дека воведуваат нови поделби во Европа, концептот позади овие етикети не е вродено погрешен. Навистина, во ЕУ

со 25 или повеќе земји, идејата земјите да се здружуваат во различни формации е секако неизбежна. Да речеме, ако некои од првите шест земји сакаат подлабока интеграција, дури и до степен на формирање унија, останатите не треба да се обидат да ги спречат. Сепак, голем услов треба да биде инсистирањето на два широки принципи: недискриминација и отвореност.

Според првиот принцип, ниедно вакво формирање на клубови не смее да ги загрози постоечките закони на ЕУ, особено оние за слободна трговија во рамки на единствениот пазар. На пример, ако внатрешната група направи чекор напред кон даночна хармонизација или хармонизација на социјалното осигурување и сака да ги дискриминира оние кои се надвор од групата, тоа не смее да се дозволи. Според вториот принцип, помалите клубови мора да бидат отворени за сите, што значи дека земјите во нив не треба да им отежнуваат на другите да се зачленат. Тие треба да се формираат во рамки на ЕУ, а не надвор од нив. Европската комисија и Судот на правдата можат да ги спроведуваат овие принципи. Тогаш овие клубови во клубови - дури и еден ден франко-германската унија - не треба да заплашуваат.

Преземено од:

The Economist, November 22 – November 29 2003

МАКРОЕКОНОМСКАТА РАМКА ВО 2004 ГОДИНА

Макроекономските проекции и формулираните политики зацртани во Макроекономската политика за 2004 година се многу повеќе од конзистентен систем на бројки и активности, од едноставна причина што во нив се вградени очекувањата дека во наредниот период, ќе дојде до долгоочекуваното економско закрепнување

Вовед

Од своето осамостојување па до денес, Република Македонија помина низ еден тежок, долготраен процес на комплексни економски и политички реформи, насочени кон изградба на современо демократско општество со развиен систем на пазарна економија. Меѓутоа, во текот на транзициониот период, работите не се одвиваа онака како што посакувавме. Република Македонија беше погодена од повеќе надворешни шокови (трговски блокади, економски санкции врз соседни земји, вооружени конфликти), кои надополнети со одредени слабости при спроведувањето на структурните реформи, имаа свој негативен придонес врз динамиката на економскиот развој на земјата.

Во овој период, растот на македонската економија е под влијание на долгорочната (структурни реформи), како и на краткорочната компонента (тековна економска политика и надворешни шокови), кои во одреден момент имаат доминатно влијание и го определуваат интензитетот на економскиот развој. Па така, слабиот интензитет на структурните реформи, како и на процесот на приватизација, во средината на деведесеттите години детерминираа ниски стапки на раст во еден подолг временски период. За разлика од ова, порастот во периодот 1998-2000 година¹ беше исклучиво под влијание на краткорочната

компонента, односно одредени настани (реактивирање на топлата валавница, експанзија на текстилната индустрија, пораст на екстерната побарувачка од Косово и високата потрошувачка на нерезидентите во земјата), кои иницираа остварување на дотогаш највисоки стапки на пораст на Бруто домашниот производ.

Во втората половина од 2000 година, дојде до стабилизирање, па дури и намалување на интензитетот кај голем дел од овие фактори, што доведе до потиснување на основната движечка сила, а македонската економија повторно се најде под влијание на долгорочната ограничувачка компонента. Сето ова беше надополнето со влошување на политичко-безбедносната состојба во земјата, по што македонската економија западна во период на рецесија.

Стабилизирањето на економијата започна во 2002 година, додека остварените макроекономски резултати во 2003 година изразени преку пораст на БДП од 3%² и ниска стапка на инфлација од 1,2%,

д-р Димко Кокароски е Заменик министер за финансии на Република Македонија. Роден е во Варош, Прилеп. Дипломирал на Економскиот факултет во Скопје, каде ги завршува и пост-дипломските студии од областа на монетарно кредитните проблеми. Докторската дисертација од областа на монетарните финансии ја одбрал на Економскиот факултет во Прилеп во 1992 година. Кариерата ја започнува на Економскиот факултет во Прилеп како помлад асистент, при што од 1998 година е избран за редовен професор по предметите Монетарна економија, Девизен систем и Девизно работење. Покрај ова, ги извршувал и функциите: Продекан на Економскиот факултет во Прилеп, Ректор на Универзитетот "Св. Климент Охридски" во Битола, член на Советот на НБРМ, претседавач на Советот на надворешни членови, шеф на Катедрата за економија и развој. Автор е на повеќе од 50 научни и стручни трудови од областа на финансиите.

1) Во овој период, просечната стапка на раст на БДП изнесуваше 4,1%

2) Прелиминарна проекција

*) мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на министерството за финансии

претставуваат сигурен сигнал за крај на негативниот шок врз економијата и враќање на економската политика на нормален колосек.

Во наредниот период, Република Македонија ќе мора да постигне широк социјален консензус околу прашањето на современиот развоен концепт и конкретните чекори кои треба да се преземат за остварување на утврдените цели.

Економски политики во 2004 година

Во 2004 година, макроекономските политики ќе бидат насочени кон остварување на проектираниот економски раст. Одржувањето на здраво макроекономско опкружување и забрзувањето на структурните реформи претставуваат два најзначајни столба за унапредување на инвестиционата клима, за враќање на економскиот раст и за создавање нови работни места. Ова се основни предуслови и за подобрување на квалитетот на животот и намалување на сиромаштијата, со што ќе се зацврсти и социјалната и етничката кохезија.

Реален сектор

Согласно со проекциите, македонската економија во 2004 година ќе оствари пораст на БДП од 4%, при што еден од основните предуслови за остварување на посакуваната стапка на раст ќе биде воздржувањето на Владата од натамошно намалување на јавните расходи, додека буџетските корисници ќе бидат задолжени за целосно извршување на буџетот во делот на капиталните расходи. Ваквите политики во основа ќе иницираат зајакнување на домашната побарувачка која, заедно со поволната екстерна побарувачка ќе овозможи реален раст на БДП од 4%. Во овие рамки, јавната потрошувачка номинално ќе се зголеми за 1,2% додека реално ќе се намали за 1,6% во однос на претходната година. Истовремено, личната потрошувачка ќе оствари минимален пораст од 0,7%.

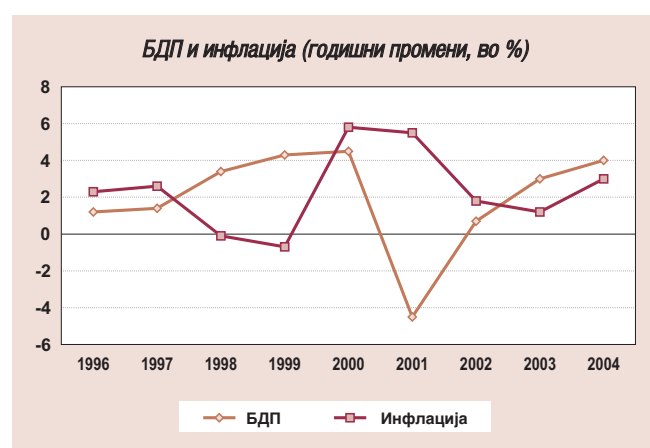
Оттука, порастот на домашната побарувачка во 2004 година ќе биде воден од силниот раст на инвестициите, при што, се очекува зголемување на јавните инвестиции за повеќе од 15% во однос на претходната година, кога извршувањето на капиталните расходи во буџетот беше исклучително слабо. Доколку се земе предвид предвидениот пораст на инвестициите во приватниот сектор, во 2004 година вкупните инвестиции ќе бидат пови-

соки за 12%. Зголемените инвестиции во основа ќе бидат генерирани од приватниот сектор и финансирани преку зголемување на домашното штедење, пораст на девизните пласмани на банките кон приватниот сектор како резултат на повлекување на девизните депозити на комерцијалните банки во странство, како и од најавените странски директни инвестиции (деновиве веќе бевме сведоци на ефектуирање на дел од нив).

Табела 1: Придонес кон стапката на раст

	2002	2003	2004
Бруто домашен производ	0,7	3,0	4,0
Финална потрошувачка	4,1	1,0	0,2
Финална потрош. на домаќинства	4,9	2,2	0,5
Финална јавна потрошувачка	-0,8	-1,2	-0,3
Бруто-инвестиции	3,5	0,5	2,2
Инвестиции во основни средства	2,1	0,0	2,0
Пораст на залихи	1,5	0,5	0,2
Извоз на стоки и услуги	0,1	10,6	4,7
Извоз на стоки	-1,0	8,1	3,4
Извоз на услуги	-0,3	2,1	1,3
Увоз на стоки и услуги	7,0	9,3	3,1
Увоз на стоки	6,4	6,8	2,3
Увоз на услуги	0,5	2,4	0,8
Нето извоз	-6,9	1,4	1,6

Извор: Пресметки врз основа на податоците од заводот за статистика

Извор: Државен завод за статистика

Како еден од основните постулати на макроекономската политика, во 2004 година ќе продолжи политиката на ниска и стабилна инфлација, при што е предвидено зголемување на просечната стапка на инфлација од 1,2% во 2003 година на

2,8% во 2004 година, со пренесена инфлација од претходната година од 1%. Зајакнувањето на водечките индустриски сектори ќе доведе до прекинување на дефлационите тенденции на цените на производителите на индустриски производи кои беа особено изразени во прехранбената индустрија, чии производи имаат и најголемо учество во индексот на трошоците на живот.

Во 2004 година, ќе изостане и влијанието од апресијацијата на денарот во однос на САД \$, бидејќи оценките на економските аналитичари предвидуваат задржување на постојното ниво на американскиот долар во однос на еврото. Проекциите за намалување на инфлацијата во земјите членки на ЕУ, исто така, ќе го елиминираат надворешниот инфлаторен притисок кој може да дојде од увозните цени. Ова се однесува и на цената на суровата нафта, која, согласно со проценките на меѓународните експерти, нема драстично да се промени, односно ќе остане на нивото од 2003 година. Оттука, инфлацијата во најголем дел ќе биде креирана од домашни фактори, пред се, како резултат на заживувањето на домашната побарувачка.

Фискален сектор

Намалувањето на даночното оптоварување, натамошната контракција на расходите (но, овојпат со помал интензитет во однос на претходната година), како и поддршката на структурните реформи претставуваат основи на кои ќе се темели фискалната политика во 2004 година.

За постигнување на овие цели, дефицитот на Централниот буџет е позициониран на ниво од 0,9% од БДП, додека дефицитот на општиот владин буџет³ ќе изнесува 1,5% од БДП. Разликата од 0,6% од БДП претставува предвиден дефицит на Фондот за магистрални и регионални патишта, наменет за инвестиции во инфраструктурни објекти. Целта на вака поставените фискални таргети е постигнување на основната среднорочна цел на политиката на јавни финансии за постепена фискална консолидација и сведување на буџетскиот дефицит на општиот владин буџет на ниво од околу 1% од БДП.

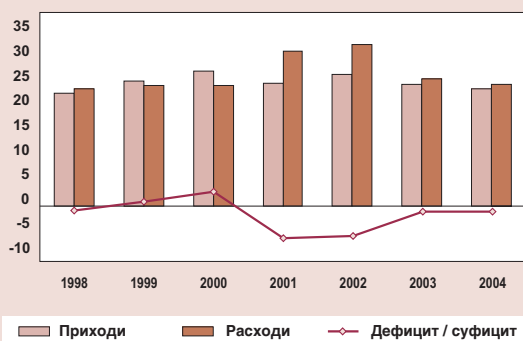
Проекциите на буџетските приходи се базирани на претпоставките за неменување на даночната политика, односно даночните стапки. Притоа, како резултат на интензивирањето на економските активности и зајакнувањето на даночните бази, надополнето со подобрена наплата на јавните давачки, вкупните приходи на Централниот буџет во 2004 година ќе бидат повисоки за 2,6% во споредба со минатата година. Зголемување на приходите се очекува речиси кај сите даноци, со исклучок на царините каде што е предвидено 9% намалување на приходите, иницирано од влезот на Република Македонија во Светската трговска организација и Договорот за стабилизација и асоцијација, кои повлекуваат одредени обврски во поглед на намалување на царинските стапки за одделни производи.

Расходната страна на Буџетот за 2004 година е конципирана да овозможи финансирање на расходите за непречено извршување на функциите на државата и реализирање на програмите во областа на образованието, културата, здравството и земјоделството, со истовремено обезбедување поддршка на социјалните аспекти на структурните и административни реформи, пензионерите, невработените и социјално загрозените, како и продолжување со редовната отплата на обврските на државата заради понатамошно јакнење на довербата од страна на домашната и странската јавност.

Дејан Рунтевски е раководител на Одделението за развојна политика во Секторот за макроекономска и развојна политика на националната економија. Дипломирал на Економскиот факултет во Скопје во 1999 година, насока Деловна (бизнис) економија - Надворешна трговија. Истата година ги запишува постдипломските студии на Економскиот институт во Скопје од областа на Меѓународната економија. Учествовал на повеќе семинари во земјата и во странство. Активно го владее англискиот и рускиот јазик. Во моментот е Заменик на главниот и одговорен уредник на Билтенот на Министерството за финансии.

Приходи и расходи на Централен буџет (% од БДП)

Извор: Министерство за финансии

3) Централен буџет + фондови (General Government)

Централен буџет	2003*	2004
Вкупни приходи	55.623	57.065
Даночни приходи	51.041	52.785
Неданочни приходи	3.946	3.730
Капитални приходи	508	550
Странски донации	0	0
Вкупни расходи	58.181	59.464
Тековни трошоци	52.247	53.301
Капитални трошоци	5.521	6.613
Трошоци поврзани со кризата	413	0
Дефицит	-2.558	-2.399

*) Оценка
Извор: Министерство за финансии

Во таа насока, се предвидува зголемување на буџетските расходи за 2,2% во однос на 2003 година, при што, разбирливо, најголемо зголемување е предвидено во делот на капиталните расходи. Порастот кај оваа категорија на расходи изнесува 19,8% со основна цел зајакнување на развојната компонента на буџетот. За разлика од претходната година кога реализацијата на капиталните расходи беше исклучително ниска, во 2004 година ќе бидат преземени мерки за нивна навремена и целосна реализација.

Во 2004 година, макроекономските политики ќе бидат насочени кон остварување на проектираниот економски раст. Одржувањето на здраво макроекономско опкружување и забрзувањето на структурните реформи претставуваат два најзначајни столба за унапредување на инвестиционата клима, за враќање на економскиот раст и за создавање нови работни места

При пресметките на буџетските расходи за 2004 година, беа вградени и претпоставките за замрзнување на номиналните плати во јавната администрација, како и планираното 4% линеарно намалување на бројот на вработени во јавниот сектор. Бруто заштедите од рационализацијата на јавната администрација се проценуваат на околу 600 милиони денари, при што, добар дел од нив ќе биде неутрализиран со планираните мерки за спроведување на Рамковниот договор, како и предвиденото реструктурирање на Армијата на Република Македонија во насока на нејзината НАТО интеграција.

Финансирањето на буџетскиот дефицит во најголем дел ќе биде од домашни извори преку повлекување на депозитите на државата од банкарскиот

систем и емитување на краткорочни државни хартии од вредност. За разлика од минатото, овојпат товарот на финансирање во поголем дел ќе го понесе предвиденото издавање на трезорски записи, чија прва емисија се очекува на почетокот на 2004 година.

Екстерен сектор

Одличните перформанси на отделните индустриски сектори (производството на челик и челични лимови, феросилициум и фероникел) кои, всушност, беа носители на економскиот раст во 2003 година, се очекува да продолжат и во наредната година. Како резултат на јакнењето на екстерната побарувачка во земјите кои се главни трговски партнери на Република Македонија, надворешнотрговската размена во 2004 година ќе забележи одредено зголемување, при што извозот на стоки ќе оствари пораст од 9,2%, додека извозот на услуги ќе порасне за околу 14%, со истовремено зголемување кај увозот на стоки од околу 4% и увозот на услуги од 8%. Во прилог на ваквите очекувања говорат и оценките на светските аналитичари кои, без исклучок, предвидуваат натамошен пораст на берзанските цени на главните македонски извозни производи (челик, челични лимови, никел и сл.), како и најавеното укинување на заштитните царини за челикот од страна на Владата на САД, со што се проширува постојниот пазар и се дава можност за натамошна експанзија на македонската челична индустрија.

- во милиони САД долари	2003*	2004**
Тековна сметка	-286	-311
Трговски биланс (фоб)	-787	-757
Услуги, нето	-19	1
Доход, нето	-34	-69
Трансфери, нето	554	514
Капитална и финансиска сметка	206	279
Капитална сметка, нето	-2	0
Финансиска сметка	209	279
Заеми и кредити	142	141
Директни инвестиции	56	133
Валутни и депозити	11	5
Грешки и пропусти	95	63
Вкупен биланс	16	31
Финансирање	-16	-31
Нето девизни средства	-27	-31
Промени во довтасани, неплатени обврски	11	0

*) Оценка
) Проекција

Ваквите движења ќе условат намалување на надворешно-трговскиот дефицит за 2 процентни поени во однос на 2003 година, при што истиот ќе биде позициониран на ниво од 15% од БДП, што во услови на намалување на официјалните трансфери ќе предизвика задржување на постојното ниво на дефицитот на тековната сметка во висина од 6% од БДП. Во доменот на тековните и капитално-финансијалните трансакции, истите ќе се одвиваат во услови на висок степен на либерализација, се разбира, во согласност со Законот за девизно работење.

Монетарен сектор

Одржувањето на ценовната стабилност ќе биде основна цел на монетарната стратегија и во 2004 година, поради што Народната банка на Македонија ќе продолжи да ја ориентира монетарната политика кон таргетирањето на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото. Трендовите на индексот на реалниот ефективен девизен курс не наведуваат на постоење на проблем со конкурентноста.

Внимателно избалансираната комбинација на монетарната и фискалната политика во 2004 година ќе овозможи задржување на постојното ниво на релаксираност на монетарната политика, што ќе доведе до задржување, па дури и благо намалување на активните каматни стапки на комерцијалните банки. Имајќи ја предвид релативната зависност на корпоративниот сектор од кредитната поддршка на банките, проектираниот раст на македонската економија ќе биде поткрепен и со зголемување на кредитите кон недржавниот сектор во висина од околу 9%.

Согласно со проекциите, во 2004 година меѓугодишниот пораст на паричната маса M2 - денарски дел ќе изнесува 11,6%, а се очекува и продолжување на растечкиот тренд на депозитниот потенцијал на банките, при што е предвидено зголемување на вкупните депозити на приватниот сектор од 13,7%.

Имајќи ја предвид адекватната месечна покриеност на увозот (еквивалентна на 4 месечен увоз), се предвидува умерен пораст на бруто девизните резерви на Република Македонија од околу 25 милиони САД \$. Зголемената понуда од побарувачка за девизи на домашниот девизен пазар ќе произлезе од зголемениот извоз, перцепцијата на економските субјекти за стабилен девизен курс на денарот во 2004 година, како и трансформација на дел од девизните средства пласирани во странски банки во девизни кредити пласирани во националната економија.

Порастот на домашната побарувачка во 2004 година ќе биде воден од силниот раст на инвестициите, при што, се очекува зголемување на јавните инвестиции за повеќе од 15% во однос на претходната година, кога извршувањето на капиталните расходи во буџетот беше исклучително слабо

Заклучок

Спроведувањето на сите овие структурни мерки наведени во програмата, ќе доведе до подигнување на долгорочните одржливи стапки на раст на македонската економија. Решавањето на горливиот проблем на високата невработеност, намалување на сиромаштијата и подигнување на животниот стандард, неминовно бара остварување на подинамичен економски раст, кој за македонската економија во просек, не би требало да биде понизок од 5%.

Во таа насока, макроекономските проекции и формулираните политики зацртани во Макроекономската политика за 2004 година се многу повеќе од конзистентен систем на бројки и активности, од едноставна причина што во нив се вградени очекувањата дека во наредниот период, ќе дојде до долгоочекуваното закрепнување, заживување на економската активност и остварување на посакуваните стапки на економски раст.

АНАЛИЗА НА РИЗИК - НОВ ПРЕДИЗВИК ВО ЦАРИНСКОТО РАБОТЕЊЕ

Раководењето со ризикот е основен принцип на современите царински контролни методи. Ова овозможува пооптимално користење на царинските ресурси со можни заштеди на ресурси, без тоа да се одрази на ефикасноста на контролите.

Љубомир Михајловски е роден во 1954 година. Завршил Правен факултет во Скопје, а своето работно искуство го започнал во Министерството за внатрешни работи. Работата ја започнал како инспектор за економски криминал, потоа инспектор за наркотици, раководител на регионална полиција и раководител на борбата против криминалот во градот Скопје. Подоцна, Михајловски е назначен за Помошник за оперативни прашања, а потоа станува Потсекретар во Министерството за внатрешни работи за јавна безбедност. Од декември 2002 година Михајловски е директор на Царинската Управа на Македонија, а пред започнување на обавување на оваа функција има положено државен правосуден испит.

Секоја организација, како и самата организациона изведба, има полза од примена на стратегијата за управување со ризик. Управување со ризик во секоја организација се состои од добро дефинирани чекори кои даваат поддршка при донесување на одлука придонесувајќи кон подобар увид во потенцијалните ризици и нивното влијание. Прифаќањето на управување со ризик како организациона филозофија од страна на царинската управа е многу важно бидејќи обезбедува подобрувања во ефикасноста и ефикасноста на царинската управа како целина. Може да се примени во речиси секоја ситуација при донесување на одлука.

Светската Царинска Организација го дефинира управувањето со ризик како систематска примена на постапки и практики за управување давајќи и на царинската управа неопходни информации кои се однесуваат на движења или пратки кои претставуваат ризик. Ова е неопходно бидејќи основна задача на царинската управа е контрола на движењата или стоките преку националните

границы и усогласување со националните закони. Филозофијата за управување со ризикот ѝ овозможува на царината ефективно спроведување на клучните одговорности, како и организација на нивните извори и нивно распоредување на начин кој ја подобрува севкупната работа.

Ваквиот пристап има потенцијал радикално да ја подобри ефективностата и ефикасноста и значајно да помогне при распоредување на вниманието и ресурсите кон поважните области на ризик. Управување со ризик не треба да се измеша со “проценка на ризик” кој се состои од серија технички процеси кои имаат цел да идентификуваат и квантифицираат индивидуални ризици.

Во минатото, управување со ризик се сметало за процес кој се користел само од страна на високо развиените царински управи со автоматизирани и потполно компјутеризирани системи. Ова е погрешно сфаќање бидејќи програмите за управување со ризик се релевантни за сите царински управи.

Ефективното управување со ризик функционира во сите организации, со рачна или автоматска примена, движејќи се од тактички до стратешки пристапи; може да се примени во речиси секоја ситуација при донесување на одлука. За ефективно управување со ризик потребно е раководството и вработените да ја разберат природата на ризиците во нивните работни околини и на систематски начин да ги идентификуваат,

*) мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на министерството за финансии

анализираат, проценат, набљудуваат и прегледаат овие ризици. Овој процес му овозможува на раководството и вработените ригорозна и одбрамбена алатка која ќе помогне при донесување одлуки.

Користа од управување со ризик за царинските управи може да се категоризира на следниов начин:

- Достигнување на организациони цели;
- Подобрени процеси на управување;
- Подобрен јавен и деловен профил;

Користа која произлегува од овие категории вклучува:

- Подобра употреба на постоечките ресурси, или можност за работа со помалку ресурси;
- Ресурси посветени на поризични области;
- Зголемено олеснување, проток на стока и внатрешна инвестиција

Царинските управи функционирајќи во модерната глобална економија се соочени со комплексни предизвици. Основните одговорности се состојат од обирање на приход и заштита на општеството, но важно е овие задачи да се изведуваат ефективно и ефикасно паралелно со олеснувањето на протокот на стоката. Царинските раководители треба да дадат поголем учинок со користење на исти (непроменети) или со помали извори. Вакви промени бараат од нас прифаќање на комплетно нов пристап во управување со царинската работа и развој на нови стратегии. Традиционалните царински методи на контрола, засновани на процентот и критериумот за случајна селекција, повеќе не ги исполнуваат нашите деловни цели и очекувања.

Повеќето би се согласиле дека има потреба за прогресивно имплементирање на систем на “разузнавачка контрола” каде ризиците се проценети и каде се распоредени соодветни ресурси за исполнување на предизвикот. На прв поглед овој пристап делува логичен и достапен, но имплементација на “раководството на ризик” влијае врз сите аспекти и функции на царинската работа.

Преземањето на првите чекори кон воведување на управување со ризик за царинските управи може да делува како недостижна и комплексна задача, но бенефициите кои ги дава ваквиот начин на работа ќе им помогне на царинските управи во исполнување на националните владини цели.

Во минатото, заради воведување на процеси на управување со ризик, царинските управи имаа за цел да ги поделат нивните методи на испорака во одделни делови. На пример, со унапредување на високо технички режими за “проценка на ризик, профилирање и целење” при проток на патници и стока, или пак со примена на одреден број специфични мерки за управување со ризик во врска со Кјото Конвенцијата. Ова се првите чекори и правата помош за формирање на основи на режими на успешно управување со ризик. Важно е Директорите на царинските управи, вишите раководители и севкупниот царински персонал да разбере дека управувањето со ризик влијае врз сите области на царинското работење и не би требало да се ограничи на серија едноставни постапки.

Искуството од царинските управи каде управувањето со ризик е веќе во функција е многу позитивно. Во повеќето случаи за потполна имплементација потребни се неколку години. Работата не е лесна и многу проблеми сеуште се решаваат *ad hoc* со унапредување и развој на работата, но од-

Управување со ризик не треба да се измеша со “проценка на ризик” кој се состои од серија технички процеси кои имаат цел да идентификуваат и квантифицираат индивидуални ризици.

реден број земји и Директорите на царинските управи, за прв пат, се во можност да им покажат на владините министри дека тие можат да:

- Квантифицираат ризик со употреба на научни методи;
- Управуваат со ризик со разместување на персоналот за воочување на најризичните области при што протокот на легалната трговија се одвива слободно;
- Значајно да ги зголемат приходите.

Реакцијата на вработените кон новите иницијативи не секогаш е позитивна. Така на пример, царинските службеници се гордеат со своето право за откривање на високо ризични патници и пратки на стока со примена на вештини и искуства стекнати во текот на многуте години. Поради тоа, постои витална потреба вишите раководители внимателно да управуваат со процесите кои се однесуваат на воведувањето на управувањето со ризик. Традиционалните царински вештини и способности би требало да допринесат како интегрален дел во процесот на управување со ризик. Во овој поглед

важно е сиот релевантен кадар во потполност да се вклучи и информира за сите достигнувања.

Важни се и пропратните услуги за ефективно управување со ризик како што се информативната технологија и пропратната инфраструктура, канцелариските објекти, обуката и други услуги. Овие извори се неопходни за модификација на службите за испорака со оперативни функции во текот на воведување на стратегијата за управување со ризик.

Стратешките планови и плановите за управување треба да ги земат во предвид инфраструктурните промени и клучните пресвртници за воведување на управување со ризик. Раководителите треба да го набљудуваат успехот на новите иницијативи во режимот за управување со ризик, начинот на кој иницијативите се воведени и повремено да поднесуваат извештај за претходно идентификувани реални цели.

Употребата на управување со ризик му помага на јавниот сектор да ги детектира областите со најголем потенцијал за појава и остварување на ризик, и му дава поддршка на раководството при ефективно распоредување на ограничени ресурси.

Со цел да се поттикне управувањето со ризик во денешната меѓународна клима, царината мора да обезбеди пристап до клучните информации и разузнавачки податоци за луѓето и стоката. “Трговските информации” се анализирани на ефективен начин, а исходот е ефикасно управуван преку клучните врски со увозниците, извозниците, шпедитерите и превозниците. Многу е важно царинските управи активно да придонесат во националните безбедносни стратегии и во плановите за унапредување и развој на соодветни ефективни стратегии за управување со ризик.

Управување со ризик е логичен и систематичен метод на идентификување, анализа и раководење на ризици. Управувањето со ризик може да се поврзе со сите активности, функции и процеси во организацијата и овозможува организацијата да ги искористи предностите и да ги намали потенцијалните загуби.

Управување со ризик успешно се применува во приватниот сектор во рамките на осигурувањето, банкарството, трговијата и индустријата каде овој пристап создава можности за подобрување на деловните резултати. Употребата на управување со ризик му помага јавниот сектор да ги детектира

областите со најголем потенцијал за појава и остварување на ризик, и му дава поддршка на раководството при ефективно распоредување на ограничени ресурси.

При раководење со ризик мора да се постигне рамнотежа помеѓу трошоците и бенефициите. Потребни се критериуми за да се одлучи што создава прифатливо, а што неприфатливо ниво на ризик. При тоа, правните основи за примена на управување со ризик од страна на Царината се дадени во Стандардите од Глава 6 од Генералниот Анекс од ревидираната Кјото Конвенција.

Примената на управување со ризик ја подобрува ефективноста и ефикасноста на царинската работа при собирање на приход и заштита на општеството. Управување со ризик има позитивно влијание врз сите царински активности и одговорности, вклучувајќи собирање на приход, воведување на трговското начело, обезбедување на јавна безбедност и олеснување на трговијата за правите трговци, патниците и превозниците. Царинските управи би требало да го применуваат управувањето со ризик за генерална и општа безбедност и во подготовка на работата при планирање на стратегијата и поддршката.

За Царинската управа, соработката помеѓу Царината и трговијата е предност бидејќи го подобрува знаењето за трговските процеси. Поголемото знаење и разбирање на условите на меѓународната трговија значи поефективно управување со ризик. Помошта на легалната трговија во процесите на управување со ризик обезбедува значајни бенефиции и за Царинската управа и за трговските организации. Имено, за Царинските управи соработката со трговците обезбедува вредни информации врз основа на кои може да се оствари заштеда на ресурси. За возврат, трговците со добар и невремен извештај за својата активност може да очекуваат помала царинска интервенција.

За Царинските управи секогаш постои елемент на ризик при олеснување на протокот на лица и стока. Контролите кои треба да се преземат за да се овозможи усогласување со законите и одредбите во Царината треба да се пропорционални со ниво-то на проценетиот ризик.

Царинските управи треба да обезбедат олеснување на целиот проток на стока, превозни средства и лица истовремено одржувајќи неопходен степен на контрола над истите. Царинските управи треба да се стремат кон воспоставување и одржување на

разумна рамнотежа помеѓу обезбеденото спроведување и намалените трошоци за трговијата и јавноста. Не треба да постои судир помеѓу олеснувањето и контролата. Со добро раководење, можно е олеснувањето да доведе до зголемен успех во контролната постапка.

Селекцијата на стоката, превозни средства или документи за преглед би требало да се заснова на профили на ризик за воочување на специфични трансакции. Вакви постапки кои се базираат на селективност би требало да овозможат случајна селекција заснована на статистички примери или податоци со кои располага службеникот врз основа на искуство или интуиција. Истовремено, нивото на ризик се одредува во контекстот на приоритетите на Царинските управи на пример, дали приоритет е наплата на царина и давачки или проверка на ограничувања и забрани или друга идентификувана специфична област.

Изборот на лица/компани за ревизија исто така треба да се заснова на профили на ризик. Контролите би требало да се изведуваат за проверка на документи во поглед на вредноста, потеклото, тарифното распоредување, ослободување од давачки, итн. Во зависност од профилот на ревизорот и неговата работа (на пример, вид на работа, стока, приход итн.) контролата може да се изведува врз постојана, циклусна или повремена основа.

Царинските управи се поддржани за примена на контроли засновани на раководењето со ризикот и техниките за утврдување на профили како средство за одредување на операторите/лицата кои можат да користат поголемо олеснување, наспроти операторите/лицата за кои треба поголема контрола.

Раководењето со ризикот е основен принцип на современите царински контролни методи. Ова овозможува пооптимално користење на царински-

Помошта на легалната трговија во процесите на управување со ризик обезбедува значајни бенефиции и за Царинската управа и за трговските организации.

те ресурси со можни заштеди на ресурси, без тоа да се одрази на ефикасноста на контролите. Една од бенефициите е ослободување на трговијата/јавноста од претерани бирократски ограничувања.

Постапките засновани на техниките на раководењето со ризикот ги насочуваат контролите во местата на висок ризик каде поголемиот дел стоки/лица претежно слободно се пропуштаат од страна на царинската служба.

АНАЛИЗА НА ДЕВИЗНИОТ КУРС НА НАЦИОНАЛНАТА ВАЛУТА БАЗИРАНА НА “BIG MAC” ИНДЕКСОТ

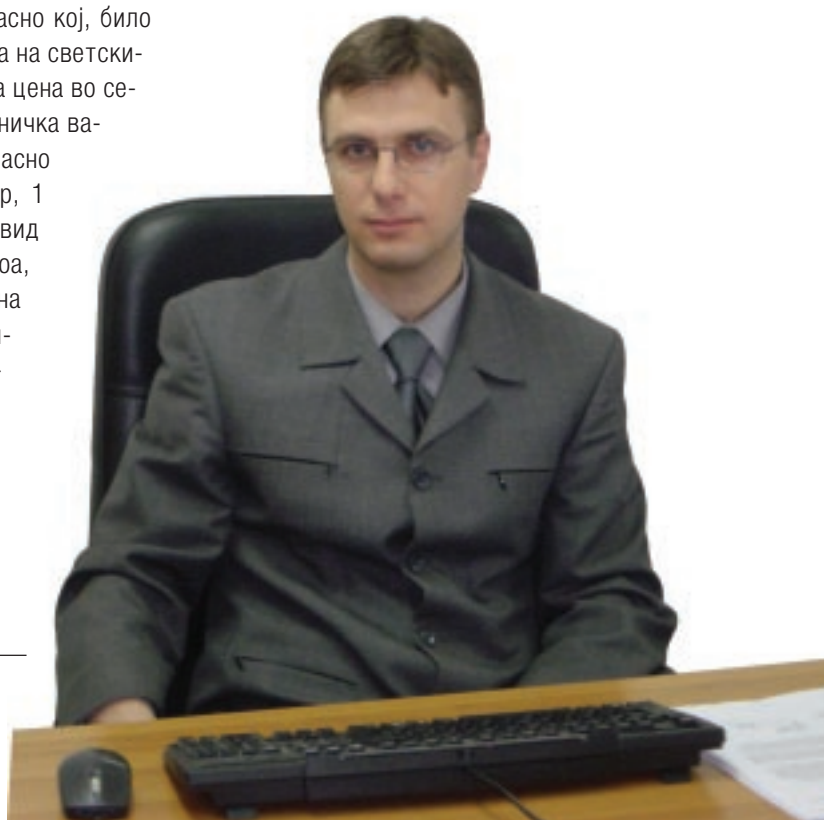
Една упростена анализа на нивото на девизниот курс претставува изработката на т.н. “Big Mac” индекс кој се пресметува за 120 земји. Користењето на овој индекс за компаративна анализа се заснова на теоријата на Паритет на куповната сила (Purchasing power parity - PPP)

Ѓорги Гоцков е раководител на Секторот за макроекономска и развојна политика на националната економија во Министерството за финансии. Роден е 07.06.1973 година во Валандово. Економски факултет завршува во Скопје во 1996 година насокa “Финансиско сметководствен менаџмент”. На крај е со магистерските студии од областа “Монетарна економија” на Економскиот факултет во Скопје. Во Министерството за финансии е од средината на 2003 година, а претходно работел во Народна банка на Република Македонија во Дирекцијата за истражување. Учествовал на повеќе семинари, обуки и курсеви од областа на макроекономијата во земјата и странство. Автор е на неколку трудови од областа на истражувачката дејност.

Прашањето за “соодветното” ниво на девизниот курс на секоја валута е комплексно и бара подлабоки и подетални економски и економетриски анализи (пресметка на реален ефективен девизен курс, Balassa-Samuelson ефект, утврдување на долгорочно рамнотежно ниво, анализа на екстерна и интерна рамнотежа итн). Една упростена анализа на нивото на девизниот курс претставува изработката на т.н. “Big Mac” индекс кој се пресметува за 120 земји. Користењето на овој индекс за компаративна анализа се заснова на теоријата на Паритет на куповната сила (Purchasing power parity - PPP). Во основата на оваа теорија се наоѓа т.н. “закон на една цена”, согласно кој, било која стока што се разменува на светскиот пазар се продава по иста цена во секоја земја изразена во заедничка валута. Со дуги зборови, согласно оваа теорија со, на пример, 1 долар може да се купи ист вид на стоки во сите земји. Со тоа, PPP претставуваат стапки на конверзија со кои се изразува куповната сила на различни валути преку елиминирање на разликите во ценовните нивоа помеѓу земјите.

Согласно ваквата теорија, на долг рок, девиз-

ниот курс би требало да се движи кон ниво кое ги изразува цените на идентична кошничка на стоки и услуги во секоја земја. Една таква кошничка претставува McDonalds-овиот сендвич Big Mac, при што Big Mac PPP претставува девизен курс кој ги изразува цените на хамбургерите во различни земји со оние во Америка. На пример, доколку цената на хамбургерот во Франција е 2,8 Евра, а во САД 2,2 долари, тогаш PPP за хамбургерот помеѓу Франција и САД изнесува $2,8/2,2 = 1,3$, што значи дека за секој долар потрошен за хамбургер во САД, 1,3 Евра би требало да бидат потрошени во Франција за да се добие истиот

*) мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на министерството за финансии

квантитет и квалитет, односно истиот обем на хамбургер. Или, доколку цената на хамбургерот во САД е 6 долари, а девизниот курс фунта/долар изнесува 0,5, тогаш согласно “законот на една цена”, цената на хамбургерот во Велика Британија треба да изнесува 3 фунти. Доколку хамбургерот се продава по повисока цена од 3 фунти, тогаш постои можност да се купува хамбургер во САД и да се продава во Велика Британија, и на тој начин да се остварува профит. Ваквата активност ќе предизвика зголемување на цената на хамбургерот во САД и намалување во Велика Британија, при што процесот ќе продолжи се додека не се исполни “законот на една цена”. На тој начин, споредувањето на PPP добиен на горниот начин со фактичките девизни курсеви, претставува една упростена анализа која покажува дали одредна валута е потценета, или преценета.

Анализата на цената на McDonalds-овиот Big Mac во различни земји покажува дека најскап е хамбургерот во Исланд (5,79 САД долари), Норвешка (5,51 САД долари) и Швајцарија (4,59 САД долари). Од друга страна, најевтини хамбургери има во Кина (1,2 САД долари) и Русија (1,32 САД долари). Република Македонија, според цената на McDonalds-овиот Big Mac (1,7 САД долари) се наоѓа во долниот дел од табелата. Споредено со земјите од регионот, цената на хамбургерот во Република Македонија е пониска отколку во Србија, Хрватска, Словенија, Словачка, Чешка и Унгарија, но повисока отколку во Бугарија и Полска.

Преценетост/потценетост на националната валута врз основа на “Big Mac” индексот

	Big Mac цени		Пресметан PPP	Фактички девизен курс ¹	Отстапување (во %)
	во локална валута	во долари			
САД	2,71	2,71			
Евро зона	2,71	2,97	1,0	0,91	10
Јапонија	262	2,19	96,7	120	-19
Швајцарија	6,3	4,59	2,3	1,37	69
Македонија	95	1,7	35,1	55,8	-37
Словенија	480	2,26	177,0	212	-17
Чешка	56,57	1,96	20,9	28,9	-28
Хрватска	14,9	2,17	5,5	6,87	-20
Србија	105	1,77	38,7	59,2	-35
Словачка	66	1,76	24,4	37,4	-35
Унгарија	490	2,18	181,0	224	-19

1/ Се однесува на 22 април 2003 година.

Согласно ваквите податоци, анализирано само од аспект на еден производ, Исланд, Норвешка и Швајцарија имаат најпреценети валути, додека Кина и Русија најпотценети валути. Така, валутата на Кина според овој индикатор е потценета за 56%, додека валутата на Швајцарија е преценета за 69% во однос на доларот. Понатаму, просечната цена на “Big Mac” во евро зоната е идентична со онаа во Америка, што укажува дека PPP на еврото изнесува 1 долар. При тековен девизен курс од 1,10 долари за едно евро, произлегува дека еврото е 10% преценето.

Исто така, анализата покажува дека најголем број од земјите во развој имаат потценети валути во однос на американскиот долар за 30-50%. Исклучок претставува валутата на Јужна Кореја чиј девизен курс во однос на доларот е на нивото на неговиот Big Mac PPP, што пак, од друга страна укажува дека таа е преценета во однос на валутите на останатите земји во развој.

Значи врз основа на цената на хамбургерот, како репрезент на трошоците на животот, може да се заклучи дека цените на добрата и услугите во нашата земја воглавно се пониски во споредба со цените изразени во иста валута во другите земји, што укажува дека, од аспект на паритетот на куповната сила, не постои преценетост на курсот на денарот (наспроти сè почестите укажувања за негова преценетост)

И покрај тоа што цената на само еден производ не може да биде основа за прецизни предвидувања за движењето на девизниот курс, сепак треба да се имаат во предвид сигналите што овој индекс ги праќа. Така, во 90-те години, пред кризата на Европскиот механизам на девизен курс (Exchange rate mechanism-ERM), овој индекс сигнализираше дека неколку валути беа значително преценети во однос на германската марка. Исто така, индексот предвидуваше намалување на вредноста на еврото по неговото воведување во 1999 година, што практично и подоцна се случи.

Сепак, треба да се истакне дека паралелно со континуираното зголемување на вредноста на еврото во однос на американскиот долар во текот на 2002 година, цената на хамбургерите во земјите на Европската Унија континуирано се зголемува-ше, при што на почетокот на 2003 година ја надмина цената на хамбургерите во САД. Согласно

овој индекс, требаше да се очекува стабилизирање на вредноста на еврото во однос на доларот, што не се случи со оглед на тоа што во 2003 година продолжи тенденцијата на зајакнување на вредноста на еврото во однос на доларот. Тоа укажува дека промените во паритетот на куповната сила не може да бидат прецизен критериум за оценка на идните движења на девизните курсеви и треба да се земаат со одреден степен на претпазливост.

Ваквата анализа ги потврдува очекувањата за реална ап्रेसијација на девизниот курс на денарот во наредниот период, напоредно со процесот на приближување на земјата кон нивото на развој на богатите земји

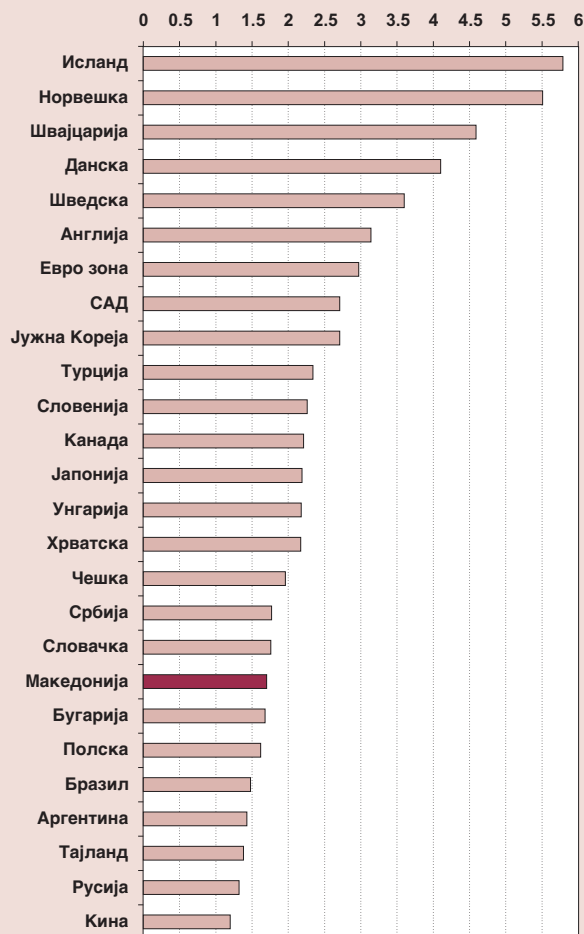
Анализата на цените на хамбургерите, исто така, покажува дека богатите земји имаат релативно повисоки цени во однос на посиромашните, што од аспект на паритетот на куповната сила значи дека девизниот курс на националните валути во развиените земји е преценет, а во неразвиените земји потценет.

Потврда за ова е и Република Македонија. Имено, согласно набљудуваниот индекс, девизниот курс на македонскиот денар во однос на доларот е потценет за 37%. Значи врз основа на цената на хамбургерот, како репрезент на трошоците на животот, може да се заклучи дека цените на добрата и услугите во нашата земја воглавно се пониски во споредба со цените изразени во иста валута во другите земји, што укажува дека, од аспект на паритетот на куповната сила, не постои преценетост на курсот на денарот (наспроти сè почестите укажувања за негова преценетост).

Од аспект на варијациите на цената на "big mac", согласно податоците кои редовно ги објавува лондонскиот "The Economist", може да се заклучи дека цените на хамбургерите во Република Македонија се постабилни во споредба со останатите земји. Односно, релативната позиција на Република Македонија во однос на другите европски земји е непроменета во последните неколку години. Ваквата анализа ги потврдува очекувањата за реална апресијација на девизниот курс на денарот во наредниот период, напоредно со процесот на приближување на земјата кон нивото на развој на богатите земји. Всушност, понапредните земји во транзиција веќе се соочуваат со реална апресијација на нивните валути. Притоа, треба да се има во предвид дека цената на девизите на девизниот пазар, по

правило, не се формира врз база на стабилно, или непроменето ниво на реалниот девизен курс на националната валута, така што тенденцијата на реална апресијација/депресијација на денарот не треба да се поистовети со поимот потценетост/преценетост на националната валута. За оценка на преценетоста, или потценетоста на курсот на денарот единствено меродавни се движењата на девизниот пазар, односно потенцијалот за задоволувањата на целокупната побарувачка за девизи по постоечкиот девизен курс (без поголеми варијации во нивото на девизните резерви).

Цени на Мекдоналдсовиот "биг мек" (април 2003, во САД долари)

На крајот да укажеме на некои недостатоци што ги содржи "Big Mac" индексот, што треба да бидат земени во предвид при неговото користење. Анализата на "Big Mac" индексот (481 опсервација за периодот 1986-2003 година) покажува дека само околу 9% од вкупните опсервации имаат отстапување помало од 5% од нивната PPP вредност, додека околу 18% имаат отстапување помало од

10%. Ваквата анализа покажува дека за најголем дел од обсервациите (валутите) постои значајно отстапување од соодветната PPP вредност.

Постојат две главни причини за системското отстапување од PPP: 1. постоењето на бариери во размената; и 2. вклучување на не-разменливи елементи во трошокот на Big Mac. Во првата груп

па на причини се вбројуваат транспортните трошоци и разните трговски бариери воспоставени од државата и даночниот систем кои го лимитираат опсегот за вооедначување на цените изразени во заедничка валута. Во врска со транспортните трошоци, Hummels оценува дека тие додаваат 7% на цената на увозот на месо од страна на САД и 16% на увозот на зеленчукот. Трговските бариери (царини, квоти и други законски ограничувања) ја ограничуваат количината на стоки што се увезуваат и ги зголемуваат увозните цени. Притоа, при размената помеѓу две земји, земјата со поголема заштита, ќе има преценета валута во однос на PPP вредноста. Така, доколку не постојат други фактори кои предизвикуваат девијации од PPP, тогаш “Big Mac” индексот би покажал кои земји имаат високи заштити на земјоделското производство во однос на САД, односно тоа се земји-

те кои согласно овој индекс имаат преценети валути. Отстапувањето од PPP вредноста е поврзано и со различните даночни системи, одоносно земји со повисоки даноци (ДДВ на хамбургерот) ќе имаат преценети валути во однос на доларот.

Најголем дел од цената на хамбургерите отпаѓа на не-разменливите стоки (според некои анализи 94% од цената на Big Mac отпаѓа на не-разменливите стоки), чии разлики во цени (трошоци) помеѓу земјите може да предизвикаат отстапување од PPP. Тука спаѓаат: изнајмувањето или купувањето на простор за изградба на ресторан; неговото опремување; комуналиите за приклучок во водоводна и електрична мрежа; платите на работниците и сл. Тука треба да се истакне дека и “Big Mac” хамбургерите не се разменливи стоки (помеѓу земјите), што е голема забелешка со оглед на тоа што разменливоста на стоките е еден од условите што треба да бидат исполнети согласно PPP теоријата.

Постојат две главни причини за системското отстапување од PPP, а тоа се постоењето на бариери во размената и вклучување на не-разменливи елементи во трошокот на Big Mac

И покрај ваквите забелешки, “Big Mac” индексот наоѓа честа примена во најразлични истражувања и студии. Напишана е и книга за овој индекс од страна на Меѓународниот Монетарен Фонд, што укажува на важноста од неговата примена во различни истражувања. Притоа, треба да се има во предвид дека овој индекс не се пресметува со цел прецизно предвидување на движењата на девизните курсеви, туку како соодветна поткрепа на теоријата на девизниот курс.

ЗОШТО НА МАКЕДОНИЈА Ѐ СЕ ПОТРЕБНИ СТРАНСКИТЕ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ

На македонските компании им недостасува знаење, вложување во развој, маркетинг, современ менаџмент, нови технологии, квалитет и пазар. Тие компоненти може да се добијат со влез на СДИ

м-р Марјан Николов е роден во 1968 година. Дипломирал на Машинскиот факултет во Скопје во 1996 година. Како стипендист на ЕФТА, завршува магистерски студии по меѓународна економија и финансии во Рејкјавик во 2000 година. Моментално работи како економист во Bearing Point – Скопје.

Во макроекономските проекции на Република Македонија се предвидува економски раст од 4% до 5% годишно. Единствен фактор кој може да генерира одржлив економски раст се инвестициите. Ако се има предвид искуството на најнапредните земји во транзиција кои наредната година ќе влезат во елитниот клуб наречен ЕУ, Македонија треба многу брзо да постигне ниво на инвестиции од околу 25% од БДП. Колку е тоа тешка задача се гледа од фактот што во последните десетина години инвестициите во основни средства во Македонија не достигнале ниту 18% од БДП, а штедењето кое е основен извор за инвестициите во моментот изнесува околу 13% од БДП. Тоа значи дека денес македонската економија има потенцијал сама да обезбеди околу 500 милиони евра годишни инвестиции што е помалку од годишното трошење на основните средства (амортизацијата) кое изнесува близу 600 милиони евра. Очигледно, за да се обезбедат неопходните 1 милијарда евра годишни инвестиции кои можат да ги генерираат посакуваните стапки на економски раст од 4% до 5% годишно, на Македонија и е потребно странско штедење.

Наједноставно кажано, Македонија има потреба секоја година да увезува пари во износ од 500 милиони евра. Тој увоз на пари може да биде во две глобални форми: првата форма е задолжувањето во странство, додека втората форма е странската директна инвестиција (СДИ). Кога земјата се задолжува во странство, таа треба да обезбеди квалитетна алокација на позајмените пари со цел тие да создадат профит кој ќе биде доволен да се врати странскиот заем. Ако позајмените пари ги инвестира во проект кој нема да остварува профит, тогаш земјата не е во состојба да ги врати позајмените пари. Во вториот случај, странски инвеститор ги инвестира своите пари во проект кој смета дека ќе му донесе доволно висок профит. Ризикот што тој го презема со инвестицијата е целосно негов, а Македонија како држава нема никаква финансиска обврска кон него.

Денес, во ерата на глобализацијата, општо прифатено мислење е дека најдобро решение за надоместување на недоволното домашно штедење е привлекување на СДИ. Исто така, СДИ имаат клучна улога во трансферот на знаење и технологија, создаваат нови работни места, ги зголемуваат продуктивноста и конкурентноста со краен ефект, повисок економски раст и намалување на сиромаштијата. Токму тоа е и најважната причина зошто на Македонија ѝ се потребни СДИ. На македонските компании им недостасува знаење, вложување во развој, маркетинг, современ менаџмент, нови технологии, квалитет и пазар. Тие компоненти може да се добијат со влез на СДИ.

*) мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги преставуваат ставовите на министерството за финансии

Што бараат инвеститорите?

Како да се привлечат СДИ? Зошто некој инвеститор би инвестирал во Македонија, а не на пример во САД, Германија, Малезија, Бразил, Чешка, Бугарија или Србија?

КонкурENCIјата е огромна. Сите земји, богати и сиромашни, големи и мали ги сакаат инвеститорите бидејќи тие носат економски раст, вработувања, пораст на животниот стандард, задоволни граѓани и поголем рејтинг на политичарите. Во таа безмилосна конкуренција, секоја земја се обидува да понуди нешто посебно, нешто различно, нешто што го немаат другите. Инвеститорите и земјите кои се обидуваат да го придобијат нивниот интерес имаат различни цели. Првите се обидуваат да постигнат оптимизација на профитот и ризикот, додека вторите да постигнат што е можно повисока нето добивка како разлика помеѓу користа што ја носи СДИ и поволностите односно отстапките кои му се дадени на инвеститорот.

Единствената цел на секоја инвестиција е профитот. Најсигурно за инвеститорите е да ги вложуваат своите пари во сопствената земја каде што најдобро ги знаат законите, економските движења, пазарот, менталитетот на луѓето. При инвестирањето во странство, тие се соочуваат со поголем економски и политички ризик кој варира од земја до земја. Затоа, единствената причина која може да ги предизвика да ги вложат своите пари во друга земја е повисокиот профит. Притоа, профитот се става во комбинација со ризикот. Секој инвеститор прави оптимизација на овие два фактори при што е подготвен да прифати одредени комбинации на висината на профитната стапка и степенот на ризичност. Нормално, повисокиот ризик бара и повисока профитна стапка, и обратно при помал ризик инвеститорот би прифатил и пониска профитна стапка.

При оценката на атрактивноста на некоја земја за инвестирање, инвеститорите се водат од низа економски и политички фактори кои влијаат врз инвестицијата. Овие фактори кои го мотивираат инвеститорот обично се нарекуваат поволности кои им ги нуди земјата. Тие можат да бидат по-

волности во поширока смисла на зборот и поволности во потесна смисла.

Поволности во поширока смисла на зборот

Поволностите во поширока смисла на зборот, односно општата состојба на економијата, економската, политичката и правната стабилност, големината на земјата, географската локација и расположивоста на одредени фактори на производството (на пример, човечки капитал и природни богатства) се најважните фактори за странските инвеститори. Важноста произлегува од фактот што токму овие фактори ги детерминираат ризиците со кои се соочуваат странските инвеститори. Според некои автори, можат да се идентификуваат макроекономски ризици, политички ризици и ризик од конкуренцијата. Првите две групи на ризици директно се определуваат од владината политика. Ризикот произлегува од несигурноста на странските инвеститори во однос на идните владини политики во земјата во која се инвестира. Тоа вклучува веројатност од промена во законската регулатива во однос на СДИ, промена на даночните стапки, режимот на курсот, девизното работење и слично.

Макроекономските политики, а пред сè монетарната и фискалната политика ја определуваат економската стабилност која означува состојба на ниска и стабилна инфлација, рамнотежа во платниот биланс и фискална рамнотежа. Монетарната политика е таа која директно влијае на инфлацијата и каматните стапки. Стабилната и релативно ниска инфлација, или во најмала рака предвидлива инфлација им овозможува на инвеститорите стабилен амбиент за изработка на финансиски проекции и планирање на набавките и производството. Обратно, високата и растечка инфлација го прави невозможно секое планирање на производството, а згора на тоа ги зголемува трошоците на инвеститорот преку таканареченото инфлационо оданочување. Каматните стапки претставуваат цена што ја плаќаат инвеститорите и затоа имаат круцијално значење во донесувањето на инвестиционите одлуки.

Димитар Богов е роден во 1967 година во Скопје. Дипломирал на Економскиот факултет во Скопје во 1992 година. Од март 1993 година до ноември 2001 година, работи во Заводот за статистика каде ги поминува работните места стручен соработник, координатор на проектот за имплементација на системот на национални сметки, советник на директорот за макроекономија и помошник раководител на сектор. Краток период во 1998 и 1999 година работи како консултант во Македонскиот деловен центар. Од ноември 2001 година е раководител на Секторот за макроекономија во министерството за финансии. Учествовал на голем број состаноци, конференции и курсеви од областа на националните сметки и макроекономијата во организација на ММФ, Светската банка, Еуростат, ОЕЦД и ОН/ЕЦЕ. Од ноември 2000 до април 2001 година работел во Директоратот за Економска статистика и монетарна конвергенција на Еуростат во Луксембург. Од 2002 година работи како главен економист во Стопанска банка.

Политиката на курсот на домашната валута исто така претставува мерка за економската стабилност. Стабилниот и одржлив курс го минимизира курсниот ризик со кој се соочува инвеститорот. Покрај тоа, политиката на курсот е од исклучително значење за извозно ориентираните СДИ, бидејќи влијае врз конкурентноста на извозните производи. Преценетиот курс на пример ги прави домашните производи поскапи на странските пазари и со тоа ја намалува атрактивноста на земјата за СДИ.

Ако се има предвид искуството на најнапредните земји во транзиција, Македонија треба многу брзо да постигне ниво на инвестиции од околу 25% од БДП. Колку е тоа тешка задача се гледа од фактот што во последните десетина години, инвестициите во основни средства во Македонија не достигнале ниту 18% од БДП, а штедењето кое е основен извор за инвестициите во моментов изнесува околу 13% од БДП

Фискалната политика пред сè ја одредува висината на даночното оптоварување. Според економската теорија, од две земји кои имаат исти други услови, земјата со понизок данок на добивка ќе привлече повеќе странски инвеститори. Покрај висината на даночното оптоварување особено е значајно да не доаѓа до чести промени на даночните прописи. Секако, економската стабилност не може да се замисли без врамнотежен буџет. Високиот буџетски дефицит странските инвеститори го гледаат како латентен извор на економска нестабилност во блиска иднина.

Структурните политики исто така имаат значајно влијание врз економската стабилност. Тука заслужува да се спомне политиката за регулирање на пазарот на работна сила. Колку е пазарот на работна сила полиберален, толку земјата е поатрактивна за СДИ. Кога се зборува за работната сила не може да се заобиколи и прашањето на образованието. Денес во ерата на доминација на знаењето, квалитетното образование кое создава квалитетен човечки капитал е фактор кој има сè поголемо значење во привлекувањето на СДИ.

Трговската политика на земјата го определува пристапот на нејзините производи на странските пазари, но и трошоците по кои се увезуваат инпутите во производството. Секако, лесниот пристап на странските пазари е фактор кој ја зголемува

атрактивноста на земјата за СДИ во извозниот сектор. Од друга страна затворениот пазар и малата конкуренција се атрактивни за СДИ во производи и услуги кои се наменети за домашниот пазар.

Во оценувањето на профитабилноста и ризикот од инвестирање во некоја земја, странските инвеститори ги анализираат сите споменати елементи кои ја сочинуваат целосната слика за стабилноста на земјата: каматните стапки, профитната стапка на проектот во кој се инвестира, стабилноста на девизниот курс, либерализацијата на капиталната сметка во земјата во која се инвестира, географската оддалеченост на земјата од трговските партнери, политичката стабилност и функционирањето на правниот систем. Крајната одлука на инвеститорот зависи од целосната оценка на сите овие фактори. Притоа, колку е поголема политичката и макроекономската нестабилност толку поголем треба да биде потенцијалниот профит, и обратно, во земја со висока политичка и макроекономска стабилност странските инвеститори можат да бидат привлечени и од пониски профити.

Поволности во потесна смисла на зборот

Многу често, во обид да ја зголемат профитната стапка на странските инвеститори, земјите им даваат на СДИ низа посебни поволности. Токму тие поволности кои имаат цел да ја подобрат профитабилноста и да ги намалат ризиците или трошоците на СДИ се нарекуваат поволности во потесна смисла на зборот. Тоа значи дека потесните поволности не ги вклучуваат оние нормални политики кои го креираат деловниот амбиент како што се националниот третман на странските инвеститори, слободната репатријација на профитот и другите недискриминаторски мерки кои ја создаваат рамката за СДИ. Посебните поволности можат да бидат фискални, финансиски или други поволности. Фискалните поволности се однесуваат на некои даночни ослободувања за СДИ и главно се: ослободување од данокот на добивка за одреден период на време, ослободување од ДДВ, од царина на увоз на опрема, можност за забрзана амортизација на опремата, и слично. Финансиски поволности има кога странските инвеститори добиваат директна финансиска помош, субвенционирани кредити, државна гаранција на банкарските кредити и други слични аранжмани. Покрај фискалните и финансиските поволности, во праксата се сретнува-

ат и случаи кога владите им даваат на СДИ пристап до бенефицирана цена на електричната енергија и други услуги и монополски права во одреден временски период.

Поволностите во потесна смисла на зборот обично се даваат за големи СДИ. Очигледно, давајќи ги овие поволности земјата која привлекува СДИ прави одредени трошоци. Затоа, давањето на овие посебни поволности е оправдано сè додека користа од СДИ е поголема од трошокот што го прави државата која ги дава поволностите. Односно, постои нето позитивен ефект врз економијата на земјата од СДИ.

Според извештајот на УНКТАД од 1996 година, повеќе од сто земји во светот користат некој вид на субвенции за привлекување на странски инвеститори. Според едно меѓународно истражување, земјите во развој годишно губат по 50 милијарди САД \$ поради даночните поволности кои им се даваат на странските инвеститори. Но, не се само земјите во развој оние кои даваат посебни поволности за странските инвеститори. Дури и развиените економии даваат сериозни финансиски субвенции за СДИ. На пример, при инвестицијата на Мазда во САД во 1984 година таа доби финансиски субвенции еднакви на 14.000 САД \$ по отворено ново работно место; при инвестициите на Форд и Фолксваген во Португалија во 1991 година финансиските субвенции достигнаа износ од 254.000 САД \$ по новоотворено работно место; во Белгија, Франција и Луксембург инвеститорите добиваат по околу 30.000 Евра по отворено работно место во вид на разни форми на субвенции. Но, основна-

та карактеристика на финансиските субвенции кои ги даваат развиените економии на странските инвеститори е дека тие се даваат исклучиво за нови инвестиции, односно отворање на нови производствени капацитети.

Како Македонија да привлече повеќе СДИ?

Врз основа на сето досега кажано, ќе се обидеме да дадеме препораки како Македонија да ги заинтересира странските инвеститори. Почнувајќи од широките поволности, секако, првото што треба да се направи е обезбедувањето на правна, политичка и економска стабилност. Во овој случај нема да зборуваме за безбедноста во земјата која не секогаш зависи од владината политика, туку ќе се фокусираме само на областите каде што сè зависи само и единствено од Владата и институциите на системот.

На прво место е заштитата на приватната сопственост и континуитетот на владината политика. Во неколку случаи, приватната сопственост се узурпира и оштетува, а правниот систем на државата не може на сопствениците да им обезбеди заштита на нивниот имот. Во сите тие случаи, правниот систем целосно потфрла. Доколку Македонија сака странските инвеститори да помислат на неа како потенцијална дестинација за нивната инвестиција, а особено за големи инвестициони проекти, таа мора веднаш да ги реши сите вакви случаи на узурпација на приватната сопственост и да не дозволи појавување на нови.

Конкуренцијата е огромна. Сите земји, богати и сиромашни, големи и мали ги сакаат инвеститорите бидејќи тие носат економски раст, вработувања, пораст на животниот стандард, задоволни граѓани и поголем рејтинг на политичарите. Во таа безмилосна конкуренција, секоја земја се обидува да понуди нешто посебно, нешто различно, нешто што го немаат другите

Следен чекор е да се обезбеди континуитет на владината политика.

Доколку една Влада склучила одреден договор со странски инвеститор, тие договори мора да ги почитува секоја наредна Влада. Ако некој го прекршил законот при договарањето на странската инвестиција, тој несомнено треба да одговара согласно Законот. Но, недозволиво е да се влегува

во спор со странскиот инвеститор, иако однапред е јасно дека тој спор не може да се добие. Со таквиот потег само се нанесува огромна штета на државата, а странските инвеститори добиваат сигнал дека нивните инвестиции и договори можат да бидат доведени во прашање од секоја наредна Влада. Несигурноста го зголемува ризикот, а високиот ризик ги одвраќа инвеститорите.

Според извештајот на УНКТАД од 1996 година, повеќе од сто земји во светот користат некој вид на субвенции за привлекување на странски инвеститори. Според едно меѓународно истражување, земјите во развој годишно губат по 50 милијарди САД \$ поради даночните поволности кои им се даваат на странските инвеститори

По правната и политичка стабилност, на ред доаѓа економската стабилност. Економската стабилност подразбира стабилна и предвидлива макроекономска политика. Тоа значи дека, Македонија треба да има релативно ниска инфлација, стабилен курс на денарот и одржливи дефицити во буџетот и во Платниот биланс. Иако Македонија веќе 6 години има стабилен курс, а во последните 8 години има едноцифрена стапка на инфлација на ниво на индустриските земји, сепак тоа не е доволно да им влее доверба на странските инвеститори. Причините се високите каматни стапки и високиот дефицит на Платниот биланс. Нефлексибилните и високи каматни стапки во целиот транзиционен период им сугерираат на странските инвеститори дека сепак, стабилниот курс и ниската инфлација не се толку стабилни колку што изгледаат па рационалните очекувања за повисока инфлација ги зголемуваат дисконтираните одливи во пресметката на нето сегашната вредност во процесот на инвестиционото одлучување. Овој ефект на рационални очекувања е зајакнат со високите диспаритети меѓу каматните стапки на денарските и девизните средства кои имплицираат постоење на вграден ризик од девалвација на денарот. Уште повеќе, високиот и растечки дефицит во платниот биланс воден од растот на потрошувачката ја прави оправдана ваквата претпазливост на економските субјекти. Токму затоа, најголемите странски инвеститори во Македонија вршат хеџирање на курсниот ризик плаќајќи високи трошоци како цена за девизниот ризик. Споредувајќи ја Македонија со понапредните земји во транзиција, очигледно, за странските инвеститори е многу поприфатлива

повисока (но во секој случај едноцифрена) но предвидлива инфлација и флукуирачки но исто така предвидлив курс, отколку ниска но нестабилна инфлација која често преминува во дефлација и фиксен курс под постојани притисоци за девалвација и основа за појава на Фишеров ефект.

Според висината на стапката на данок на добивка од 15%, Македонија е една од најконкурентните земји во Европа, па и во светот. Но, сепак тоа не е доволно за да ги привлече СДИ. Очигледно, сите останати слабости и ризици ги надминуваат позитивните ефекти од ниската даночна стапка. Затоа, потребен е порадикален потег. Македонија треба да воведат нулта стапка на данок на добивка. Приходите од данокот на добивка учествуваат само со 5% во вкупните даночни приходи на буџетот. Логично е да се очекува дека доколку времето кое инспекторите го трошат на контролата на данокот на добивка го пренасочат на контрола на поиздашните даноци како ДДВ, акцизите или персоналниот данок од доход, вкупните даночни приходи ќе се зголемат.

Високиот степен на заштита на вработените во Македонија е неспоив со највисоката стапка на невработеност во Европа од 35%. Некои најнови истражувања на пазарот на работна сила во Македонија (види на пример Марјан Николов 2003) сугерираат дека тој и не е толку нефлексибилен како што се мисли. Сепак, дерегулацијата на пазарот на работна сила во насока на намалување на сигурноста на работните места ќе создаде поповолен амбиент за инвеститорите. За пазарот на работна сила да стане конкурентна предност на Македонија, потребно е да се вложува во образование на работната сила. Конечно, треба да признаеме дека нашето средно и високо образование не создава квалитетен човечки капитал. Резултатите од меѓународните компаративни испитувања кои имавме можност да ги видиме во последните месеци ни ја открија болната вистина. Нашето образование создава репродуктивци, наспроти потребата учениците и студентите да се обучат да го користат знаењето во различни конкретни ситуации. Образованието треба да обезбеди знаење на ниво на креативност, а не на ниво на препознавање на материјата и нејзина стерилна репродукција. Затоа, потребни се сериозни промени во образованието преку внесување конкуренција, финансирање на студентите, а не на факултетите, давање можност на студентите за избор на факултетот на кој ќе студираат на државен трошок вклучувајќи ги и факултетите во соседните земји.

Мора да бидеме свесни дека Македонија како единка не е интересна за странските инвеститори. Големите инвеститори на нас гледаат како на дел од еден регионален пазар. Тоа значи дека ние, од една страна, мораме да соработуваме со земјите од регионот во креирањето стабилност, отворени граници, слободна трговија, транспортна инфраструктура, а од друга страна да се натпреваруваме со нив во давањето на што е можно поповолни услови за инвестирање. На секој инвеститор, а особено на извозно ориентираните мораме да им дадеме посебни поволности. Притоа, да ја заборавиме нашата својствена завидливост и ментална бариера од минатото. Колку инвеститорот ќе заработи е негова работа. Ние треба да му овозможиме да оствари поголем профит отколку во другите земји, зашто единствено во тој случај тој ќе инвестира кај нас. Нас треба да не интересира нашата добивка која се состои во отворање на работни места, зголемување на производството и извозот на земјата, генерирање економски раст. Единствено треба да водиме сметка добивките за земјата во целина да бидат поголеми од загубите кои ги имаме поради дадените поволности.

Имајќи ја предвид високата стапка на невработеност, Македонија треба да ги фокусира СДИ. Притоа може да се издвојат две насоки. Едната е да се

подржуваат инвестиции во трудоинтензивните дејности. Текстилната индустрија, земјоделството, преработката на земјоделските производи и туризмот се дејности во кои треба да им се даваат посебни поволности на странските инвеститори. Бесплатна земја за изградба на производни капацитети, индустриски паркови со целосна инфраструктура, слободни царински зони за извозно ориентирани капацитети, бесплатно доделување на некои затворени фабрики се поволности со кои можат да се привлечат странските инвеститори.

Втората насока се инвестициите во информатичка технологија. За да се привлечат СДИ во оваа област, неопходно е да постои изобилство од квалитетен човечки капитал. Македонија треба да го оспособи високото образование да произведува по 500 до 1000 дипломирани информатичари годишно. За таа цел, не треба да се жалат пари и да се увезат насатавен кадар, доколку е неопходно. Големiot број на квалитетни информатичари со конкурентна цена (плата) ќе претставуваат конкурентна предност на Македонија. За странските инвеститори ќе биде многу поисплатливо да отворат филијали во Македонија отколку да увезуваат информатичари во своите матични земји и да ги плаќаат според тамошните стандарди.

СЕГА СИТЕ ЗАЕДНО...

Се чини дека глобалниот бум најпосле се случи.
Може ли закрепнувањето да трае?

З досадено ви е од предизвикувачите на економски колапс? Еден начин да се замолчат, барем накратко, е да им кажете дека во третиот квартал светската економија доживеа најбрз пораст во последните две децении. Голем дел од ова се должи на импресивното подигнување во Америка, чиј БДП се зголеми со годишна стапка од 7,2%. Но, во ниеден случај целото: неодамнешното закрепнување беше навистина глобално, најголем дел од економиите ја зголемија брзината.

Економијата на Јапонија порасна со годишна стапка од 2,2% во трите месеци до септември. Ова беше побрзо од очекуваното и го одбележа седмиот по ред квартал на експанзија на Јапонија. Евро-зоната сèуште заостанува, но дури и нејзините економии ги надминуваат очекувањата, успевајќи да остварат пораст од 1,6%. Неодамнешните деловни анкети покажуваат повисок пораст во четвртиот квартал, иако голем дел ќе зависи од силата на еврото. Оваа недела валутата се зголеми на ново највисоко ниво во однос на доларот од речиси \$ 1,20.

Сепак, најимпозантните бројки доаѓаат од економиите во подем, особено во Азија. БДП на Кина, во третиот квартал се зголеми за 18% на годишно ниво, со сезонско приспособување; БДП на Сингапур се зголеми за 17%, додека на Тајван за 24%. J.P. Morgan Chase проценува дека економијата на Русија порасна за 8%, на Аргентина за 12,5% и на Бразил за 4%, по два опаѓачки квартали. Вкупно, банката смета дека економиите во подем остварија пораст со просечна стапка од 8,7%, повеќе од два пати побрзо од развиените земји и нивната најбрза динамика од 1994 година па наваму, пред бранот на кризи што ги погоди пазарите во подем од Мексико и Азија до Русија и Аргентина.

Собирајќи го вкупниот пораст на сите земји, пондериран за БДП по пазарни девизни курсеви, во J.P. Morgan Chase велат дека светската економија порасна за 5% годишно во третиот квартал. Ако наместо на овој начин, податоците се пондерираат за БДП мерен по паритет на куповна моќ (методот кој го преферира ММФ, со кој се прилагодуваат разликите во цените меѓу земјите со што се дава

повисок пондер на економиите во подем), тогаш глобалниот пораст во третиот квартал изнесуваше зачудувачки 6,3%, најбрз пораст од осумдесеттите години наваму. Еден дел од ова всушност го одразува опоравувањето од вториот квартал кога CAPC сериозно му наштети на производството во голем дел на Азија. Во текот на годината до третиот квартал, глобалниот пораст изнесуваше поскромни 3,2%.

По ваков спринт, Америка и делот од Азија кој е во подем речиси сигурно ќе забележат побавен пораст во овој квартал и следната година. Од друга страна пак, Европа и Латинска Америка изгледаат подготвени да забрзаат. Глобалниот пораст во 2004 нашироко се предвидува дека ќе биде над неговата долгорочна потенцијална стапка за прв пат во текот на целата година од 2000.

Иако голем број аналитичари претпоставуваа дека светската економија ќе се опорави во втората половина оваа година, малкумина очекуваа вакво издигнување. Дали опоравувањето е добро како што изгледа? И може ли да се одржи?

БДП дефлатор

Скептиците велат дека издигнувањето во Америка и Јапонија е пренадуено преку нивните БДП дефлатори, индексите на цени кои се користени за да се конвертира порастот на номиналниот БДП во реални показатели. Јасно е дека нешто чудно се случува во Јапонија. Номиналниот БДП сè уште опаѓа - за 0,4% во текот на годината до третиот квартал. Сепак, порастот на БДП изгледа силен бидејќи дефлаторот падна за 2,7%. Најголем број економисти сметаат дека БДП дефлаторот на Јапонија го преувеличува степенот до кој цените се намалиле. Доколку тоа е случај, реалниот пораст на БДП е преувеличен. Секако е тешко да се верува дека една економија брзо се зајакнува ако вкупниот доход се намалува.

Некои економисти сметаат дека порастот на Америка делумно е фантомски, поради начинот на кој е мерена инфлацијата. Ако еден компјутер денес има двапати поголема моќ од компјутер што чинел

исто во минатата година, се смета дека неговата цена се намалила за 50%. Ова “хедонистичко” формирање цени кое го користат неколку европски земји помогна да се зголеми измереното реално зголемување во инвестициите во информатичка технологија во Америка оваа година. Деловните инвестиции во компјутери се зголемија за 54% во реални показатели од 2000 година наваму. Изразено во долари, потрошувачката е намалена за 8%.

Дури и ако порастот е преувеличен, неспорно е дека економиите се опоравуваат. Меѓутоа, песимистите бараат нешто што може да тргне наопаку. Најголемата опасност е таложењето на потрошувачкиот долг во некои економии, како што се Америка, Британија и Австралија, што на крајот може да доведе до тоа домаќинствата да го намалуваат своето трошење. Многумина економисти ги отфрлаат овие загрижености, тврдејќи дека зголемение долгови се придружени со големи добивки во вредноста на средствата на домаќинствата, главно домови, така што нето вредноста на потрошувачите не е намалена.

Зголемените цени на домовите им дозволуваат на потрошувачите повеќе да се задолжуваат, а и повеќе да трошат. Но дали повисоките цени на домовите навистина создаваат богатство, и дали ова ја заменува потребата за штедење? Во својот најнов *Извештај за инфлацијата*, Банката на Англија вели дека не е јасно дали зголемувањата на цените на домовите предизвикуваат домаќинствата да бидат побогати во целина. Оние кои допрва треба да купат дом или кои сакаат поголем дом се соочуваат со повисоки трошоци на живот. Според тоа, зголемувањата на цените на домовите во голема мера го прераспределуваат богатството наместо да го создаваат. Уште повеќе, цената на домовите може да се намали, додека вредноста на долгот е фиксна.

Општо земено, евро-зоната е многу помалку оптоварена со потрошувачки долг отколку Америка. Но нејзината “Ахилова петица” е ризикот од понатамошен голем пораст на еврото. Еврото веќе се зголеми за повеќе од 40% од неговото најниско ниво

во 2001 година во однос на доларот, но девизните курсеви имаат тенденција прејакно да реагираат. Во периодот 1985-1987 германската марка се зголеми за речиси 100% во однос на доларот. Теоретски гледано, негативното влијание на посилен долар врз порастот може да се неутрализира со пониски каматни стапки. Но Европската централна банка е бавна во нивното намалување.

Најимпозантните бројки доаѓаат од економиите во подем, особено во Азија. БДП на Кина, во третиот квартал се зголеми за 18% на годишно ниво, со сезонско прилагодување; БДП на Сингапур се зголеми за 17%, додека на Тајван за 24%. **J.P. Morgan Chase** проценува дека економијата на Русија порасна за 8%, на Аргентина за 12,5% и на Бразил за 4%, по два опаѓачки квартали

Друга можна закана за глобалното опоравување е ризикот од зголемениот протекционизам. Стравот повторно се разгоре оваа недела кога американското министерство за трговија рече дека ќе постави нови квоти за увоз на облека од Кина.

Оваа акција е неразумна, особено кога Кина стана втор моќен двигател на глобалниот пораст, заедно со Америка. Всушност, оваа година Кина помага во извлекувањето на многу економии купувајќи сè повеќе и повеќе увоз. Таа стана особено значајна за другите азиски земји: Јужна Кореја и Тајван сега извезуваат повеќе во Кина отколку во САД. Јапонија и Германија ги зголемија своите продажби во Кина оваа година за околу 40%, додека нивниот извоз во Америка се намали. Кина во моментот е втор најголем извозен пазар за Јапонија. Ако го вклучиме и Хонгконг, таа ќе ја претстигне Америка следната година.

Интеграцијата на Кина во светската економија е најголемата надеж за поурамнотежен пораст што помалку се потпира на Америка. Американските производители ја гледаат Кина како закана. Но ако заштитата за трговијата предизвика Кина да “пукне”, тоа би било многу поголема опасност за светската економија.

Преземено од:

The Economist, November 22 – November 29 2003

КРАЈОТ НА ПЕНЗИСКИТЕ ПРЕТЕНЗИИ

За реформа на плановите за “тековно финансирање” во 2004 година сметајте на Европа и Јапонија: сигурно е дека во Америка нема да има промени во социјалното осигурување во изборна година. Во секој случај потребата за реформа е уште поитна надвор од Америка

Ерата на илузија околу пензиите е завршена. Во 2004 година, владите, компаниите и поединците ќе мора да се фатат во костец со суровата реалност на пензиите во услови на стареење на популацијата. Политичарите ќе настојуваат да ја вратат финансиската одржливост на државните шеми на “тековно финансирање” (pay-as-you-go, PAYG), во кои пензиите се финансираат со придонесите на работниците. Компаниите ќе ги интензивираат напорите да се оддалечат од ризичните пензиски шеми на дефинирани бенефиции, кои нудат пензии поврзани со конечната плата и работен стаж. Поединците ќе мора да сносат поголем дел од пензискиот товар преку шемата на дефинирани придонеси во која тие ќе си создаваат сопствен фонд на заштеди за пензионирање.

За реформа на плановите за “тековно финансирање” во 2004 година сметајте на Европа и Јапонија: сигурно е дека во Америка нема да има промени во социјалното осигурување во изборна година. Во секој случај, потребата за реформа е уште поитна

надвор од Америка. Државните издатоци за пензии веќе изнесуваат 10% од БДП во ЕУ, речиси двојно повеќе од оптоварувањето во Америка. Сепак, идната демографска слика на Европа е уште пострашна. Зголемениот животен век и нискиот фертилитет од повоените “бејби-бум” значи дека коефициентот на зависност на постарите лица - бројот на лица на возраст за пензионирање како дел од работоспособното население - ќе се зголеми во ЕУ од еден на четири работоспособни лица денес, на еден на две до 2050 година, што е многу повеќе отколку во Америка. Стареењето ќе биде уште поинтензивно во Јапонија.

Постојат само четири начини да се избегне непростливата аритметика на PAYG шемите кога ќе се зголеми коефициентот на зависност на постарите лица. Првиот е да се зголемат стапките на придонеси од работниците. Вториот е да се намалат пензиите. Третиот е да се зголемат стапките на вработеност кај работоспособното население. Четвртиот е да се зголеми возраста за пензионирање.

Првата “врата” е речиси затворена. Политичарите сега сфаќаат дека стапките на придонеси се previsоки и дека треба да се намалат за да се исплати работата. Во Јапонија стапките сè уште се зголемуваат, но ќе бидат плафонирани на 20% од прифатливата плата. Јапонската реформа во 2004 година ќе биде насочена кон вториот излез. Идните пензии ќе поминат низ автоматски механизам кој ќе го зема предвид опаѓачкиот број на вработените како што се намалува бројот на населението.

Европа ќе се обиде да ја избегне пензиската стапница главно преку третиот и четвртиот излез. Само 64% од работоспособното население е вработено, во споредба со 72% во Америка и 68% во Јапонија. Јазот е уште поширок за старосната група од 55-64 години, каде што стапките на вработеност се 41% во ЕУ, а 60% во Америка и 62% во Јапонија. Дури и со понатамошни реформи на паза-

рот на работна сила, ЕУ ќе се најде под голем притисок да ги достигне нејзините таргети за стапка на вработеност од 70% кај работоспособното население и 50% стапка на вработеност на постари работници до 2010 година.

Тоа објаснува зошто европските политичари прибегнуваат кон четвртата стратегија на зголемување на возраста за пензионирање. Ова има двојна ефективност бидејќи влијае на двете страни на коефициентот на зависност на постарите лица: го намалува бројот на пензионерите преку пократок период на пензионирање и го зголемува бројот на работници преку продолжување на работниот век. Француската пензиска реформа во 2003 година беше осмислена за да доведе до подоцнежна пензионирање со што се врши продолжување на периодите на плаќање придонеси од страна на работниците. Италијанската влада го следеше овој пример. А во Германија, владината комисија се залагаше за зголемување на возраста за пензионирање од 65 на 67 години.

Политичките пречки за таквите реформи значат дека PAYG пензиските системи се константно зад кривата на растечкиот животен век. Затоа, очекувајте владите во 2004 година повторно да ја посетат Шведската пионерска пензиска реформа. Системот го имитира функционирањето на финансиран план на дефинирани придонеси: поединците создаваат замислени сметки од нивните придонеси. Зголемувањата на животниот век се земаат предвид кога овие сметки се претвораат во анuitети, принудувајќи ги поединците да работат подолго доколку сакаат да имаат успешно пензионирање.

Понатамошно пренасочување кон планот на дефинирани придонеси е, исто така, движење напред за истрошените компаниски пензиски планови во Америка и Велика Британија. Тригодишниот “мечкин пазар” од 2000 година направи “дупка” во пензиските фондови за која ќе бидат потребни години да се поправи. Кризата предизвика ризик од понуда на планови за пензионирање поврзани со финалната плата бидејќи ниту една инвестиција не обезбедува целосно совпаѓање со обврските за пензии.

Ерата на илузија околу пензиите е завршена. Во 2004 година, владите, компаниите и поединците ќе мора да се фатат во костец со суровата реалност на пензиите во услови на стареење на популацијата

Пензискиот план на дефинирани придонеси создава јасни стимули за штедење за пензија во текот на работниот век, како и за продолжување со работа ако корисниците сметаат дека нивната заштеда не е доволна. Но, во нив не се вклучуваат доволен број работници и стапките на штедење се несоодветни. Во 2004 година автоматското вклучување ќе се прошири, така што работниците ќе можат да се решат да излезат - наместо да влезат - во плановите за дефинирани придонеси. Тоа може значително да ги зголеми стапките на учество. А ќе има и поголеми напори за поттикнување на повисоки нивоа на придонеси преку финансиска едукација. Ако овие методи потфрлат, ќе се зголеми притисокот за задолжително учество.

Преземено од:

The Economist, The World in 2004

ПОЧИТУВАНИ,

Во претходниот број на Билтенот на Министерството за финансии, на страница 84 во текстот “Финансиските услуги во услови на глобализација и регулација” од авторот проф. д-р Ристо Гогоски, направена е ненамерна грешка во табелата за Каматните маргини во транзиционите економии. Вистинските вредности во табелата се следните:

Каматни маргини во транзиционите економии

- Во проценти -	1995	1996	1997	1998	1999
Ерменија	48,7	34,2	28,2	23,6	11,5
Белорусија	74,2	30,0	16,2	12,7	27,2
Бугарија	23,0	48,8	37,1	10,3	9,6
Хрватска	14,7	16,9	11,2	11,1	10,6
Чешка	5,8	5,8	5,5	4,7	4,2
Естонија	7,2	7,6	13,6	8,6	4,5
Унгарија	6,5	5,1	3,2	0,0	0,0
Латвија	19,8	14,1	9,4	9,0	9,2
Литванија	7,0	7,6	6,5	6,2	8,2
Молдавија	-	11,2	9,9	9,2	8,0
Полска	6,7	6,1	5,6	6,3	-
Русија	218,4	91,8	15,3	24,7	-
Словачка	7,8	4,6	5,2	4,9	6,7
Словенија	8,0	7,5	6,8	5,6	5,1
Украина	52,4	46,3	30,9	32,3	34,3
Македонија	14,0	11,0	9,8	7,5	9,0
Просек за трети земји	35,7	22,5	13,6	11,3	10,7
САД	2,9	2,9	2,8	2,9	2,7
Јапонија	2,5	2,4	2,2	2,1	2,0
Евро зона	-	4,8	4,2	3,5	3,2
В. Британија	2,6	2,9	3,0	2,7	-
Швајцарија	4,2	3,6	3,5	3,4	2,7
Просек раз. земји	3,0	3,3	3,1	2,9	2,6

Извор: International Financial Statistics, IMF, различни изданија

Се извинуваме уште еднаш на авторот и на читателите.

Интернет адреса
на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса
на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса
на Агенцијата на Република Македонија за приватизација
<http://www.mpa.org.mk/>

Интернет адреса
на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.org.mk/>

Интернет адреса
на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

Интернет адреса
на Царинската управа на Република Македонија
<http://www.customs.gov.mk/>

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ул. "Даме Груев" 14 Скопје, Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280
Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Д-р Димко Кокароски

ПРВ ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Дејан Рунтевски
dejan.runtevski@finance.gov.mk

ВТОР ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Никица Мојсоска-Блажевски
nikica.mojsoska@finance.gov.mk

ДИЗАЈН

Дизајн студио **"НАМ"**

ПЕЧАТИ

"НАМ" принт

ТИРАЖ

500 примероци

ПРЕВОД

Јасминка Васкова
Жана Шокаровска
Емилија Сиркаровска
Маја Петровска
Александар Аргировски

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА
ПУБЛИКАЦИЈА, ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ
ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**

ISSN 1409 - 9209
Билт. Минист. Финанс.
9-10/2003